

ŽIVOT

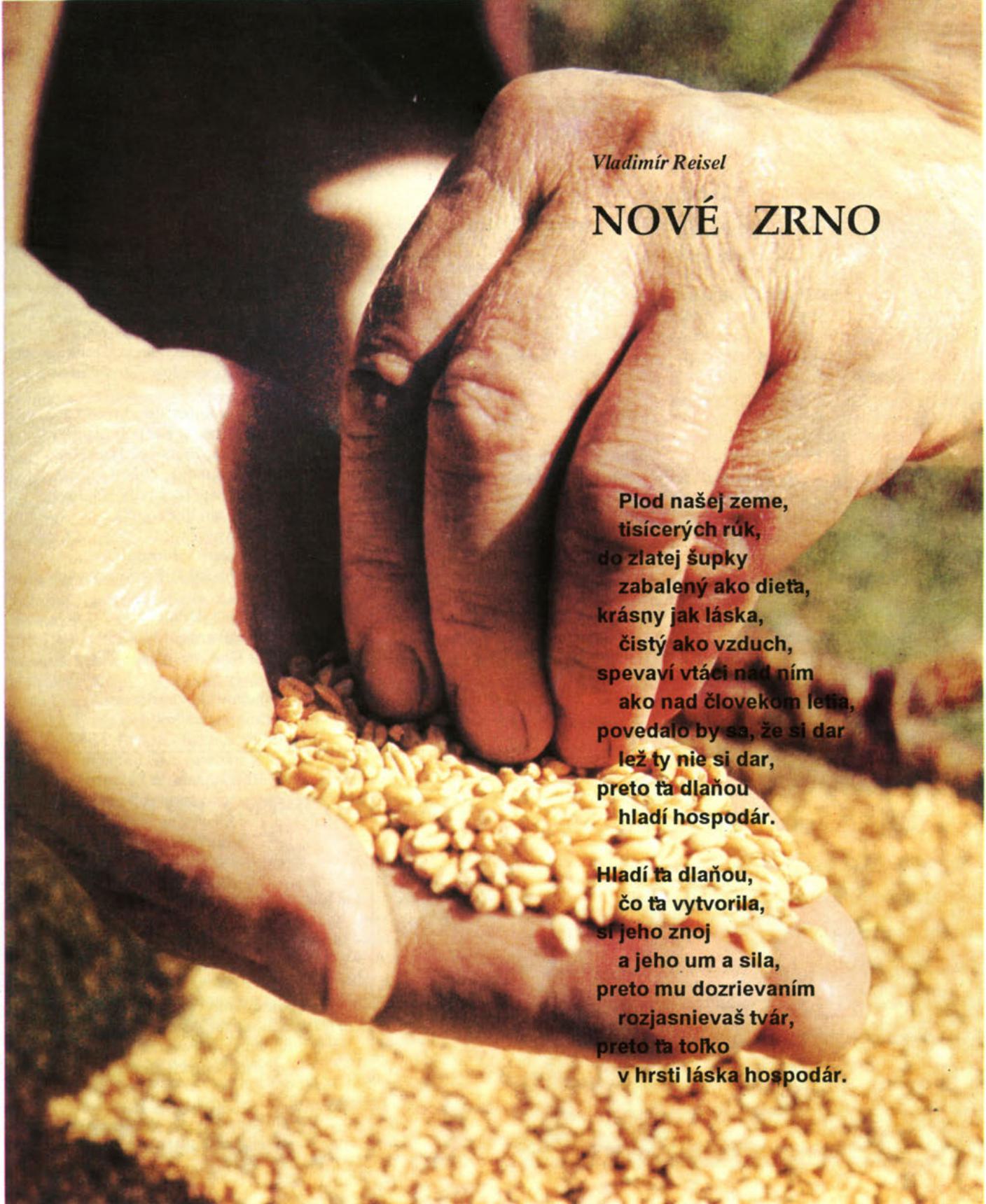
KULTÚRNO SPOLOČENSKÝ ČASOPIS • AUGUST • SRPEN • SIERPIEŃ 1993 • Č. 8/423/ CENA 3000 ZŁ

Vladimír Reisel

NOVÉ ZRNO

Plod našej zeme,
tisícnych rúk,
do zlatej šupky
zabalený ako dietá,
krásny jak láska,
čistý ako vzduch,
spevavý vtáci nad ním
ako nad človekom letia,
povedalo by sa, že si dar
lež ty nie si dar,
preto tă dlaňou
hladí hospodár.

Hladí tă dlaňou,
čo tă vytvorila,
si jeho znoj
a jeho um a sila,
preto mu dozrievaním
rozjasnievaš tvár,
preto tă toľko
v hrsti láska hospodár.

Jurgovské žiačky A. Kučinská a A. Rusnáková očakávajú na recitačnú súťaž vo Vyšných Lapšoch. Podrobnejšie na str. 10-11. Foto: J.P.

V ČÍSLE:

Predsedca Matice slovenskej medzi krajanmi	2
Nekandidujeme!	5
Kto s krízom bojuje...	5
Drevený kostolík v Tribši	6
Výpisky z dějin církví	7
Divadelná prehliadka	8
Zabudnutý odbojár	9
Deti mali slovo	10
Tradičné jedlá na Spiši a Orave	10
Spolu alebo osve?	12
Fenomén pohraničia	13
Jak Pupenec k štěstí přišel	14
Jak jsem si přišíval knoflík ke kalhotám	15
Život medzi žiakmi	16-17
Román na pokračovanie	18-19
Čítatelia - redakcia	20-22
Pol'nohospodárstvo	23
Mladým - mladším - najmladším	24-25
Šport a hudba	26
Móda	27
Naša poradňa	28-29
Psychozábava - humor	30-31

ŽIVOT

MIESIĘCZNIK
SPOŁECZNO-KULTURALNY

Adres redakcji:
31-150 Kraków, ul. św. Filipa 7/7
tel. 34-11-27

ORGAN TOWARZYSTWA
SPOŁECZNO-KULTURALNEGO
CZECHÓW I SŁOWAKÓW W POLSCE
(KULTÚRNO-SOCIÁLNEJ
SPOLOČNOSTI ČECHOV A
SLOVÁKOV V POŁSKU)
31-150 Kraków, ul. św. Filipa 7/4
tel. 34-11-27

Wydawca
Zarząd Główny TSKCiS

Sponsor
Ministerstwo Kultury i Sztuki

Redaktor naczelny
JÁN ŠPERNOGA

Zespół
Vlasta Juchniewiczová, Beata Klimkiewicz,
Eugen Mišinec, Jozef Pivovarčík

Spoleczne kolegium doradcze
Augustín Andrašák, Žofia Bogačíková,
Jozef Čongva, František Harkabuz,
Žofia Chalupková, Zenon Jersák,
Bronislav Knapčík, Lýdia Mšalová,
Anton Pivovarčík

Skład i łamanie
Barbara Moskal & Ewa Chrząstek

Druk
Drukarnia TSKCiS
31-150 Kraków, ul. św. Filipa 7

Warunki prenumeraty
Prenumeratę na kraj i za granicę
przyjmuje Zarząd Główny TSKCiS
w Krakowie w terminach:
do 30 listopada na I kwartał,
I półrocze oraz cały rok następny;
do 15 czerwca na II półrocze
roku bieżącego.

Cena prenumeraty:
jeden numer - 3000 zł, kwartalnie - 9000 zł,
rocznic - 36000 zł.
Cena prenumeraty zagranicznej
jest wyższa o 100%

Nie zamówionych tekstów, rysunków
i fotografii redakcja nie zwraca i zastrzega
sobie prawo skrótów oraz zmian tytułów
nadanych tekstów.

Numer oddano do składu
5.7.1993 r. (85%) oraz 16.7.1993 (15%)
PL ISSN 0514-0188, INDEX 38501

Zľava: konzul J. Jacko, chargé d'affaires M. Janek, podpredseda vlády SR R. Kováč a vojvoda J. Jungiewicz

Krajania počas stretnutia

ROMAN KOVÁČ S KRAJANMI

Podpredseda vlády Slovenskej republiky Roman Kováč bol na čele vládnej delegácie na dvojdňovej (12.-13.6.) návšteve v Poľsku. Vo Varšave sa stretol o.i. s premiérkou Hannou Suchockou a podpredsedom vlády Henrykom Goryszewským, s ktorými rokoval o otázkach týkajúcich sa vzájomnej tovarovej výmeny, realizácie hospodárskych reforiem, ochrany investícií, otvorenia Slovenského kultúrneho a informačného strediska vo Varšave a pod. Druhý deň návštevy strávil Roman Kováč na rozhovoroch s predstaviteľmi Nowosądzského vojvodstva. Pri tejto príležitosti sa v rekreačnom stredisku v Rytre stretol i s členmi predsedníctva ÚV našej Spoločnosti. Stretnutia sa zúčastnili: minister hospodárstva SR Jaroslav Kubečka, štátny tajomník ministerstva polnohospodárstva Jozef Moravčík, riaditeľ strategických štúdií Vladimír

Kosír a skupina poradcov. Bol tiež prítomný chargé d'affaires slovenského veľvyslanectva vo Varšave Miroslav Janek, konzul Ján Jacko a obchodný radca Belcák, ako aj vedúci predstaviteľia vojvodstva na čele s vojvodom Józefom Jungiewiczom.

Na úvod popredsesta slovenskej vlády oboznámil členov predsedníctva s priebehom rozhovorov vo Varšave a zdôraznil, že do Nowosądzského vojvodstva prišiel hľadať možnosti rozšírenia spolupráce oboch susediacich regiónov, čo je dôležité, keďže sa to týka aj oblastí Spiša a Oravy, kde žijú krajania. "Som rád - podčiarkol - že som tu, že si môžem vypočuť vaše problémy a starosti, ktoré vás trápia."

Slova sa ujali krajania. Predstavili podpredsedovi vlády situáciu v oblasti výučby slovenčiny na školách, v tom i diskriminačný prípad s nultou triedou v

Novej Belej a oneskorujúce sa učebnice slovenčiny v Bratislave. Vyjadrovali obavy o budúcnosť slovenskej výučby po prechode školstva pod správu gmin, hovorili o nedostatku spolupráce s miestnymi samosprávami, chýbajúcich finančných prostriedkoch na kultúrnu činnosť a ohrození klubovní. Žiadali rozšíriť možnosti spolupráce a obchodnej výmeny so Slovenskom ako odbytišťia pre svoje polnohospodárske produkty, otvorenia nových hraničných priechodov, umožniť krajanom dvojité občianstvo a pod.

Roman Kováč si pozorne vypočul krajanské výpovede a odpovedal na všetky otázky. Hovoril o plánoch rozšírenia pohraničnej spolupráce a vyzval krajanov, aby sa podieľali na jej realizácii. Žiadal o trpeznosť a prisľubil podporu a pomoc v riešení niektorých problémov.

Prehovoril i vojvoda Józef Jungiewicz, ktorý podotkol, že v nowosądzskom vojvodstve nemožno hovoriť o diskriminácii menší a zdôraznil, že keď Slováci na Spiši a Orave budú mať akékoľvek problémy s administratívou, jeho dvere budú pre nich vždy otvorené.

J.S.

HOVORCA OBČIANSKÝCH PRÁV S MENŠINAMI

Z iniciatívy Helsinského výboru sa 5. júla t.r. vo Varšave uskutočnilo prvé stretnutie predstaviteľov národnostných menší a etnických skupín v Poľsku s hovorcom občianskych práv, prof. Tadeuszom Zielińskym. Z našej Spoločnosti sa stretnutia zúčastnili tajomník ÚV Ľudomír Molitoris, šéfredaktor Života Ján Šternog a red. Jozef Pivočarčík.

Prof. T. Zieliński vyjadril spokojnosť so stretnutím podotýkajúc, že by sa chcel oboznámiť so všetkými problémami, s ktorými sa boria národnostné menšiny v Poľsku. Zdôraznil, že k okruhu občianskych práv, ktorími sa zaobrá, patria i práva národnostných menší. Vyzval prítomných, aby sa s každým prípadom nerešpektovania týchto práv a narušovania ústavy a platných zákonov obracali naňho

POKRAČOVANIE NA STR.20

Prof. T. Zieliński otvára stretnutie. Foto: J.P.

Hostia v Krakove: Zľava: L. Volko, J. Markuš, V. Repka, M. Mihálik a B. Gašpar

PEVNEJŠIE MOSTY

Mosty, ktoré spájali krajanov so Slovenskom, boli v minulosti častokrát strhávané a div divúci, niekedy dokonca ničené aj povodňami slovenských inštitúcií. Mosty sa toľ'často nestavali z činov, ale iba zo slov.

- *Matica slovenská prišla v pravý čas,* - povedal jej nový predsedca Jozef Markuš počas svojej dlho očakávanej návštevy na Spiši a Orave. To, či nové mosty majú spoľahlivejšiu konštrukciu, ukážu až silné búrky budúcnosti. Ak mosty vydržia, bude to známka ich kvality.

SLOVENSKÉ TANGO V KRAKOVE

Krakov. Mesto magických domov, podzemných kaviarní a krivých ulíc, ktoré zdanivo vyvolávajú dojem pravdelnosti.

Predsedca Matice slovenskej Jozef Markuš, Vladimír Repka a Marcel Mihálik, pracovníci Ústavu pre

zahraničných Slovákov a austráliski Slováci, manželia Gašarovci, začali svoju návštěvu práve v jeho bludisku. Určite nepočítali s tým, že v krakovskom sídle spoločnosti zaznie večer slovenské tango - a to ešte z rúk pravého džezmana - Jerzyho Božka. Táto malá hudobná lahôdka elegantne zavŕšila deň, počas ktorého si matičari prezreli nové priestory redakcie časopisu Život, tlačiareň a dozvedeli sa o ďalších zámeroch spoločnosti z úst jej predsedu Eugena Mišince a tajomníka Ľudomíra Molitorisa.

DRUHÁ MLADOSŤ?

Matica slovenská vraj prežíva svoju druhú mladosť. Po období, v ktorom musela splňať nútenu úlohu štátnej inštitúcie vo forme národnej knižnice, sa dnes podľa slov Jozefa Markuša znova vracia k svojej prvotnej podobe. V súčasnosti ju

tvorí verejno-právna časť, čiže spolok a nadácia.

- *Matica slovenská je národnokultúrna inštitúcia, taká vždy bola i bude,* - vysvetljuje jej predsedca. - *Jej hlavným poslaním je združovať milovníkov života slovenského.*

Kedže sa Matici znova "rozviazali ruky", plánujú jej profesionálni pracovníci zintenzívniť a prekrviť spoluprácu so Slovákm na piatich kontinentoch. Medzi nové strategické úlohy Matice slovenskej bude patriť aj formovanie NEŠTÁTNÝCH KULTÚRNÝCH A INFORMAČNÝCH STREDÍSK vystupujúcich pod názvom Štúrov inštitút.

CENTRÁ SLOVENSKEJ KULTÚRY

Akú funkciu by mal spĺňať spomínaný Štúrov inštitút? Nadácia Matice slovenskej sa bude uberať podobným smerom ako Goethe Institute, alebo British Council (obe organizácie majú svoju pobočku v Krakove), avšak v hraniciach svojich ekonomických možností. V Štúrovom inštitúte budú môcť záujemci navštievoať kurzy slovenčiny, učiť sa o slovenskej kultúre a o slovenských dejinách.

Ďalší vzácny hosť krakovského stretnutia, Ladislav Volko, radca Veľvyslanectva Slovenskej republiky vo Varšave, povedal: - *Po rozpadе federácie bolo veľmi nerozumné vziať sa kultúrnych a informačných stredísk, lebo tie môžu v istom momente urobiť oveľa viac ako diplomatické a obchodné centrá.*

Ladislav Volko poukázal na novú koncepciu Ministerstva kultúry, ktoré predpokladá vznik siedte kultúrnych a informačných stredísk. Prvými opornými bodmi budú Varšava, Viedeň,

Mladá dolnozubrická dychovka

Krajania v Jablonke spievajú matičiarom

Sofia. Pán Volkov podal návrh na zriadenie pobočky strediska v Krakove. Vzhľadom na geografickú polohu, ako i vznik mnohých aktivít, ktoré si za cieľ kladú spoluprácu medzi Poľskom a Slovenskom, mohla by spomínaná pobočka spĺňať nielen úlohu promócie Slovenska v Poľsku, ale hlavne dať podnet k tomu, aby sa o Slovácoch v Poľsku začalo hovoriť. A to nielen POŠEPKY.

BUDE SA OPEROVAŤ SLEPÉ ČREVO?

Jedným z najstipľavejších problémov, ktorého sa dotkli hostia zo Slovenska, bola opodstatnenosť existencie spoločného spolku Čechov a Slovákov po rozpadе federácie.

Matica slovenská uzaviera dohody s českými, poľskými, aj inými organizačiami, ale do priestoru jej kompetencie nepatrí spolupráca s krajanskými organizáciami Čechov v zahraničí. Podľa matičiarov predstavuje česká skupina istý appendix, slepé črevo, nielen svojím počtom, ale i aktivitou. Skôr by sa priklopili k spolupráci dvoch spolkov v jednom časopise.

Ja len pripomienim, že predpokladaný termín najbližšieho zjazdu, ktorý môže rozhodnúť, či sa bude operovať slepé črevo, bude 24. januára 1994. Dovtedy si budú mnohí lámať hlavu nad tým, či takýto posun bude naozaj nevyhnutný.

NA ORAVE DOBRE, NA ORAVE ZDRAVO...

Krakovskú clonu sadzí a hluku vystriedala priestranná oravská krajina, zvlnená sieť polí a lesných tôní. Vlhký sýty vzduch pôsobil ako oživovacia injekcia.

- Matica je veľmi blízka násmu srdcu, - týmito slovami privítal v Jablonke slovenských hostí Augustín Andrašák. Stačilo pozrieť po sále a popri dojatých tvárich oravských krajanov bledlo každé vysvetlenie.

NEPREŠATÝ GORDICKÝ UZOL

O slovenských bohoslužbách na Orave a Spiši sa toho narožprávalo až-až. A predsa sa ešte nepodarilo tento gordický uzol celkom preťať. Krajania si totiž prajú slovenských kňazov, aby si po slovensky mohli vypočuť i kázeň.

V súčasnosti pôsobí na Slovensku asi dvesto poľských kňazov. Mnohí z nich

Na návštive v Kacvíne. Zľava: C. a B. Gašparovi, M. Mihálik, J. Markuš, V. Repka, L. Molitoris, J. Molitoris a A. Pivočarčík

ovládajú slovenčinu veľmi добре.

Predsedu Matice sa dotkol ďalšieho problému. Dozviedel sa vraj, že mladá generácia už nemá záujem o slovenské bohoslužby. Podľa neho je ľahké presadiť niečo, čo si neprajú samotní veriaci.

Neskôr sa slovenskí hostia na návštive v Kacvíne presvedčili, že na slovenské bohoslužby chodia, aj keď v malom počte, i tí najmenší. Prisľobili, že urobia všetko preto, aby sa problém

slovenských bohoslužieb vyriešil, aby sa gordický uzol raz a navždy pretiaľ.

MATICA ZABÚDALA

V Hornej Zubrici si hostia zo Slovenska prezreli Múzeum oravskej dediny. Zo zátišia dreveníc ich cesta viedla priamo do domu maliarky Lýdie Mšalovej. Miesto domácej pannej však vo dverách dychčal obrovský čierny vlčiak nápadne pripomínajúci psa baskervillského. - Je

ROZHĽADY JOZEFOM MARKUŠOM

"ABY BOLO NA CELOM SVETE DOBRÉ BYŤ SLOVÁKOM"

Na konci návštavy som položila Jozefovi Markušovi niekoľko otázok. Odpovede na ne by mohli načrtiť predstavu o uskutočnení slúbených predsavzatí.

Kedy by mohli Slováci v Poľsku získať slovenské štátne občianstvo?

- Od 1. januára 1994 môže platiť pre Čechov na Slovensku tzv. cudzinecký režim. Vzhľadom na to, že v Čechách žije veľmi početná skupina Slovákov, bude mať možnosť presadiť novelizáciu Zákona o štátnom občianstve. Termín do konca roku je teda viazaný na vysporiadanie s Českou republikou.

Ak sa na jesennom zasadnutí parlamentu nepodarí docieliť spomínanú novelizáciu, môžu krajania počítať s krajanskou kartou?

- Áno. Krajaná karta bude mať takmer tie isté výhody ako štátne občianstvo.

Akým spôsobom budeť riešiť otázku kňazov, ktorí by mohli slúžiť po slovensky celú omšu aj s kázňou?

- Pokúsime sa vyvinúť svoj vplyv jednak na Slovenskú biskupskú konferenciu, jednak na naše štátne orgány, aby pri dohodách s Poľskom na toto dbali.

Kedy by sa mohla dnešná situácia zmeniť k lepšiemu?

- Slovenská biskupská konferencia prichádza do častého styku s Poľským episkopátom. Kedy? Myslím si, že prvé výsledky už budú tohto roku.

Prídu na Spiš a Oravu slovenskí kňazi?

- Dúfam, že áno.

Ziaci sú odkázaní na požičiavanie slovenských učebníčok a knižnice trpia "nedobrovolhou hladovkou", pokial' ide o slovenské knihy a časopisy. Bude Matica posielat viac slovenských periodík a kníh?

- To je to najmenšie, čo môžeme pre krajanov v Poľsku urobiť. CHCEME, ABY BOLO NA CELOM SVETE DOBRÉ BYŤ SLOVÁKOM.

Ďakujem za rozhovor.

Pripravila:

BEATA KLIMKIEWICZOVÁ

PREDSEDA MATICE SLOVENSKEJ MEDZI KRAJANMI

preto taký bláznivý, lebo dnes ešte nič nejedol, - povedala s energickým úsmevom paní Lídia. - Dúsfam, že medzi jeho oblúbené jedlá nepatria práve matičiarí, - zasmial sa Vladimír Repka.

Pani Lídia miesto chlácholivej odpoveďe potľapkala svojho miláčika, prichystala vynikajúci tvarožník a spolu so svojou sesternicou Vladislavou Bogáčovou sa pustila do kritickej debaty so svojimi návštěvníkmi.

- Za všetko, čo som dosiahla vo svojom živote, vdľúcim slovenským učiteľom. To bola chyba, že učitelia zo Slovenska prestali prichádzat! Jaz toho vo veľkej mieri viním Maticu. Matica slovenská dobre vedela, že nás tu má, ale nikdy sa nami nezaoberala. Ako keby nás tu nebolo!

- Tomu je naštútie už koniec, - povedal Jozef Markuš.

Pri kávičke a zákusku sa sice sedelo príjemne, ale v Dolnej Zubrici už asi hodinu čakal kapelník so svojou mladou dychovkou. Hudobníci nedali po sebe poznať, že chýba značné množstvo ich kolegov. Hrali dobre a matičiarom sa páčili. Ani pri ich ráznej hudbe sa však hostia nechiali dlho.

Ďalšou zastávkou bol Podvlk, kde sa nachádzajú jediné "dosky, ktoré znamenajú svet" na celej Orave.

Herci sa sice z oných dosiek museli stiahnuť do garáže, ale to ich nedonútilo opustiť svet masiek. Práve naopak. Koniec koncov matičiarí sa mohli na vlastné oči presvedčiť na "Dni spišského a oravského divadla" v Krempachoch, ako Podvlčania hrajú. Smiech je najúčinnejšia terapia, akou liečia svojich divákov.

KRÁTKE REČI A DLHÉ KLOBÁSY, ALEBO NAOPAK?

Spiš. Čistá neporušená krajina s mäkkými záhybmi polí. Cítiť tu chladnú blízkosť horských stien, ich mohutnosť, vlhký dych. Spiš - krajina hmic a sýtej, šťavnatej zelene.

V kacvinskem kostole sa slovenské omše slúžia iba odnedávna, hoci krajania sa ich domáhali už 47 rokov. Hostia z Matice začali svoju návštevu Spiša práve na jednej z týchto bohoslužieb. Domáci ich potom privítali v skromnej nevykúrenej klubovni, ktorú používajú ako náhradu, kým na odkúpenom pozemku nezačne rášť jej nová, pohodlnnejšia nástupkyňa.

- U nás na Spiši sa hovorí, - povedal Marcel Mihálik, ktorý je medziiným tiež Spišiak, - že reči by mali byť krátke a klobásy dlhé.

Kacvínki krajania si však klobásy nevšímali a začali s ozajstnou diskusnou prietŕžou mračien. Niet divu, veď také príležitosti sa často neopakujú.

ŠTÁTNE OBČIANSTVO, ALEBO KRAJANSKÁ KARTA?

Je to paradox, ale krajania sa chtiac nechtiac dostávajú na Slovensku do pozície cudzincov. Slovenský zákon o nadobúdaní štátneho občianstva fakticky neumožňuje dvojité štátne občianstvo, a to je jednou z príčin, prečo sa oň krajania nemôžu uchádzať.

- Matica slovenská sa pokúsi vypracovať novelizáciu Zákona o nadobúdaní štátneho občianstva, alebo

iné dočasné riešenie, - povedal Marcel Mihálik. Dočasné riešenie by predstavovala krajanská karta, ktorá by krajanom mohla poskytnúť takmer tie isté výhody ako slovenské štátne občianstvo.

- Bolo by veľmi zlé, keby ste sa vy, ktorí ste udržali zástavu slovenskosti v tukých časoch, museli na Slovensku cítiť ako cudzinci, - vyhlásil Jozef Markuš. - Slovensko je naša vlast; pre vás je druhou vlastou Poľsko. IDE TO DOVEDNA.

ZÁPAS S KNIŽNOU A ČASOPISECKOU PODVÝŽIVOU

Poslednou zastávkou trojdňového maratónu bol krempašský dom kultúry a "Deň spišského a oravského divadla".

Matičiarí neprišli s prázdnou rukou, odovzdali učiteľom novú batériu kníh. Knihy majú väčšiu váhu ako sľuby, najmä pre učiteľov a žiakov, ktorí musia neustále zápasíť s knižnou a časopiseckou podvýživou. Jediným slovenským periodikom, ktoré pravidelne zásobuje knižnice, je Slovensko. Učebnice si žiaci musia požičiavať, čo značne oslabuje pružnosť celej výuky.

Slovenskí hostia krajanov ubezpečili, že posielanie časopisov a kníh je pre nich maličkosť. Tá maličkosť však má pre žiakov a učiteľov cenu, ktorá sa nedá vyvážiť peniazmi.

- Ďakujem vám veľmi pekne za vaše pohostinné prijatie, ktoré je dôkazom toho, že Slováci sú všade na svete rovnakí, - povedal na záver návštevy Vladimír Repka.

BEATA KLIMKIEWICZOVÁ

INCHEBA '93

V dňoch 21.-25. júna tr. sa v areáli bratislavského Parku kultúry a oddychu konal jubilejný 25. ročník Medzinárodného chemického veľtrhu INCHEBA '93. Zúčastnilo sa na ňom 360 vystavovateľov z 23 štátov, vrátane Slovenskej a Českej republiky. V porovnaní s predošlými ročníkmi ich bolo sice podstatne menej, napriek tomu predstavili širokú paletu výsledkov domáceho a svetového chemického, farmaceutického a celulózo-papierenského priemyslu, ako aj nadväzných odvetví.

Pre slovenské hospodárstvo, ktoré smeruje k trhovej ekonomike, je každá príležitosť na rozšírenie kooperácie veľmi potrebná a žiadúca. Tomuto cieľu slúžila aj tohoročná jubilejná výstava, ktorá kládla dôraz na agrochemikálie, chemizáciu a ekológiu.

Súčasťou veľtrhu boli i medzinárodné výstavy z odboru kaderníctva, holičstva a kozmetiky nazvané Interbeauty '93. Incheba je podujatie, ktoré by zvlášť zaujalo aj našich rolníkov, najmä prezentovaním rôznych výrobkov pre poľnohospodárstvo: rozmanitých hnojív, v tom ekologických hnojív pre pestovanie zeleniny, prostriedkov na ochranu rastlín, zariadení na ochranu

pôdy, čistiacich zariadení a pod. Mohli by sa tiež dozvedieť o nových technológiách pre poľnohospodárstvo, chémii vo výžive zvierat a iných otázkach. Najprogresívnejšie výrobky získali na veľtrhu zlaté medaily, diplomy a ocenenia.

JOZEF PIVOVARČÍK

Ponuka bratislavského Slovnaftu patrila k najväčším

NEKANDIDUJEME!

Predsedníctvo ÚV na pracovnom stretnutí v Rytre (13.VII.t.r.) prerokovalo otázku účasti našej Spoločnosti v septembrových parlamentných volbách. Po dôkladnej analýze aktuálnej situácie na volebnej scéne a uvážení všetkých za a

proti, dospelo k záveru, že nový volebný poriadok nám nedáva ani minimálne šance na úspech. Nedošlo tiež, ako počas predošlých volieb, k vzniku spoločného Volebného bloku menšíň, keďže iné národnostné Spoločnosti sa rozhodli startovať vo volbách osve, prípadne v koalícii s jednotlivými politickými stranami a hnutiami.

V súvislosti s tým predsedníctvo ÚV KSSČaS rozhodlo, že tentoraz nebudeme

kandidovať, tým viac, že volebná kampaň si vyžaduje značné finančné prostriedky, ktoré Spoločnosť nemá. Krajania môžu teda hlasovať na ľubovoľných kandidátov podľa vlastného uváženia. Predsedníctvo ÚV sa zároveň uznieslo, že spolu s inými národnostnými menšinami vyvinie úsilie pre prijatie takého volebného poriadku, prípadne iných záruk, ktoré by nám v budúcich volbách garantovali zastúpenie v parlamente.

Kto s krížom bojuje ...

V roku 1989, počas opravy farského kostola sv. Martina v Podvuku, miestny farár Wojciech Jakubiec dal z kostolnej veže demontovať pamiatkový dvojitý kríž a na jeho miesto postaviť jednoramenný. Proti odstráneniu dvojitého kríža protestovali viacerí farníci, žiaľ bezvýsledne. O prinávratenie tejto cennej pamiatky sa usilovala aj naša Spoločnosť. Vojvodský konzervátor nielenže nepomohol, ale konštatoval, že tento kríž nie je zapísaný v úradnom zozname pamäti hodnosti, preto celá záležitosť je bezpredmetná. Medzitým starodávny kovový kríž zošrotovali.

O tejto záležitosti som sa rozprával s kr. Jánom Paldiom, ktorý bol dlhé roky organistom v Podvuku a dobre pozná tamojšie pomery. Od samého začiatku sa neúnavne pokúša o prinávratenie starého dvojitého kríža na kostolnej veži. Má obsiahly fascikel plný dokladov, dopisov a odpovedí rôznych úradov a inštitúcií, na ktoré sa obracal. Hľba papierov, ktorá je príkladom bezradnosti zodpovedných úradov.

Ak sa dobre pamätám, dvojitý kríž z kupoly vášho kostola snali 10.7.1989 a zanedlho, už 28.7.1989, na miesto neho postavili jednoduchý, jednoramenný kríž. Prečo ste ihned nezasiahli na patričnom úrade pamiatkovej ochrany?

- Reagovali sme okamžite, lenže naša stažnosť, nevedno prečo, čakala až mesiac na konzervátora v Nowom Sączi, ktorý vrazil neboli prvomerný. A za toto obdobie, ako viete, sa v Podvuku veľa udialo. Chcem ešte poznamenať, že kríž z veže nedemontovali, ale odsekli acetylénovou zváračkou.

Ako teda vysvetlite vyhlásenie p. farára, ktorý v liste konzervátoru napísal, že kríž bol natol'ko zhrdzavený, že sa nedal zreštaurovať?

- Po prvej, žiadni odborníci neskúmali stav kríža a po druhé, nech by bol tento stav akýkolvek, nikoho to neoprávňovalo zničiť tak cenný predmet. Mám práve pred sebou dva úradné dopisy adresované farárovi v Podvuku. V jednom z nich sa o.i. hovorí: "V súvislosti s niekoľkými správami a protestmi farníkov z Podvuka týkajúcimi sa výmeny vyše dvestoročného pamiatkového kríža na nový, majúci úplne iné roz-

mery a vzhľad, sa takéto konanie podľa názoru konzervátora považuje za neprípustné a škodlivé vzhľadom na pamiatkovú hodnotu..." (list z 25.8.1989). V druhom liste je podobne: "Keby z odborného posudku (konzervátora kovových predmetov alebo jednoduchu skúseného kováča) vyplývalo, že korózia pokročila tak ďaleko, že konzervátorské zabezpečenie (vyčistenie a vymaľovanie antikoróznu farbou) už nastačí, treba zhotoviť veľkosťu a tvarom identickú kópiu a umiestniť ju - po jej zabezpečení proti korózii - na kupole kostola. Podotýkam, že odstránenie vyše 200-ročného kríža z kupoly pamiatkového kostola (proti stanovisku úradu pamiatkovej starostlivosti) znamená porušenie zákona o ochrane kultúrneho dedičstva..." (list zo 7.9.1989).

Z ďalšieho listu vyplýva, že vojvodský konzervátor chcel vytvoriť komisiu, ktorá mala vec posúdiť na mieste. Pozvali do nej vás osobne alebo ďalších obyvateľov Podvuka?

- Kdeže, viem o tom len z dopisu, v ktorom sa doslova hovorí, že vojvodský konzervátor v tejto veci už nemôže nič urobiť, lebo po starom kríži neostala ani stopa.

Čo si o tom všetkom myslíte?

- Je to nepochopiteľné, tým viac, že vojvodský konzervátor ing. arch. Zygmunt Lewczuk si zjavne protirečí. Najprv v roku 1989 v dvoch či troch úradných listoch potvrzuje, že kríž na kostole v Podvuku je dvestoročný a preto musí byť zachovaný, potom píše, že má 89 rokov, avšak podľa platných predpisov je chránený ako pamiatka. Napokon o tri roky neskôr ten istý ochrancu starých pamiatok píše - citujem: "Nebol (kríž - pozn. autora) zapísaný v zozname hnutelných pamiatok, ani uvedený v evidencii farského kostola v Podvuku ako súčasť architektonického vybavenia kostola, čím by si zaslúžil ochranu" (list z 3.4.1989).

Spominali ste isté materiály, podľa ktorých by sa dalo zrekonštruovať zničený kríž...

- Áno, mám niekoľko fotografií nášho kostola, na ktorých je kríž dobre viditeľný.

Navyše podarilo sa mi získať videopásku so zábermi nášho kostola, ktorá môže byť veľmi pomocná pri zhotovení kópie. Nie je to teda pravda, čo píše konzervátor, že sa nezachovali žiadne fotografie, ktoré by umožnili starý kríž zrekonštruovať.

Myslite si, že je to možné?

- Keby som tomu neveril, nevenoval by som tejto otázke tolko času. Písal som o tom o.i. hlavnému konzervátorovi z Varšavy, metropolitnej kúrii v Krakove a dokonca pánu prezidentovi, žiaľ bezúspešne. Veľmi ma to trápi, veď dvojity kríž na našom kostole, ktorý postavili naši predkovia, mal okrem historickej hodnoty aj hlboko náboženský význam. Pretrval luteráni, komunismus a až keď nastala demokracia - bol zničený. Nie je to paradoxné?

Nedávno ste v tejto veci boli na Slovensku...

- Hľadal som v tamojších archívoch stopy, nejaké záznamy o tom, kedy bol náš kostol vybudovaný, prípadne zmienku o dvojitem kríži. Bol som v Štátom oblastnom archíve v Bytči, na Oravskom zámku, v Trstenej, Dolnom Kubíne a pod. Žiaľ, nič konkrétné som nenašiel. Samozrejme, hľadanie v starých listinách, maďarských alebo latinských dokumentoch je namáhavé. Som však presvedčený, že takéto doklady určite sú. Chodím a hľadám doklady o našej podvľčianskej minulosti o.i. preto, aby nám niekto nevyvral a nefalšoval naše dejiny.

O prinávratenie dvojitého kríža sa na vojvodského konzervátora obrátil aj ústredný výbor KSSČaS v Krakove, žiaľ bezvýsledne...

- Viem, dostal som kópiu listu. Spomenuli ste Krakov, kde na kostole sv. Kríža na námestí sv. Ducha dvojity kríž nikomu neprekáža. U nás na Orave však niektorých pichá do očí. Je to smutné, že nie všetci chápú význam tejto záležitosti. Viacerí však išli so mnou ako delegácia na vojvodský úrad pre ochranu pamiatok v Nowom Sączi, aj keď sme nepochodili. Iní sú však ľahostajní. Ja, pokiaľ budem vládať, neprestanem v úsilí o prinávratenie tejto cennej pamäti hodnosti.

Dakujem za rozhovor a želám veľa úspechov.

Zhováral sa: EUGEN MIŠINEC

DREVENÝ KOSTOLÍK V TRIBŠI

V západnej časti Spiša sa rozprestiera či skôr tiahne - tak ako mnohé spišské a oravské obce - malebná dedinka Tribš. Jej najstaršie dejiny nie sú známe, pretože prvý dokument týkajúci sa Tribša pochádza z roku 1589 a hovorí o predaji dediny uhorskej rodine Horváthovcov. Názov v tomto dokumente znie - Trepeschya alebo Trepisia.

V strede dediny vedľa murovaného kostola stojí starý drevený kostolík bez veže. Aj napriek tomu, že má vyše 400 rokov, pôsobí zachovalo a dôstojne a vobec sa nezdá, že už mnoho rokov neplní svoju funkciu. Tú prevzal nový kostol, postavený v prvých rokoch nášho storočia. Oba kostoly sú obklopené krásnou, dobre udržiavanou záhradkou. Jej pýchou sú staré košaté lípy s desiatkami letokruhov. Za kostolíkom sú vrátka vedúce do nevelkého cintorína.

Podľa dokumentov bol drevený kostol postavený v roku 1567 a patril až do roku 1769 do fridmanskej farnosti. A preto sa jeho výzdoby ujal Ján Ratułowski - horal, pochádzajúci z rodiny richtárov z Ratułowa. Ako fridmanský kňaz vraj v roku 1647 sám vlastnoručne pokryl steny maľbami, aby medzi horalmi zakorenil katolicizmus. Iné pramene hovoria, že bol len iniciátorom a poradcom iného maliara. To však nie je dôležité. Zachovala sa prekrásna polychrómia, ktorá svedčí o nie najhoršej úrovni autora. Tieto nástenné maľby tvoria hlavnú umeleckú hodnotu kostola.

Fragment kazateľnice a nástenných malieb

Tribšanský kostolík patrí k najcennejším pamiatkam sakrálnej architektúry v celom kraji
Foto: J.Š.

Postavy svätých sú zobrazené v skutočnej veľkosti a zdobia bočné steny kostola. Napravo od hlavného oltára stojí na čestnom mieste Ján Kanty, vedľa je zobrazený sv. Stanislav a až ako tretia v poradí je sv. Alžbeta, patrónka Tribša aj kostola. Podobne ako tito svätí sú zobrazení aj dvanásť apoštolovia. Keďže sa nezmestili na jednu stenu, časť je prenesená na pravú stranu lode. Na ľavej stene od hlavného oltára sú výjavky zo života sv. Márie. Ostatné steny sú až úplne k zemi pomaľované voľnými figurálnymi kompozíciami. Krásne je zobrazená hlavné dišputa nad Posledným súdom, kde sú výpovede postáv napísané v latinčine - celá scéna je plná pohybu a života. Škoda, že sa z týchto postáv zachovala len horná časť, pretože steny sú až do výšky jedného metra veľmi ošúchané. Keďže bol kostolík malý, zhromažďovalo sa tu veľa veriacich a vidieť, že sa o steny oprelo už veľa ľudí.

V lepšom stave sa zachoval strop kostola. Polychrómia na presbytériu predstavuje Nanebovstúpenie a Korunovanie Panny Márie a pod týmto výjavom je namaľovaná krásna horská panoráma. Je to motív, ktorý sa prvýkrát vyskytol v maliarstve tohto obdobia a považuje sa za najstaršiu zobrazenú panorámu Tatier. Pravdepodobne bol maliar inšpirovaný pohľadom na krajinu, ktorá sa rozprestiera za kostolíkom. Dominujú tu dva hrady a rieka tečúca dolinou. Je takmer isté, že je to nedecký a čorátský hrad v pozadí s Belanskými Tatrami.

Na stropie je zobrazený Posledný súd. Obzvlášť hodná povísmutia je postava Krista na oblúku dúhy, vedľa neho postava Panny Márie, apoštolov a anjelov. Na severnej strane presbytéria je predstavený výjav navštívenia sv. Alžbety, Zvestovanie a Matka Božia Nepoškvrnená. Nižšie, nad dverami do sakristie, Kristus vítaží nad

smrťou, vedľa je Zmŕtvychvstanie - Kristus sa vezie na voze, ktorý ľahajú baránkovia.

Na balustrade chóru sa nachádzajú zvyšky malieb, ilustrujúcich sedem hlavných hriechov. Autor akoby chcel obzvlášť priblížiť tieto scény prostým ľuďom, pretože nápis sú v nárečí, žiaľ dnes už nečitateľné. Sú však ojedinelé, ostatné sú napísané po latinsky.

V dost dobrom stave sa zachovala aj rokoková kazateľnica, pomaľovaná živými farbami. Sú na nej predstavené dve biblické scény: Kristus a Samaritánka pri studni a výjav o Milosrdnom Samaritánovi. Oba majú sclankový charakter.

Drevený kostolík v Tribši sa už nevyužíva na bohoslužby, a preto tu chýba typické vybavenie. Takmer všetky monštrancie boli prenesené do nového murovaného kostola. I keďže starý kostolík nevelký, je to jedna z najcennejších pamiatok Spiša. Je to dokument dávnej história, keď v 16. storočí bojovali o územie Spiša uhorské a poľské rody.

Pôvodný vzhľad kostolíka bol iný než ho vidíme dnes. Spredú mal veľkú ibbicovitú štvorhrannú vežu, ktorú však v roku 1924 pri veľkej oprave kostola rozobrali. Preto sa skrátila aj jeho dĺžka (pôvodne mal 23 metrov). Kostol je postavený celý z dreva a hrady sú pospájané drevenými kolíkmi a nie klinčmi. Má zrubovú konštrukciu s jednou lodou a rovný strop. S vežou bola rozobratá aj sakristia a tak sa ukázal v celej svojej kráse portál v tvare oslieho chrba.

Posledná konzervácia bola robená v rokoch 1972 - architektúra a 1976 - polychrómia.

Nemôžeme si odpustiť pripomienku na adresu vojvodského konzervátora - prečo takáto vzácná pamiatka chátra z roka na rok bez povísmutia?

VLASTA JUCHNIEWICZVÁ

Výpisky z dějin církvi

POKRAČOVÁNÍ Z PŘEDCHOZÍHO ČÍSLA

Třetím rozdílem byla organizace vlády v církvi. Luther ponechal rozhodující vliv na cirkevní moc monarchům. Kalvína zastával názor, že o záležitostech cirkevních mohou rozhodovat pouze cirkevní činitelé. Státní úřady mají povinnost podporovat etické a náboženské cíle církve. V původním kalvinismu sa tedy udržela stará středověká zásada svrchovanosti duchovní moci nad světskou.

Oba směry reformace - švýcarský a wittenberský se navzájem doplňují. Reformace vystoupila proti středověkým magickým pojmul, ale Luther zachoval v učení o poslední večeři a v bohoslužbách hluboký cit mystiky. Reformace vystoupila proti středověkému učení o spasení za zásluhu a "dobré skutky" a zrušila jednostrannou askesi, ale Luther zachoval v učení o spásce z milosti Boží prostřednictvím víry moudrou umírněnost - nevyvodil důsledky, které vedly Kalvína až k predestinačnímu učení. Reformace zbořila středověké teokratické zřízení. Na jeho místo Kalvína stvořil evangelické zásady křesťanské kázně a cirkevní organizace, nezávislé na státě a opírající se o novodobé demokratické zásady.

KONTRAREFORMACE

V prvních dvaceti letech reformace se stanovisko Vatikánu k tomuto hnutí měnilo. Jednou reformaci pronásledovala proklínal jejistoupence, podruhé s nimi jednal. Posledním pokusem obou táborů o dorozumění byla kolokvia ve Wormsu v roce 1540 a v Řezně v roce 1541. Když nedošlo k dohodě, Vatikán se pod vlivem kardinála Petra Caraffy, pozdějšího papeže Pavla IV., rozhodl pro bezohledný boj s reformací. Výrazem tohoto rozhodnutí byla Velká inkviziční bula, kterou v roce 1542 vydal papež Pavel III. Zavazovala všechny katolíky, především pak státní úřady, k bezkompromisnímu boji se stoupenci reformace. Zanedlouho vzkříšená inkvizice začala nejprve v Itálii a pak i v dalších zemích pronásledovat jakékoliv svobodnější myšlení. Od roku 1543 měly všechny knihy podléhat preventivní cenzuře inkvizice. V roce 1559 papež Pavel IV. vydal index librorum prohibitorum, tj. seznam knih zakázaných římskokatolickou církví. Knihy byly páleny a na jejich čtenáře byla uvržena církevní kletba.

Hlavním motorem kontrareformační akce se stal řád jezuitů. Jeho zakladatel, španělský šlechtic Ignác Loyola, se narodil v roce 1491. V roce 1521 byl raněn v bitvě s Francouzi při obraně tvrze Pampelony. Poté byl dlouho upoután na lůžko. Začal číst životy svatých a rozhodl se, že se stane duchovním bojovníkem Panny Marie. Spojoval v sobě silnou vůli s charakterem sníla. Po uzdravení se věnoval duchovním cvičením (exercitia spiritualia) v dominikánském klášteře v Manrese. Pak se vy-

dal na pout do Palestiny. Po návratu studoval filosofii a teologii na univerzitě v Barceloně. Studia ukončil v Paříži v roce 1534. Tam se rozhodl spolu s devíti přáteli založit řád poutníků, navracení mohamedánů a vůbec služby papežství. Nový řád nazvaný Společnost Ježíšova pro šíření víry byl v roce 1540 potvrzen papežem. V roce 1556, kdy Loyola zemřel, měl už řád tisíc členů.

Prvotní cíl - šíření křesťanské víry - uskutečňoval řád s obdivuhodnou vytrvalostí v misijní práci v Indii, Číne, Japonsku a Americe. Daleko víc sil však věnoval boji s reformací. Z tohoto řádu vyšla řada vynikajících kazatelů, kteří mohli soupeřit s kazateli evangelickými. V mnoha zemích se mu podařilo soustředit ve svých školách věštinu vzdělávající se mládeži. Horlivým a dovedným využitím zpovědnice se snažil ovládnout duše věřících. Propagandu z jezuitských kazatelen, škol a zpovědnic doprovázela diplomatická akce na královských a aristokratických dvorech. Okázalá procesí a slavnostní obřady, pořádané s velkým přepychem, měly značný vliv na prostý lid, myslící ještě středověkými kategoriemi. Celá činnost řádu byla vedena pod hesly nenávisti k jiným vyznáním, s využitím intrik, teroru a jiných prostředků.

Jezuiti se neohlíželi na nic. Dokonce i etické zásady přizpůsobili svým cílům. Přijalo se úsloví "jezuitská etika", což znamená etiku velmi "pružnou". Známá je jejich zásada "Cíl světí prostředky". Jiná zásada, probabilismus, dovoluje proti svědomí spáchat čin eticky pochybný, je-li možné se přitom odvolut na vyšší autoritu, např. na názor některého z otců církve nebo na rozkaz představeného.

Reformace se ocitla mezi mlýnskými kameny. Zdola jezuiti proti ní fanatizovali lidové masy, shora proti ní ostřili meče státní moci. Protože nebrali na nic ohled, a naopak evangelický tábor byl po smrti reformátorů oslaben vnitřními pochybnostmi, kontrareformace dosáhla ve druhé polovině 16. století a první polovině sedmnáctého století do značné míry svého cíle. Potlačila v zárodku reformaci ve Španělsku a v Itálii, obnovila přechodně oslabenou vládu Říma v Polsku, Francii, Rakousku, Maďarsku a Belgii, ba dokonce zasadila citelnou ránu již dobře zakořeněnému evangelicismu v Čechách. Katoličtí spisovatelé často zlehčují náboženský prvek v reformačním hnutí a jako hlavní hybnou sílu rozvoje reformace ukazují snahu monarchů zabavit církvi její majetek. Právě naopak však kontrareformace vděčí za svůj úspěch fanatické církevní politické akci, zbabělé morální skrupulí. Sveděl o tom Kravá Marie v Anglii, kníže Alba v Nizozemí, noc sv. Bartoloměje ve Francii a vůbec neslýchaný teror, který ve střední Evropě vedl až k velké třicetileté náboženské válce.

TRÍCETILETÁ VÁLKA

Augsburský náboženský mír (1555) potvrdil náboženské rozdělení Německa a upevnil politickou rovnováhu mezi oběma vyznáními. Neuspokojilo to jednu ani druhou stranu. Obě pomýšlely na změny ve vlastní prospečnosti.

Prvních dvacet let po augsburském míru bylo

vesměs příznivých pro evangelickou stranu v Německu. Následovník a syn Ferdinanda I., císař Maximilián II., byl velmi tolerantní. Evangelici získali určitá práva nejen v Rakousku, ale dokonce i v Bavorsku. Ke změně došlo za Rudolfa II., Maximiliána syna, vychovaného na španělském dvoře. Evangelické snahy, zejména opětovný pokus o reformaci v duchovním elektorátu kolinském v roce 1582, byly potlačeny mečem. Jezuiti zatím bez překážek rozvíjeli síť v evangelických zemích Říše. Napětí mezi oběma vyznáními rostlo. Obě strany se chystaly k válce. Katolický tábor se moudře rozhodl ponechat provzatím v klidu evangelicko-augsburské země, na něž se vztahoval augsburský náboženský mír. Zato tím více ohrozoval reformované evangelíky v jižním Německu. Ti uzavřeli v roce 1608 spojenectví, zvané evangelická unie, pod vedením Fridricha IV., elektora Palatinátu. Katolická knížata proti ní postavila v roce 1609 katolickou ligu pod vedením bavorského elektora Maximiliána. Proti sobě stály dva tábory připravené k boji. Na jiskru, která by zapálila válečný požár, nebylo treba příliš dlouho čekat.

ČESKÉ OBDOBÍ

Císař Rudolf II., který pro svou přílišnou katolickou horlivost ztratil ve sporu se svým bratrem Matyášem v jeho prospěch Rakousko, Uhercko a Moravu, vydal v roce 1609 majestát přiznávající svobodu evangelíkům v Čechách, aby si zajistil jejich věrnost. Navzdory majestátu však místní opat zakázal za vlády císaře Matyáše stavbu nového evangelického kostela v Brunově a pražský arcibiskup rozkázal zbořit již postavený evangelický kostel v Ilorbě. Evangelíci se obrátili na vládu s prosbou o spravedlnost, ale dostali ostrou zamířitou odpověď. Došlo k bouři, při níž českí páni vyhodili 23. května 1618 z okna Pražského hradu dva císařské rady Martinice a Slavatu. Revoluční bouře se rozšířily na celou zemi. Brzy poté zemřel císař Matyáš a českou korunu dostal jeho příbuzný Ferdinand II., známý nepřítel reformace. Češi ohlásili detronizaci Habsburků a na trůn povolali náčelníka evangelické unie, elektora Palatinátu Fridricha V. Znamenalo to válku mezi uní a ligou.

Bohužel však k unii nepatřila dvě nejmocnější evangelické knížata v Říši: elektor braniborský a elektor saský. Český král Fridrich, posměšně nazvaný "zimním králem", nebyl schopen vypořádat se s těžkým úkolem, který měl před sebou. Nedaleko Prahy na Bílé Hoře byla jeho vojska 8. listopadu 1620 rozdrcena spojenými silami císařskými, bavorskými a silami ligy. V dalším průběhu války Fridrich ztratil i elektorát Palatinátu ve prospěch Maximiliána bavorského. Unie se musela v roce 1624 rozpustit. V rakouských a českých zemích začalo bezohledné pronásledování evangelíků. Chystrost a násilí, jezuitské přemlouvání a násilí smutně proslulých Lichtensteinových dragounů, kteří mučili chycené evangelíky tak dlouho, až je přinutili ke slibu, že změní vyznání - to vše se spojilo k vykonání společného díla. Tak skončilo první období třicetileté války, zvané české.

POKRAČOVÁNÍ V PŘÍŠTÍM ČÍSLÉ

HERECKÝ TEMPERAMENT

V KRVI

Spišiaci a Oravčania majú herecký temperament v krvi. Znovu o tom presvedčili v Krempachoch na "Dni spišského a oravského divadla". Škoda len, že také aktivity ako ochotnícke divadlá, ktoré by mohli dať tomuto temperamentu konkrétny tvar, rapídne zanikajú.

Ako pomôcť vymicrajúcim divadlám; ako využiť herecký potenciál, keď tvorivé snahy amatérskych umelcov ignorujú úrady a organizácie, ktorých povinnosťou by malo byť ich podporovanie?

TALENTOV JE DOSŤ

V Krempachoch vystúpilo niekoľko nádejných talentov. Mladí recitátori sa väčšinou sústredovali na interpretáciu textu formou divadla jedného herca. Ako veľmi vдаčná sa ukázala literárna predloha poznačená ľudovou tematikou.

Monika Kovalčíková z Krempách dokázala, že si vie poradiť s jazykovo náročným textom pod názvom "Mlčat je zlato". Jej menovkyňa Monika Majerčáková z Novej Belej zas veľmi živo predviedla Rúfusovu verziu ľudovej rozprávky "O troch grošoch".

"Ako Peter chcel byť Pánom Bohom" mohli sa diváci dozviedieť z úst Jozefa Kodáša z Chyžného. Anna Pardynčeková a Januš Boháčik z Malej Lipnice predviedli spoločnú scénku. Šiestym mladým talentom bol Krištof Noga z Chyžného.

OKLAMANÝ MANŽEL

Dospelí hereckí kolegovia z divadelného krúžku z Podvlka prišli do Krempáčov s Moličovým "Oklamaným manželom". Dokázali, že divadlo môže byť dobrým korením i soľou života, pokiaľ je pevne zrastené s koreňmi smiechu.

Oklamaný manžel vystavený nástrahám jeho peknej a mladej aristokratickej manželky si získal sympatiu publiku vďaka množstvu humoristických situácií. Sýty smiech bol rozhodne tou

najlepšou odmenou, akú mohlo hercom udeliť spokojné publikum.

ZAPÁČILI SA MATIČIAROM

Ku vzniku divadla z Podvlka dal podnet učiteľ zo Slovenska Anton Papánek a odtedy má divadlo na svojom konte také hry ako "Tri vrecia zemiakov", "Popota sveta", "Kamenný chodníček", "Starý zaľúbenec". Známy poľský profesionálny divadelník Wojciech Siemion, ktorý sa zaobrá práve dedinským divadlom, pozval svojich oravských kolegov do varšavskej Starej Prochowne. Pre hercov z Podvlka to bola iste dobrá skúsenosť.

Hostia z Matice slovenskej prisľúbili, že oravských divadelníkov čoskoro pozvú na Slovensko.

BEATA KLIMKIEWICZOVÁ

Vystúpenie podvlčianskych ochotníkov. Foto: B.K.

Školstvo

VYUŽIME PRÍLEŽITOSŤ!

O vyučovaní slovenčiny na spišských a oravských školách sme v poslednom období písali pomerne často. Vraciame sa k tejto tematike aj dnes, hoci máme školské prázdniny, keďže je to posledná príležitosť, aby sa krajania vážne zamysleli nad stavom vyučovania materinského jazyka a súčasne zapísali svoje deti (ak to neurobili skôr) na jeho vyučovanie v školskom roku 1993/94. Bol by to pekný darček k blížiacemu sa IX. celoštátnemu zjazdu našej krajanskej organizácie.

Tesne pred zavŕšením školského roka sme navštívili tri základné školy - v Lapšanke, Čiernej Hore (od Tribša) a Čiernej Hore (od Jurgova). Zistili sme, že s výučbou slovenčiny na týchto školách je doslova zle. V prvej z nich - Lapšanke, sa slovenčina vôbec prestala vyučovať pred... troma rokmi. Odtedy sa Lapšančania ako-si nemôžu zmôcť, aby slovenský jazyk na škole obnovili. Ako nám oznámila riaditeľka školy mgr. Grażyna Pionteková, slovenčinu na tejto najmenšej škole na Spiši (je tu len 45 žiakov) učila sama. Keď prevzala funkciu riaditeľky, musela si počet vyučovacích hodín znížiť, žiaľ, práve na úkor slovenčiny. Dnes je situácia taká, že v Lapšanke je nutne potrebný nový učiteľ slovenčiny a samozrejme aj žiaci. Preto keď

rodičia prihlásia svoje deti aspoň do polovice augusta, v novom školskom roku 1993/94 bude slovenčina v Lapšanke obnovená. Ako mi riaditeľka zdôraznila, škola nerobí žiadne prekážky vo výučbe materinského jazyka, treba len žiakov riadne zapísat.

V ďalšej zo škôl - Čiernej Hore od Tribša, výučba slovenčiny zanikla v minulom školskom roku. Pravdu povediac, nevedno prečo. Ako sme sa dozvedeli, v školskom roku 1991/92 sa na ňu zapísalo deväť žiakov. Postupne traja ubudli a zostať ich len šest. Hoci ich bolo tak málo, škola udržala výučbu do konca školského roka 1991/92. Potom sa vraj žiaci - ako nám povedala riaditeľka školy mgr. Mária Jezierczaková, - so súhlasom rodičov zo

ZABUDNUTÝ ODBOJÁR

Zložité a nezriedka veľmi dramatické boli osudy viacerých našich krajanov na Orave a Spiši, najmä tých, čo priamo na vlastnej koži zakúsili hrôzy druhej svetovej vojny. Mnohí sa z tej najstrašnejšej vojny v dejinách ľudstva nikdy nevrátili a spia večným spánkom na cintorínoch a bôjiskach Európy, často bezmenní a zabudnutí. Tí, čo sa šťastne vrátili a dožili našich čias, môžu dosvedčiť pravdu o viacerých udalostiach a faktoch tohto obdobia, o ktorých sme donedávna skoro nič nevedeli. Patrí k nim i kraján Štefan VRBIAK z Malej Lipnice, zabudnutý účastník tejto vojny, ktorý nám porozprával niekoľko príbehov zo svojho života.

Narodil sa 25. decembra 1922 v chudobnej roľníckej rodine v Malej Lipnici. Ako jeden z viacerých súrodencov od malička zakúsil čo je to bieda. Jeho otec Vavrinec a matka Mária vychovávali deti v slovenskom duchu, aj keď tie museli chodiť do poľskej školy. Jednako s pomocou modlitebníkov a spevničkov naučili ich po slovensky obstoje hovoriť a písat. Čažké podmienky v rodine spôsobili, že malý Štefan sotva ukončil piatu triedu, musel ísť do služby. Tak prešlo niekoľko rokov, Štefan vyrástol a vrátil sa domov.

Medzitým vývin v Európe nadobudol dramatický spád: Anschluss, vznik slovenského štátu, protektorátu, návrat Spiša a Oravy k Slovensku a vypuknutie druhej svetovej vojny. Štefan dúfal, že jej následky sa do podhorskej Lipnice nedostavia. Žiaľ, osud chcel inak. 1. októbra

1942 dostal povolávací lístok a musel narukovať do Slovenskej armády. Dostal sa do Ružomberku, kde prešiel zrýchlený vojenský výcvik. Jeho nádej, že sa vojne vyhne, že nepôjde na frontu, sa nesplnila. Zanedlho ho zaradili do útvaru, ktorý mal ísť bojať do Talianska. 25. marca 1943 sa ich transport pohol. Preňho, ktorý predtým mimo Slovenska nikde nebola, bola to cesta do neznáma, dlhá a únavná, s mnohými zastávkami. Plný zlych predtúch sa konečne ocitol so svojou jednotkou kde si v strede Apeninského poloostrova. Spolu s ním sa do Talianska dostali aj ďalší dvaja Malolipničania - Ján Fitok a Ján Kidoň.

Netrvalo dlho a Štefan Vrbiak sa ocitol na frontovej líni. Štastic mu žižilo a vyše poldruhoročné obdobie jeho bojovania v Taliansku pretrval bez väčších zranení. Ešte aj dnes s hrôzou spomína tie strašné dni, týždne a mesiace. Nefungovalo zásobovanie a vojací často hladovali. Nezriedka aj viac dní nemali teplú stravu a živili sa ovocím a inými plodmi, čo našli na poliach. Raz, po jednom z presunov vojsk, zostali ďalej od frontu a dostali sa do zajatia talianskych partizánov. Život v zajatí tiež nebolo ľahký. Časté presuny z miesta na miesto a hlad - veď vojna trvala ďalej - ich úplne vysilili. Tak sa Štefan Vrbiak a jeho kamaráti dočkali konca vojny.

Raz - presný dátum si Štefan už nepamäta - prišli k nim americkí vojaci, naložili ich do vlaku a odviezli do Bratislavu a neskôr do Žiliny. Odtiaľ sa pešo, po viacdňovom putovaní, vrátil domov na Oravu. Bolo to 8. augusta 1945.

Povojnové obdobie, najmä v prvých mesiacoch, bolo zložité. Orava a Spiš sa opäť dostali k Poľsku, ľudia žili v neistote a dokonca strachu pred bezpečnostnými úradmi, ktoré začali prenasledovať krajanov. Prišli aj za Štefanom Vrbiakom, urobili prehliadku domu, počas ktorej porozbíjali nábytok, potrhalí mu všetky doklady a nakoniec ho nemilosrdne zbili. Následky bitia cíti podnes. Všetko vrah za to, že musel slúžiť v slovenskej armáde.

V dôsledku takého prenasledovania niekoľko tisíc Oravcov bolo nútenej ujsť na Slovensko. Odišli aj jeho dva bratia Viktor i Emil a sestra Emilia. Štefan nechcel opustiť rodný dom. Keď mu neskôr zomreli rodičia, zostal sám ako prst. Najprv trochu gazdoval, potom išiel pracovať do Sierszy, odkiaľ sa po 12 rokoch vrátil do Malej Lipnice. Žije tu podnes, zabudnutý a opuštený, bez akejkoľvek podpory. Má už 71 rokov, starobný dôchodok nedostáva, ani inú pomoc, keďže ho za službu v armáde neprijali ani do ZBoWiD-u. Ešte, aj keď chorlávie, pracuje pri dome, kolko vľadze. Ako dlho? Kto mu pomôže?

J.S.

slovenčiny vypísali. Nechceme teraz skúmať príčinu tohto javu. Keď však prijmem verziu pani riaditeľky, rozhodnutie rodičov bude pre každého nepochopiteľné. Veď ako si vysvetliť, že najprv sa deti zapísali na vyučovanie slovenčiny a potom po dvoch-troch rokoch ich náhle vypíšu. Práve vtedy, keď deti už zvládli základy jazyka. Oproti Lapšanke je škola v Čiernej Hore v lepšej situácii. Totiž učiteľ slovenčiny by sa na škole aj našiel. Pritom, ako nás ďalej informovala riaditeľka školy, na každej rodičovskej schôdzke oboznamuje rodičov s možnosťou a podmienkami výučby materinského jazyka. Teda neexistuje žiadna prekážka pre jeho prinávratenie na tejto základnej škole. Treba len využiť príležitosť a ešte teraz, pred

koncom prázdnin, prihlásiť žiakov na vyučovanie tohto predmetu, čo adresujeme všetkým krajanským rodičom a výboru miestnej skupiny Spoločnosti v tejto spišskej obci.

V tretej zo škôl, ktoré som navštívil, v Čiernej Hore od Jurgova, sa na rozdiel od predošlých slovenčina vyučuje. Tunajší žiaci si ju zvolili ako povinný predmet. Teda v 5. triede sa ju učí 8 žiakov, v 6. tr. deväť a v 7. tr. sedem - všetci po tri hodiny týždenne. Slovenčinu vyučuje krajanka Mária Mlynarčíková. Ako nám povedala riaditeľka školy Franciszka Waniczeková, slovenčina je jazykom voliteľným, podobne ako ruština. Iný cudzí jazyk sa tu nevyučuje. Škola nerobí prekážky vo výučbe materinského jazyka. Stačí len

diktá zapísat. Bolo by dobre, keby aj tunajší krajania zmobilizovali svoje sily a zapísali na slovenčinu v novom školskom roku ešte viac žiakov. Nie je to nemožné tým viac, že - ako sme videli - slovenčina sa tu vyučuje až od 5. triedy. A predsa, v súlade s predpismi, možno s jej výučbou začať už od druhej triedy.

Ako som už v úvode spomenul, blíži sa IX. zjazd našej krajanskej organizácie. Je tu teda znamenitá príležitosť uctiť toto významné podujatie zvýšenou aktivitou práve v oblasti vyučovania materinského jazyka. Väčší počet žiakov na hodinách slovenčiny by bol naozaj darčekom, s ktorým by delegáti týchto obcí prišli na zjazd. Pouvažujte a využite príležitosť!

JOZEF PIVOVARČÍK

DETI MALI SLOVO

V činnosti našej Spoločnosti sa stalo akýmsi nepísanym zvykom, že viaceré kultúrne a iné podujatia sú - dalo by sa povedať - menlivé, teda konajú sa striedavo na Orave a na Spiši. Tejto regule je podriadená aj známa recitačná súťaž pre školskú mládež. Pripomeňme, že v minulom roku sa konala v Chyžnom na Orave, preto nečudo, že 4. júna tohto roka sa recitátori zišli v klubovni MS KSSČaS vo Vyšných Lapšoch na Spiši.

Deň slovenskej poézie a prózy, lebo taký je plný názov recitačnej súťaže, organizuje tradične ústredný výbor našej Spoločnosti a redakcia Života. Zúčastnilo sa jej 45 najlepších recitátorov z 10 škôl na Spiši a Orave. Aj keď pozvania na súťaž boli poslané všetkým školám, kde sa slovenčina vyučuje, nie všetky školy túto možnosť využili. Medziiným zo Spiša chýbali deti z Kacvína, Nedeca a Čiernej Hory od Jurgova, kým v prípade Oravy - z Harkabuza, Podvlka a Dolnej Zubrince. Žiaci zápolili v dvoch vekových skupinách: v mladšej - od 1. do 4. triedy a staršej - od 5. do 8. triedy. Na návrh učiteľa slovenčiny z Chyžného Jána Páleníka porota súhlasila, aby žiaci 6. triedy Krištof Noga z Chyžného a Ján Bohačák z Malcj Lipnice súťažili v mladšej skupine, keďže slovenčinu sa učia len druhý rok a patria ešte k začiatokom. Prednes sledovala a hodnotila súťažná porota v zložení: novoborská učiteľka Lúdia Richtáriková, predsedca ÚV KSSČaS Eugen Mišinec a redaktor Života Jozef Pivočarčík.

Recitátorov povzbudzujú: (zľava) učiteľka slovenčiny M. Kačmarčíková a riaditeľ školy J. Jadamec

TRADIČNÉ JEDLÁ NA SPIŠI A ORAVE

Často sa v literatúre dočítame ako ľahko sa žilo na Orave a Spiši. Sú to horské oblasti, v ktorých sú klimatické podmienky veľmi drsné. Leto tu trvá krátko, úrodnosť zeme v porovnaní s inými nížinatými oblastami je veľmi nízka. Pretože sa príroda k týmto horským dedinkám a jej obyvateľom správala veľmi macošky, podmienky sa tu po celé desaťročia temer vôbec nezmenili. Samozrejme nehovoríme o súčasnem období.

Koncom minulého storočia bola komora nejednej horalky na Orave či Spiši veľmi chudobná. Strava bola jednotvárná, čo

vyplývalo samozrejmcem z nedostatku, ale aj z toho, že prevládala rastlinná potrava. Prechovávať na zimu sa dali hlavne strukoviny, obiliny a zemiaky. Zo zeleniny to bola kapusta. Aj keď témou tohto príspievku je MÄSO A MÄSITÉ JEDLÁ, nemôžeme nespomenúť rastlinnú potravu, ktorá tvorila základ každodennej stravy. Mäso bolo zriedkavosťou.

Pretože je Orava a Spiš horský kraj, chovali sa tu hlavne ovce a hydina. V trochu bohatších domoch aj ošípaná a jedna či dve kravy. Treba však podotknúť, že zvieratá sa zabíjali veľmi málo. Chovalo sa

M. Majerčáková z N. Belej

Žiačky M. Jurgošianová a K. Ligasová z Repíšk

Výber recitovaných básní a próz bol podľa mňa dobrý a bohatý. Počuli sme verše tématicky i formou rôznorodé, vázne i humorné, od starších autorov až po súčasné. Aj výber próz bol diferencovaný, hoci najväčšej obľube sa tešili rozprávky, najmä od Pavla Dobšinského.

V mladšej skupine sa mi páčil prednes Aldony Záhorovej z

Mladí diwáci

predovšetkým na predaj a nie pre vlastnú potrebu. Tak ako si naši krajania spomínajú - teliatko alebo sliepku zabili len vtedy, "keď nechcelo žiť". Pre názornosť si uvedme údaje historikov. Ročne sa v týchto oblastiach skonzumovalo 150 kg obilia, 135 l mlieka a len 4-8 kg mäsa (na osobu).

Tak ako sme už spomínali, ani v jednom dome nechýbali ovce. Priemerne to bolo 5-10 kusov. Vzhľadom na miestne podmienky to bol najvhodnejší chov, pretože sa v lete vyháňali do spoločného salaša, kde bača sústredovali ovce aj z niekoľkých dedín. Jedným z takýchto miest bol aj košiar v Čiernej Hore, ako si spomínajú krajania z Novej Belej. Tam bača s valachmi ovce dojili a z mlieka vyrábali syr a bryndzu. Každá rodina, ktorá mala ovce v košiari, dostávala 5-6 kg syra. Valasi si

Jablonky, ktorá porozprávala rozprávku P. Dobšinského O hlúpej žene. Získala si veľký aplauz za umelecký prejav. Znamenite si počína najmä Monika Majerčáková, žiačka 4.. triedy v Novej Belej, ktorá prednesla rozprávku O troch grošoch, podľa mňa vari bez jedinej chybičky... Veľmi pekne sa predstavili, hoci patria len k začiatčníkom, Krištof Noga a Jozef Kadáš z Chyžného, ktorí na prípravu svojich rozprávaní museli venovať iste veľa času. V poezii upútala pozornosť skvelým prednesom najmä Uršula Stechurová z Veľkej Lipnice, ktorá recitovala báseň Babičky od Jána Turana a Večerné rozjímanie pred cestou do školy od Milana Rúfusa. Porota ju zvlášť ocenila za mimoriadne čistý jazykový prejav.

V staršej skupine sa mi veľmi páčilo pôsobivé rozprávanie Moniky Bednárskej z Novej Belej, vypracované do najmenších podrobností, kym v poezii najmä recitácie Margity Barkowiakové z Hornej Zubrince a Alžbety Kučinskéj z Jurgova. Čelné umiestnenie si právom zaslúžili. Tako by som mohol pokračovať ďalej. V obidvoch skupinách mali žiaci veľmi dobre zvládnuté texty. Bolo vidieť, že sa všetci na súťaž poctivo pripravovali a do svojich prednesov sa snažili dať všetko najlepšie, čo vedeli.

Hodnotiac úroveň tohtoročnej recitačnej súťaže musím zdôrazniť, že bola vysoká. Žiaci v oboch vekových skupinách si dobre počínali, vystupovali bez trémy a boli veľmi vyrovnaní. V niektorých prednesoch sa súčasťou vyskytla nejaká chybička, napr. nerozlišovanie "h" a "ch", nesprávne krátenie a výslovnosť ď, ť, ň, ľ. Odhliadnúc od toho všetkým žiakom a ich učiteľom patrí veľké uznanie a vďaka za svedomitú prípravu na súťaž. Dúšam, že na budúci rok sa na tomto podujatí zúčastnia recitátori zo všetkých spišských a oravských škôl, kde sa vyučuje slovenčina a že úroveň súťaže bude ešte vyššia.

Ked' ide o porotu nazdávam sa, že objektívne ocenila súťažiacich. Možno, že niektorí účastníci sa budú cítiť ukrivení, ale preto je súťaž súťažou, že v nej musia byť aj prvé, aj ďalšie miesta. Ked' to niektorým nevyšlo v tomto roku, netreba sa vzdávať, lebo už budúca súťaž môže byť úspešnejšia. Myslím, že takéto každoročné stretnutia krajankej mládeže sú veľmi potrebné. Popri možnosti zdokonaliť si znalosť jazyka, majú zároveň príležitosť lepšie sa zoznámiť a nadviazať medzi sebou priateľstvo. Zdá sa mi, že by nebolo od veci zaradiť do kalendára kultúrnych podujatí našej Spoločnosti aj detskú prehliadku ľudovej a náboženskej piesne. Počas súťaže som mal možnosť vidieť, že deti veľmi rady spievajú a takúto prehliadku by iste s radostou uvítali.

Vecné ceny a knižné odmeny, ktoré obdržali tohtoroční súťažiaci, hradil ÚV Spoločnosti a redakcia Života.

Text a foto: JOZEF PIVOVARČÍK

Hľadisko bolo preplnené

VÍŤAZI SÚŤAŽE:

MLADŠIA SKUPINA (1.-4.)

POÉZIA

1. Uršula Stechurová (4. tr.) z Veľkej Lipnice,
2. Dorota Dluhá (3. B tr.) z Novej Belej,
3. Martin Čelúch (4. tr.) z Jablonky,
4. Anna Vrbová (4. tr.) z Jablonky,
5. Gabriela Zgama (2. tr.) z Jablonky.

PRÓZA

1. Monika Majerčáková (4. B tr.) z Novej Belej,
2. Jana Dluhá (4. B tr.) z Novej Belej,
3. Aldona Zahorová (4. tr.) z Jablonky,
4. Alžbeta Lukášová (2. tr.) z Krempách,
5. Krištof Noga (6. tr.) z Chyžného.

STARŠIA SKUPINA (5.-8.tr.)

POÉZIA

1. Margita Bartkowiaková (7. tr.) z Hornej Zubrince,
2. Alžbeta Kučinská (7. tr.) z Jurgova,
3. Alžbeta Klukošovská (7. tr.) z Krempách,
4. Bohdan Bizub (5. tr.) z Krempách,
5. Jozef Kadáš (6. tr.) z Chyžného.

PRÓZA

1. Monika Bednárskej (6. tr.) z Novej Belej,
2. Alžbeta Pavlasová (7. tr.) z Jablonky,
3. Anna Šoltýsová (7. B tr.) z Novej Belej,
4. Kristína Dluhá (6. B tr.) z Novej Belej,
5. Anna Sobczaková (8. tr.) z Chyžného.

častokrát zo zvyškov ovčieho mlieka vykŕmili na salaši osípanú. Na jeseň sa ovce zháňali naspäť do dediny. Ovce sa chovali predovšetkým na vlnu, ktorá sa predávala alebo spracovala v domácnosti.

Ked' mal gazda viacej oviec, niekolko kusov určil pre rodinu. Ale zabíjalo sa vždy len pri nejakej príležitosti, ako svadba, krstiny, alebo na sviatky. Veľké zabíjačky sa robili na Veľkú noc ale aj na Vianoce. V mnohých rodinách sa však zabíjalo iba raz v roku. Vtedy bolo mäsa na stole viac a častejšie. Takéto obdobie však netrvalo dlho, lebo mäso bolo treba nejako uskladniť a keď nebol vonku tuhý mráz, dlho nevydržalo. Baranina a mäso vôbec sa pripravovalo veľmi jednoducho. Prevažne sa iba varilo. Z jednej strany to bolo z úsporných dôvodov a z druhej, lebo inú

úpravu veľmi nepoznali. Príprava jedál v minulom storočí nebola skomplikovaná. Aj v bohatých rodinách sa jedlo jednotvárne, hoci jedlá boli mastné a sýte.

Vráime sa však do kuchyne chudobnej gázdiny. Mäso si musela dôkladne rozdeliť, aby vydržalo na dlhší čas. Čo sa nedalo uskladniť - ako napr. vnútornosti, varilo sa hned. Ostatné kusy mäsa pokrývali a uložili do kamenných nádob aby sa "rosolili". Tako sa uskladňovala hlavne baranina. Do slanej vody sa pridal cesnak a tým sa mäso zalistalo. Na Spiši gázdinky zalievali kúsky baraniny aj kyslým mliekom. Kamenný hrniec potom obviazali čistým bielym ľanovým plátnom a uložili do studeného miesta. Loj z mäsa pri zabíjačke oddelovali, solili ho a tiež odkladali do kamenných nádob. Ked' už mäsa nebolo,

pridával sa do kaše či polievky.

Najčastejšie sa baranina varila na polievku, do ktorej sa pridávala mrkva a povarené rezance alebo varené zemiaky. Kúsky vareného mäsa sa podávali s dusenou kyslou kapustou a varenými zemiakmi, alebo sa pridávali do fazule a hrachu. Na Orave baraninu aj dusili - spomína si z detstva krajančka V. Smrečáková. Na strezenie chuti pridávali cibuľu aj cesnak. Ešte inú chut' mal guláš, tiež podávaný s varenými zemiakmi. Na Spiši sa baranina pridávala do kvašnice.

Do dnešného dňa je baranina na Spiši a Orave veľmi oblúbená. Okrem tradičných jedál sa však pripravuje aj pečením alebo sa znej robia klobásy. Postupne sa baranina dostala aj do jedálneho lístka meštanov.

VLASTA JUCHNIEWICZOVÁ

SPOLU ALEBO OSVE?

1. júna, tradične v prvý utorok mesiaca, sa v sídle ÚV KSSČaS v Krakove konalo zasadanie krakovskej MS našej Spoločnosti. Okrem výboru MSa členiek Ireny Kriškovej-Batkovej a Evy Czaplinskéj sa na stretnutí zúčastnil aj tajomník ÚV Ľudomír Molitoris.

Hlavným bodom stretnutia bola tentoraz diskusia o tom, ako si krajania predstavujú budúlosť našej organizácie po rozpadе federácie na Slovenskú a Českú republiku, najmä v kontexte blížiacich sa volieb do poľského parlamentu. Nadviazali tým na diskusný príspevok kr. Antona Pivovarčíka, uverejnený v Živote č. 12/1992.

Ako prvá prehovorila podpredsedníčka MS Helena Rákosníková, jediná členka reprezentujúca české prostredie

- Tvrdím, že nemá zmysel sa rozdeľovať. Mali by sme naďalej držať spolu, lebo to, čím sa zaoberáme, to nie je politika, ale kultúra, a tá nepotrebuje hranice... Ja som sice Polka, ale môj nebohý manžel bol Čechom a na vedeckom poli úzko spolupracoval so Slovákmi. Bol dlhé roky členom našej Spoločnosti... Keby sme sa, žiaľ, museli rozdeliť, rada by som ostala aj členkou Spoločnosti Slovákov...

Nadväzujúc na predošlu výpoved tajomník MS Marek Ślusarczyk povedal:

Ja osobne sa nikdy s nikým a ničím nerád delím, tým viac týmto jediným "hrozienkom", ktoré máme medzi sebou. Všetci ju už oddávna poznáme, jej srdečnosť a aktivitu v našej činnosti. Aj ona nás pozná a je to veľmi sympatické... Za tie roky, čo som členom MS, som sa nikdy nestreltol s dajakou "rasovou segregáciou", že ten je Čech a ten zase Slovák. Ja to tak citím... Doteraz sme šli svorne. Všetci sme sa do toho vložili - to jednú viac, iní menej, ale všetci - mnoho práce a úsilja, a svoje ja. Preto si neprajem, aby toto úsilie bolo premárnené a aby, nedajboh, vznikli dajaké nacionalizmy. Uvidíme, ako to dopadne, ale ja sa nechcem deliť...

K aktuálnej situácii M. Ślusarczyk poznal, že už bol najvyšší čas zrušiť doterajší parlament, lebo skoro nič konštruktívne nevypracoval. Bolo by však žiaduce, aby sme sa zúčastnili parlamentných volieb s vlastnými kandidátmi. Naše šance však budú vo veľkej miere závisieť od nového volebného poriadku...

Pokladník MS Włodzimierz Bobula povedal:

- Ja som bol vždy odporcом rozdrobovania. Po prvej, keď chceme dosiahnuť hoci aj malé politické ciele, tak len spolu. Po druhé, rozdelenie federácie na Česko a Slovensko nemusí mať vôbec vplyv na delbu našej organizácie. Nie sme Spoločnosť Slovákov a Čechov - poľských občanov. V jednote je sila. Solidarita zvíťazila len preto, že sa držala spolu. Problémy začali vtedy, keď v nej vypukli spory...

Diskusný príspevok tajomníka ÚV KSSČaS Ľudomíra Molitorisa sa dá zhrnúť do nasledujúcich bodov:

a) Situácia v bývalom Česko-Slovensku vôbec neovplyvňuje našu organizáciu, ktorá je, ako právnická osoba, zakotvená v poľskom právnom systéme. Ide len o to, aby v rámci emancipačného procesu aj naša Spoločnosť dostala vyhranený, národný charakter. O všetkom však demokraticky, a - dúfajme - spravodivo rozhodne Zjazd.

b) Sú dva dôležité činitele, ktoré poukazujú na potrebu zmeny nášho názvu. Prvý si vytvorili sami Česi, lebo vzbudzujú dojem, akoby strácali záujem o našu spoločnú činnosť. Napr. stále nám ubúdajú českí odboratelia Života. Dnes máme len dve české mestske skupiny - v Zelove a Ilusinci. Rozpadol sa český obvod, lebo podľa stanov tvoria ho najmenej tri MS. Skupiny v Žlobnici a Kučove zanikli, lebo na mieste týchto obcí vznikla hnedouholňa baňa, a ich členovia sa prestáhovali do Bełchatowa, kde už novú MS nevytvorili. Želovská skupina prežíva veľkú krízu: stroskotala jej hospodárska činnosť, čo vyvolalo rozpory medzi členmi. V súčasnosti v rámci predvolebnej kampane sa uskutoční previerka členskej základne Spoločnosti, ktorá sa bude vzťahovať aj na našich českých krajanov. Teda budúlosť našej štruktúry bude závisieť aj od ich prístupu k týmto otázkam.

c) Druhý faktor sa týka prirodzenej psychologickej reakcie niektorých krajanov zo Spiša a Oravy, u ktorých sa vytvoril pocit, že Slováci boli prinútení mať spoločnú organizáciu s Čechmi. Tito krajania budú určite hlasovať za zmenu názvu Spoločnosti.

d) K otázke parlamentných volieb kr. Molitoris pripomienul výsledky predošej kampane, ku ktorej sme pristupovali bez finančných prostriedkov, doslova len "s plagátikmi a pripináčikmi". Nekonali sa stretnutia s

Záber zo stretnutia. Foto: J.Janiczko

kandidátmi a pod. Napriek tomu počet hlasov odovzdaných v spišskom volebnom obvode na krajanu J. Čongvu vôbec neboli tak "tragický", ako sa to snažil tvrdiť napr. Zväz poľského Spiša. Na dôvažok počet hlasov odovzdaných na krajanu B. Knapčíka v krakovskom volebnom obvode bol až prekvapujúco vysoký. Samozrejme, keby sme chceli teraz vo volbách štartovať, museli by sme sa do toho pustiť veľmi energicky a rozumne, vynaložiť veľa práce a - nedá sa tomu vyhnúť - aj potrebné finančné prostriedky.

Ďalší diskutujúci, člen výboru MS Emil Zaitz zdôraznil, že Slováci mali nepochybne závažné dôvody pre vytvorenie samostatného štátu. Ale pre nás vyhodenie jednej časti z nášho názvu by bolo negatívnym faktom. Možno tu však využiť rôzne riešenia, ako napr. filiálny systém... Spejeme k jednotnej Európe, v ktorej hranice stratia dnešný význam. Tým sa zároveň zmenia i vzťahy medzi jednotlivými štátmi, teda aj medzi Čechmi a Slovámi a náš kontinent budú tvoriť vlastné euroregióny. Preto akákoľvek deťba dnes nemá zmysel.

V súvislosti s parlamentnými volbami krajan E. Zaitz upozornil na dve možné situácie. Po prvej je tu možnosť všeobecne nízkej volebnej frekvencie, a po druhej môže dojsť k situácii, že veľké množstvo voličov, v tom aj našich, sa pri hlasovaní bude riadiť programom danej strany, s ktorou sa stotožňujú, a nie príslušnosťou k určitej národnosti. A vtedy nebudeť močť počítať s volebným úspechom. Preto nezávisle na tom, či sa nám podarí získať poslanecký mandát, treba sa sústrediť na budúcom volbách do samosprávnych orgánov, ktoré sa budú konať na budúci rok. Je to pre nás existenčná otázka, keďže samospráva má dnes v mnohých otázkach široké kompetencie.

Stretnutie krakovských krajanov sa už tradične skončilo spoločnou účasťou na džezovom koncerte. Tentokrát to bol Jam-session v novootvorenom Jazzclube na ulici Szlak.

Zaznamenal: JERZY M. BOŻYK

EUROREGIÓN TATRY - BLÝSKA SA NA LEPŠIE ČASY?

DIVOKÉ A DRSNÉ

Tatry a ich širšie okolie už oddávna patrili k najatraktívnejším a zároveň najzraniteľnejším oblastiam v Európe. Táto krajina s drsným a divokým čarom odjakživa pritahovala milovníkov prírody, zálesákov, umelcov, turistov i náhodných návštěvníkov. Výnimočné hodnoty tak citlivého organizmu, akým sú práve Tatry a ich okolie, majú obrovský význam v oblasti ochrany prírody a zároveň poskytujú široký priestor pre rozvoj turistiky a rekreácie.

Mnohí preto s nadšením podporili myšlienku vzniku euroregiónu Tatry, ktorý by mohol zastrešiť spoluprácu medzi južným Poľskom a severným Slovenskom. Netreba hľadať zdôrazňovať, že kontakty na obidvoch stranach hranice majú svoje historické korene a logické opodstatnenie.

PRVÝ IMPULZ - ZO SLOVENSKA

Hoci hranice budúceho euroregiónu nie sú ešte presne vymedzené, už dnes je známe, že v Poľsku ho zo severu bude oddeľovať horské pásmo Gorcov, z juhu štátnej hranica, z východu pravdepodobne kataster obce Szczawnica a zo západu pravdepodobne kataster obce Zubrica.

Slovensko budú zastupovať okresy: Spišská Nová Ves, Stará Ľubovňa, Poprad, Liptovský Mikuláš a Ružomberok.

Prvý podnet k vytvoreniu euroregiónu Tatry dali slovenskí zástupcovia. Stihli už vypracovať jeho štatút, ktorý potvrdilo Ministerstvo zahraničných vecí v Bratislave.

Primátor Nového Targu Józef J. Rams ma ubezpečil, že poľská strana súhlasí s hlavnými zásadami vytvorenia euroregiónu Tatry. - Štatút euroregiónu Tatry, - povedal - ktorý nám predložili slovenskí partneri, sa stretol s našou takmer bezvýhradnou akceptáciou. Hovoríme takmer, lebo až na drobné organizačné detaily nemáme proti návrhu žiadne námitky.

Primátor ma ďalej uistil, že bude robiť všetko preto, aby spolupráca medzi Slovenskom a Poľskom prebichala PLYNULE A BEZ PREKÁŽOK. - Dúsam, že obnovenie vzájomných kontaktov so Slovenskom pomôže vyriešiť niektoré problémy, s ktorými sa stretáva slovenská menšina na Spiši a Orave, - dal na záver stretnutia Józef J. Rams.

PREVZDUŠENÉ HRANICE

Jedným z prvých pozitívnych javov v praxi by malo byť "prevzdušenie" hraníc.

- Sme tak hlboko kultúrne prepojení; žijeme tak blízko seba, že by sme mali sústavne hľadať to, čo nás spája a nie to, čo nás delí, - povedal v rozhovore pre Život predsedu Podhalanského zväzu gmin Marian Błažkiewicz. - Podľa mňa by hranice nemali vôbec existovať.

V konkrétnych návrhoch súvisiacich s formovaním euroregiónu Tatry sa počíta s rozšírením hraničných priechodov, ktoré v spomínanom území plnia funkciu dýchacích cest. V blízkej budúcnosti sa oživí ďalšia spojka - hraničný priechod Jurgov-Podspády, čo iste prispeje k novým možnostiam, ktoré sa týmto črtajú ako pre obec Jurgov, tak i pre celý Spiš.

Ďalej sa uvažuje o "otvorení" Tatier, čiže o umožnení neobmedzeného turistického ruchu na obidvoch stranach hranice vo vyčlenenej zóne Tatier.

Úlohu ďalšieho "prevzdušovacieho opatrenia" by malo splňať zavedenie jednotných colných prehliadok, ktoré budú viazané na tovary vyrobené i predávané na danom teritóriu. Ide tu samozrejme i o rolnicke výrobky, takže vzniká možnosť ich predaja na slovenskej strane, pokial poľskí odberatelia neprekážu dostatočný záujem, a naopak.

PRÁZDNINY NA DEDINE SÚ V MÓDE

Niet pochýb o tom, že územie budúceho euroregiónu má obrovský turistický potenciál. K jeho využitiu by mala prispieť vzájomná koordinácia v oblasti turistických služieb a vytvorenie spoločného informačného systému zahŕňajúceho údaje o voľných ubytovacích kapacitách na Slovensku i v Poľsku.

V poslednom čase sa veľa hovorí o rozvoji agroturistiky. Využitie voľného času formou života na dedine nie je v Európe žiadnu novinkou, ba čo viac, stalo sa veľkou módou. Okrem korenistej príchute dedinskej romantiky tento typ rekreácie poskytuje i praktické výhody. Výrazne sa totiž ochraňuje zásah do životného prostredia. Treba mať na zreteli, že gigantická výstavba v citlivej tatranskej krajine môže niesť za sebou nepriaznivé následky pre prítažlivú tatranskú prírodu.

MOZAÍKA SPOLUPRÁCE

Ochrana prírody - to je ďalšie rozsiahle pole, na ktorom sa budú riešiť také problémy ako znečistenie ovzdušia, vody, ohrozenie rastlinných i živočíšnych druhov, smetiská, vedecký výskum v rámci Tatranského národného parku.

Okrem spomínamej mozaiky spolupráce sa ráta napríklad so spoločnou výstavbou potrebnej infraštruktúry, so spoločnými projektami v kultúre, školstve a športe.

Na májovom stretnutí v Novom Targu sa novinári zo 14-ich redakcií regionálnych novín a časopisov dohodli na založenie dvojjazyčného časopisu, ktorý by mal začať vychádzať od budúceho roku.

KTO MASTÍ, TEN IDE

Na to, aby bolo možné uviesť do chodu taký veľký systém ako euroregión Tatry, nestačí len postaviť jeho konštrukciu. Ak má fungovať a prosperovať, musia sa jeho súčiastky premiestiť. Mnohí si kladú otázku, z čoho sa bude euroregión finančovať.

Na začiatku sa počíta s troma základnými zdrojmi príjmov. Patria medzi ne členské príspevky, podpora od sponzorov - firiem, ktoré budú mať konkrétny zisk z pôsobenia v euroregióne, a dotácie z rozpočtu gmin a štátu určené pre kultúrne a ekologické ciele. Mnohé investície majú byť v budúnosti realizované spoločne.

KUCHÁRI A ŠÉFKUCHÁŘI

Tak ako sú kuchári zodpovední za prípravu jedla, tak v prípade euroregiónu Tatry sa za realizáciu hlavnej myšlienky zaručujú dve "šéfkuchárske" inštitúcie, a to Podhalanský zväz gmin a Slovenský zväz miest a obcí. Budú dozerať na to, aby všetci členovia TVORILI PRIAZNIVÉ PODMIENKY pre rozvoj pohraničnej spolupráce na celom území euroregiónu, samozrejme v hraniciach možností a v zhode s prijatým štatútom.

Hlavný orgán-rada euroregiónu bude mať vplyv na činnosť samosprávy obcí a môže ju svojím rozhodnutím usmerniť.

Na realizáciu konkrétnych úloh budú povolané štyri základné komisie: Komisia hospodárskej spolupráce, Komisia kultúrnej a spoločenskej spolupráce, Komisia ochrany životného prostredia a Revízna komisia.

Na záver treba dodať, že obidvom "šéfkuchárom" vel'mi záleží na čo najintenzívnejšej spolupráci vo všetkých oblastiach, na výmene informácií a prehl'bení dobrých susedských vzťahov medzi Slovenskom a Poľskom.

BEATA KLIMKIEWICZOVÁ

KAREL MICHAL

JAK PUPENEC K ŠTĚSTÍ PŘIŠEL

POKRAČOVÁNÍ Z PŘEDCHOZÍHO ČÍSLA

Doktor Tomeček sice přiznal, že se nedomnívá, že by šlo o svindl, protože by to bylo technicky těžko proveditelné, ale nadhodil možnost davové sugesce. Tuto možnost však vzápětí sám popřel. I kdyby mu Pupenec nebo někdo jiný cosi sugeroval, nemohl by ho donutit, aby viděl nebo představoval si něco, co sugerující sám nemůže vědět, protože není takový odborník jako on, doktor Tomeček. Krom toho bylo jasné, že Pupenec nemůže mít konec konců sebemenší zájem na nepořádcích ve svěřeném mu objektu.

"Tak tobě to tedy připadalo jako skutečná Bílá paní?"

Doktor Tomeček pokrčil rameny a rozvážně děl, že těžko rozhodnout, protože nemá možnost srovnání s jiným zjevením podobného druhu, a že je tedy těžko říct, ježto jinou Bílou paní ve své praxi ještě neviděl.

"Bílá paní přece nemůže existovat," hořekoval soudruh přednosta, "copak to nevíš?"

"Zajisté," ujistoval horlivě doktor Tomeček, "něco takového je ovšem zcela nepřípustné."

"No vidíš," řekl uspokojeně soudruh přednosta, "dobře to víš, a vykládáš mi tu takové blbosti. Musíme rozhodnout o dalším postupu, takhle to nemůže zůstat, že. Co navrhujes ty?"

Doktor Tomeček se zaradoval. Měl pocit, že bezprostřední nebezpečí minulo. Aby všechno nebylo na něm, doporučil, aby na Šaratice byla vyslána širší komise, která by celou záležitost detailně prozkoumala a snímky, učiněnými na místě výskytu při bleskovém světle, zachytily objektivní podstatu jevu. Jeho návrh ale nedošel kladné odesvy. Doktor Tomeček neměl jaksi dneska štěstí.

"Tot, tuhle," horšil se soudruh přednosta, "to tak! Komise na průzkum strašidel! Člověče, jak chceš zkoumat něco, o čem předem víš, že to neexistuje? Když tam nic nenajdou, bude to ostuda, protože nám všichni řeknou, že jsme to mohli logicky předpokládat a zaujmout zodpovědné stanovisko, a kdyby tam snad něco našli, co by ve zkreslené formě proniklo na veřejnost, tak je zase zle. Copak si myslíš, že chceme mít ze Šaratice poutní místo? Už samo zkoumání nese nebezpečí, že se tam nahrnou svíčkové báby z celého kraje. Zbláznil ses? Něco jiného, jiný návrh! Ale rozumný!"

Doktor Tomeček neznal momentálně jiný rozumný návrh. Představa vznikající nepříjemnosti mu však navodila myšlenku, že celou tuhle zatracenou věc spíš k vlastné východichtivé Pupencovi a že by si taky měl vyžrat, co jiným navařil. Nasadil tvář nekompromisního ideového bojovníka.

"Pupenec," prohlásil tvrdě, "hovoří v té své zprávě o zjevení jako o skutečnosti, a to dostatečně ukazuje na jeho profil. Těmi čími okolo, že si jako plně uvědomuje a tak, se nás snaží jen balamutit. Ať už jsou jeho pohnutky jakékoliv, o což by se ostatně měly zajímat jiné složky, soudím a myslím, že k tomu takhle musíme zodpovědně přistoupit, že člověk, který je schopen imputovat druhým víru ve zjevení nemůže v dnešní době zůstat správcem státního hradu. Na pomatenost se nemůže vymluvit, máme tu posudek doktora Boukala. Tím je vše, myslím, jasná."

"Tak ty myslíš suspečňovat Pupence?"

"Hráli bychom si jinak hada na prsou," řekl doktor Tomeček.

"No dobré. Moc dobré. Tak běž."

Doktor Tomeček běžel. Radoval se tuze, kterak si svou nekompromisností opět polepšil, a litoval, že ho nenapadlo podotknout, že kdo nejde s námi, jde proti nám, neboť dnešní doba nezná kompromisu.

Soudruh přednosta byl téhož názoru. Kdyby to byl doktor Tomeček řekl, byl by to jistě s potěšením vyslechl. Jenomže měl poněkud jiná měřítka. Lídé často vyslovují nebo uznávají tytéž principy, jenomže ta měřítka jim jaksí vadí, aby stejně jednali. A to je chyba, protože pak nebývá kolikrát lehké říct o nich, jací vlastně jsou. Je možno celkem po pravdě prohlásit, že doktor Boukal byl hodný, hloupý a hubený a doktor Tomeček tlustý, chytrý a zlý, protože takoví byli. Soudruh přednosta měl jistě některé z těchto vlastností. Které a kolik, o tom těžko hovořit. On sám o tom většinou nemluvil. Lidé o něm říkali leccos. Například doktor Tomeček o něm tvrdil, že je vůl.

Pár dní nato obdržel správce Pupenec přípis. Ježto mu bylo nařízeno cestovat do Prahy, musel se s celou věcí svěřit ženě. Přijala to statečně. Poslední dobou se vnitřně připravovala na neblahé následky, které s sebou přinášela Pupencova zvýšená duševní činnost.

"No ba, tebe holt hlídat jako malé dítě. Co se do toho pleteš, do takových věci? Máš rozum? No nemáš, já vím, tak si z toho nic nedělej. Když bude nejhůř, možná bys pak mohl dělat v družstvu účetního. Já se ti po tom mezičím poptám."

"Mistr Jan Hus," pravil Pupenec důrazně, "se dal pro pravdu upálit."

"Mistr Jan Hus!" řekla jeho žena. "Mistr Jan Hus, osle, neživil rodinu."

A na tom setrvala. Přesto však pozorovala s jistou hrドostí, kterak pravdymilovný Pupenec míří ve svátečním odvětu k nádraží, vyzdoben odznaky masových organizací.

V Praze s ním jednali vládně. Ani na něho nekříčeli.

Byl uveden k soudruhu přednostovi, dostal sesli a cigaretu a byl dotázán, má-li svou práci rád. Řekl, že ano. Nikdo o tom nepochyboval. Měl to v materiálu. Na další otázku pak připustil, že člověk se může někdy mylit.

"No vidíš. Člověk se může mylit, i když to třeba nemyslí zle. Prostě se mylí, no," vysvětlil mu soudruh přednosta. "A s tím zjevením, nebo co to bylo, to byl taky takový omyl, že?"

Správce Pupenec nadsehl a položil cigaretu do popelníčku.

"Tedy to, co jsem viděl," řekl v rozpaczích, "to nebyl omyl. Já se o tom přesvědčil. To jsem viděl na vlastní oči."

"No, a myslíš, že je to možné?"

"Nemyslím. Myslím dokonce, že je to úplně vyloučené. Ale viděl jsem to."

"Bílou paní?"

"Bílou paní."

"Mnjo. A co bys říkal, kdybych ti pověděl, že normální zdravý člověk nemůže takové věci vidět, a že ses měl léčit?"

"Tak se budu léčit," řekl zaryté správce, "ale co jsem viděl, to uvidím zas, pokud to tam bude, a když půjde někdo se mnou, uvidí to taky."

"Treba. Jenomže znáš důsledky, které ti z takového tvrzení mohou vyplynout? A trváš na tom i za cenu těch důsledků? Trváš, nebo netrváš?"

"Trvám," řekl správce Pupenec, a nebyl si v tu chvíli docela něco jist, že to místo účetního v družstvu bude pro něho volné. Muž za psacím stolem se chvíli zamyslel. Pak nabídl Pupenci další cigaretu.

"Inu, cos viděl, tos viděl. Já ti to neberu. A poslyš, viděls někdy taky hrad Chuchvalec?"

"Viděl," řekl Pupenec.

"No, a líbil se ti?"

"Líbil. Úplně zachovalý, velký a kompletně zařízený. Krásny hrad."

"Moc krásny hrad," přikývl muž za stolem. "Taky je tam o cosi vyšší gáže. A taky to potřebuje svědomitýho člověka. Člověka, který ví, co je jeho povinností vůči společnosti. Za všech okolností, rozumíš? Já na tebe nespchám, ale rozmysli si to dobré! Viděls na Šaratice tu Bílou paní, nebo neviděl?"

Správce Pupenec položil druhou cigaretu nedokouřenou na popelník. Jaksi se mu zdálo, že se cigareta nehodí k velkým chvílím jeho života.

"Viděl," řekl skoro pláčky, "viděl jsem Bílou paní na Šaratice, v křížové chodbě, viděl jsem ji, zasyčela a taky po mně plivla, viděl jsem ji a uvidím ji zas. Já lituju, že jsem ji viděl, bylo by mi líp, kdybych ji nebyl viděl, ale viděl jsem a já to nezapřu. Kdyby se lidé báli říct, co vidí, tak by to všechno nemělo žádnou cenu."

"No dobré, moc dobré," řekl muž za stolem. "Nemělo žádnou cenu, říkáš. No dobré. Víš, co říkáš, ne? Tak jdi domů, seber si veci a všechno si sbal. Budeš se stěhovat."

Čtrnáct dní nato přibylo správce Pupenec

velkými ranami na věkovitou chuchvaleckou zeď obraz mistra Jana Husa před koncilem kostnickým. K jeho případu by se byla spíše hodila Jana z Arcu, ale dílem mu to nenapadlo, dílem ji neměl po ruce.

Toužeb dobu prováděl jeho nástupce po Šaratických poslední výpravu dne, ukázal prstem na klenbu a pravil:

"Toto je stavební klenot našeho hradu,

bývalá křížová chodba, která je jedním z posledních zbytků původní stavby a pochází z konce třináctého století. Račte si prosím povšimnout raně gotických hlavic sloupů a kamenného listoví na klenebních žebrech, které je ukázkou nádherné kamenické práce a je vyvedeno v místním pískovci. Jinak je první velmi krásný pohled na tyto arkády, prosvícené v noci měsíčním světlem. A pro

zasmání vám snad ještě povím, že podle pověsti se v těchto místech zjevovala šaratická Bílá paní. V noci je ovšem chodba z bezpečnostních důvodů uzavřena, aby nedošlo k úrazu na vykotlaných dlaždicích. Takže si to můžeme těžko ověřit, he he he! Račte postupovat k východu. Prohlídka je skončena."

JAROSLAV HAŠEK

JAK JSEM PŘIŠÍVAL KNOFLÍK KE KALHOTÁM

Nejtrapnější, co člověka může postihnout, je, když zpozoruje, že jeho oděv jeví citelné nedostatky. V určitém případě se nemůže objevit ani ve společnosti, neboť společnost nečiní rozdíl mezi starým mládencem a člověkem ženatým a žádá od obou jistou dávku slušnosti. Nemít knoflíky u kalhot v pořádku, vzbuzuje u mnohých zaujatých lidí značnou dávku odporu. Společnost tuto záležitost neposuzuje věcně a neprobírá jak se stránky psychologické, tak i se stránky praktické pravý stav věcí. Zapomíná, že starý mládenc může být též velice cudným člověkem, který by se neosmělil přinést kalhoty se scházejícím knoflíkem manželce svého ženatého přítelce s prosbou, aby laskavě doplnila vše v ladný celek, který by svědčil o naprostém pořádku. Obrátil-li bych se pak s podobnou prosbou a se svými kalhotami ke svobodné dcerě své bytné, kdo ví, zdali bych v útlé dívčí duši nevzbudil též jistou dávku opovržení ke své osobě, kteréžto opovržení jistě by bylo namíště.

A tak nezbývá starému mládenci, chce-li svou dobrou pověst uchovat, nic jiného, než aby sám si přišel knoflík ke kalhotám.

Namítně-li někdo, že mohl s touto choulostivou otázkou se obrátit na pánského krejčího, který mu ony kalhoty šil, tu žádný z těchto podobně o tom uvažujících nesoudí též správně, neboť kdybych přišel i řekl svému krejčímu: "Zde máte tyto kalhoty a schází mně tam a tam knoflík, račte mně ho přišít," tu bych se jistě vystavil též posměchu, neboť přišít knoflík zdá se být včí úplně lehkou jak odborníku krejčímu, tak i celé širší veřejnosti. Žasl by pak zajisté každý, kdo by uslyšel, že krejčí musil mu přišívat knoflík ke kalhotám. To by znamenalo, že v očích všech se objeví takový starý mládenc jako člověk, který nestojí za nic, jako zhýčkaný, rozmazlený člověk, na foukaný blbeček a podobně.

Z těchto důvodů přišíval jsem knoflík ke kalhotám sám.

Zprvu jsem knoflík, který se mně utrhl, nahradil špendlíkem. Jednou ve voze elektrické tramvaje vnikl mně však špendlík z látky do těla, a tu jsem si umínil, že si knoflík

musím přišít a nikoliv snad jej přišpendlit.

Přiznávám se zcela cynicky, že zprvu, když jsem zpozoroval ztrátu onoho knoflíku, nepůsobilo to na mne nijakým dramatickým spádem. Teprve v noci, když jsem si vzpomněl na ty různé pohledy, které mne sledovaly po celý večer v kavárně a kterým jsem se neubránil ani tehdy, když jsem si zapjal kabát, dospěl jsem k rozhodnutí, že si tam přišpendlím nový knoflík, který jsem uvezal s vesty. Je-li vesta bez jednoho knoflíku, není to tak zlé, jako když je znát citelnou ztrátu jednoho knoflíku na kalhotách. Na vestě to vypadá, že táž jest nedbale zapjata, což bývá zvykem u starých mládenců, jak vím z vlastní zkušenosti. Ale urážlivé pro okolí to celkem není. Něco jiného jest ovšem, týká-li se to právě oné části oděvu, o které jsem se zmiňoval.

Z těchto důvodů jsem se připravil na to, že si ten knoflík přišiji. Pamatuj se, že jsem byl celý den jaksi rozechvěn a že toto rozechvění se stupňovalo, čím více jsem o tom přemýšlel. Poptat se, jak se knoflík přišívá, jsem nechtěl, neboť nechtěl jsem být považován za nějakého hlupáka, kterým jsem ovšem v tomto případě byl, abych se loyálně přiznal.

Mou první povinností, jak jsem pokládal za nutné, bylo, že jsem šel do musejní čítárny a vypůjčil si tam "Naučný slovník", a to literu "P", heslo: "přišívání".

Protestuji nyní proti názoru, že náš "Naučný slovník" je úplný. O přišívání knoflíků tam není zhola nic pod písmenou "P", heslem "přišívání knoflíků". To heslo tam vůbec schází! Pod písmenou "K" našel jsem sice heslo "knoflík", ale co tam stálo: "Knoflík je součástí oděvu, kterou se dva díly spojují. Upevňování knoflíků děje se šitím. Staří Egyptané znali již knoflíky, naproti tomu Řekové a Římané knoflíků neznali. Knoflíky objevily se u nás v Čechách s příchodem křesťanství."

Hledal jsem tedy pod heslem křesťanství nějakou zmínku o knoflíkách, ale tam o tom zmínka nebyla. Kdybych alespoň našel, jak staří Egyptané přišívali knoflíky. Heslo: "Egypt": "V Egyptě dávaly," čtu v díle "E",

"mrtvým kněžím kněžky Ró zlaté knoflíky do ruky a tak je pohřbívaly." - Ale jak je přišívaly, to tam nestálo.

Musil jsem se tedy spolehnout na vlastní schopnost kombinační. Přemýšlením dospěl jsem k tomu názoru, že nejlepší je systém postupný. Postupovat systematicky! Prohlídli jsem si tedy knoflíky. Shledal jsem, že knoflík má v sobě čtyři dírky.

Zprvu bylo mně záhadou, k čemu jsou, ale prozkoumav dál, jaký asi vliv mohou mít ty dírky na celou záležitost, vypátral jsem, že dle všech známek jimi prochází nit, která asi je skrz ty dírky doprovázena onou pomůckou řemeslnou, totiž jehlou. Jehla pak, jak jsem se dočetl v "Naučném slovníku", není opět nic jiného, než určitý druh ocelové páky, a má na rozdíl od prasátka jen jedno ouško. Já mám dvě. Tímto otvorem, zjistil jsem, prostrkuje se nit a pohybem, jako kdybychom chtěli vypáčili něco, nastrčíme dle všeho knoflík na nit a nějak to už stočíme a propíchneme kalhoty.

Fantasie má pracovala velice bujně. Poněvadž jsem slyšel, že ocel je křehká, koupil jsem veletuccet jehel. Kromě toho tučet různých špulek nití, většinou černých. Bílé nitě jsem koupil proto, abych se, kdyby se neosvědčily černé nitě, mohl obrátit k bílým. Měl jsem po ruce též hnědé, kterých chtěl jsem použít jen v nejkrajnějším případě, kdyby selhal i bílý i černé nitě.

V obchodě, kde jsem to kupoval, ptali se mne, zdali si přejí i náprstek. Chápal jsem, že je to něco velice důležitého, a koupil jsem jich dvacet. Analogicky jsem soudil, že dle významu slova dává se náprstek na prsty. Proč a k čemu, bylo mně hádankou. Abych ale nechybil, musil jsem si jich koupit dvacet, neboť na noze máme deset a na ruce též deset prstů.

Když jsem se s koupenými předměty ubíral k domovu, připadal jsem si jako kouzelník. Doma jsem si dal hezky zatopit a přinést tři láhvě dobrého vína a posiliv se silnou večeří a vímem, vyhledal jsem neštastné kalhoty a dal se s chutí do práce. Připomínám si dodnes, že to byl krutý, urputný zápas!

Ráno našli mne ležet na zemi, obtočeného čtrnácti tisíci metry různobarevných nití, jen ve spodním prádle. Spal jsem na dvou stech jehlách a kalhoty našli přišité ke kanapi; na prstech u nohy i na rukou měl jsem dvacet náprstků a lýtko jsem měl přišité ke koberci.

Co jsem měl dělat? - Koupil jsem si nové kalhoty.

Najviac odmienn získali krempašskí žiaci

Bryja z Vyšných Lapšov preberá od šéfredaktora prvú cenu

ŽIVOT MEDZI ŽIAKMI

Keby sme mali určiť, ktorá z akcií Života je najúspešnejšia a získala si najväčšiu obľubu medzi odberateľmi nášho časopisu, na jednom z popredných miest by sa určite našla výtvarná súťaž, ktorú naša redakcia organizuje sústavne už skoro štvrt storočia. Súťaž adresovaná pomerne úzkemu kruhu mládeže - žiakom spišských a oravských škôl (a samozrejme z českých krajanských stredísk), ktorých dokopy nebude, hádam, viac ako 3000, nadobudla

čoskoro nebývalý rozsah, že sme sa začali obávať, či zviadneme nielen evidovať všetkých účastníkov, ale i spravodlivo ohodnotiť ich diela. Totiž z roka na rok počet autorov a poslaných prác neustále stúpal a nezriedka prekročil pre nás imaginárne číslo 500.

Dalo by sa povedať, že každý šiesty žiak zo Spiša a Oravy sa zúčastňuje našej súťaže, čo je - najmä keď zoberieme do úvahy, že do redakcie boli zaslané len tie najlepšie práce - mimoriadne vysoký priemer. Vysoký tým

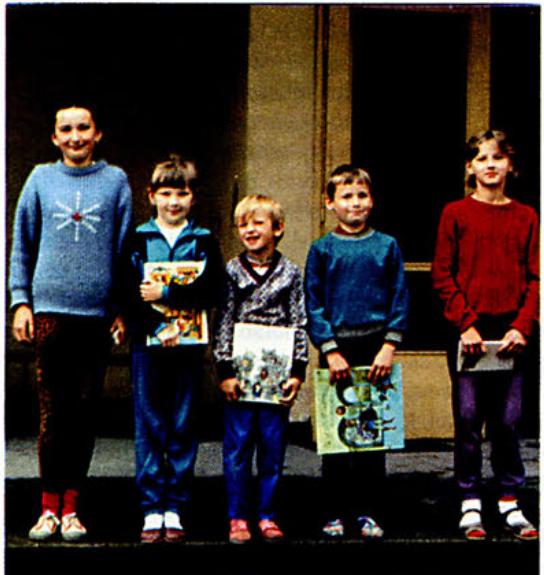
viac, že predsa nie všetci žiaci majú výtvarné vlohy a záľuby v kresení či maľovaní. A keď podotkneme, že veľa prác bolo dobrých a dokonca veľmi dobrých, nepomýlime sa, hádam, v konštatácii, že na Spiši a Orave je skutočne veľa výtvarne nadaných žiakov. Eutujeme len, že sme pre nich mohli pripraviť iba 16 vecných a 30 knižných odmienn, lebo skoro všetci si ich zaslúžili.

Aj posledná súťaž v jubilejnom roku Života bola veľmi úspešná. Zúčastnilo

Agneša Kierpiecová z Harkabuza preberá kalkulačku

Výhercovia z Jurgova

Výhercovia z Novej Belej

Laureáti z Hornej Zubrice so svojou učiteľkou výtvarnej výchovy a spolužiakmi

sa jej, ako sme už písali skôr, 294 autorov, ktorí nám poslali až 453 malieb a kresieb, väčšinou na veľmi slušnej úrovni. Aj keď nemôžeme odmeniť všetkých, sme radi, že mládež nestráca ducha zápolenia, že sa neznechucuje a nesúťaží len kvôli odmenám, ale že si cení samotnú účasť na súťaži, možnosť zmerať si sily s deťmi z iných tried a iných škôl. Tým väčšia je potom radosť z odmeny získanej v takomto súperení.

Veľmi si vážime ochotu a úsilie žiakov a pochopiteľne aj škôl a učiteľov výtvarnej výchovy, propagujúcich našu súťaž. Aj preto sme, podobne ako vlni, odmeny neposielali poštou. Chceli sme ich osobne odovzdať laureátom, stisnúť im praviciu a zablahoželať k úspechu. Chceli sme prežiť spolu tie vzrušujúce chvíle, vidieť tie usmiate tváre a žiariace oči, plné radosti zo získaných odmen - fotografických aparátorov, walkmanov,

hodiniek, niekedy možno prvých v živote, tenisových či bedmintonových rakiet, kalkulačiek, rôznych hier, no a pekných slovenských kníh. V niektorých školách, ako napr. v Hornej Zubriči alebo Repiskách, moment odovzdávania cien bol veľmi slávnostný, pred nastúpenými všetkými žiakmi, ktorí boli iste hrdí na úspech svojich spolužiakov.

Návštevou jednotlivých škôl sme chceli nielen poznať tých najschopnejších, ale aj povzbudiť ich do ďalšieho výtvarného vzdelávania. Preto sa veľmi tešíme, že práve dvojnásobný víťaz našej súťaže, Ján Soľava z Hornej Zubriči, začne v novom školskom roku študovať na strednej výtvarnej škole v Bielsku Bialej. Jeho študijný postup bude iste pozorne sledovať a držať mu palce celá škola. Dúfame, že za ním pôjdu v budúcnosti ďalší, rovnako nadaní účastníci našej

súťaže, napr. Jozef Bryja z Vyšných Lapšov, Jana Pečáková, Krištof Krištofek a Dana Mošová z Krempáčov, Anna a Darius Cervásovci z Novej Belej, Anna Budzová a Martin Šoltýs z Jurgova, Angela Kierpiecová z Harkabuza, Margita Bartkowiaková z Hornej Zubriči, Jack a Anna Solusovci z Repíšk, Aneta Molitorisová z Nedeca a ďalší.

Keď sime v úvode zaradili súťaž k najúspešnejším akciám Života, musíme zdôrazniť, že je to náš spoločný úspech, teda i žiakov, tak majstrovsky narábačujúcich štetcom, perom či ceruzkou, ako aj ich učiteľov výtvarnej výchovy, ktorí ich k tomuto majstrovstvu vedú. Všetkým srdečne ďakujeme a už dnes pozývame na ďalšiu súťaž, ktorú oznamime v nasledujúcom čísle Života.

REDAKCIÁ

Všetci žiaci z Repíšk sa tešia z úspechu svojich kolegov

Odmenení nedeckí žiaci so svojou učiteľkou výtvarnej výchovy

DUŠAN SLOBODNÍK

PARAGRAF: POLÁRNY KRUH

Pokračovanie z čísla 7/93

Do veľkej miery to zrejme bolo tak, rovnako ako boli nepochopiteľne kruté iné zložky systému, o ktorých som sa už zmienil: apriórne vylúčenie možnosti znížiť trest politickým väzňom, zákaz návštev rodinných príslušníkov, obmedzené možnosti korešpondencie v táborech sprísneného režimu. Po Stalinovej smrti a najmä po XX. zjazde KSSZ sa začali krvavy naprávať a stalinský penitenciárny systém sa začal meniť. To je však už nová vývinová etapa, ktorú naštastie poznám len z literatúry. Ale to, čo z literatúry a publicistiky preniká do povedomia čitateľov, svedčí o tom, že mnohé prvky väzenského života sa menia len veľmi pomaly, že prestavba systému sa ešte neuskutočnila. Ostáva len dúfat, že verejnoscť ZSSR bude čoraz intenzívnejšie naliehať aj na reformy penitenciárneho systému a bude sa domáhať odstránenia všetkých anomalií, ktoré nezodpovedajú požiadavkám humanity na konci 20. storočia.

Ak vinu za určenie potravinovej dávky prisudzujem najmä zostavovateľom táborevých predpisov, pripúštam, že pri určovaní prídelu stravy pre väzňov v čase, v ktorom som sa zoznámil s väzenským životom, hrali úlohu aj iné okolnosti, najmä povojnový nedostatok potravín v krajinе, spôsobený vojnou.

Jedným z mojich najotrasnejších zážitkov, o ktorých som veľmi dlho, rovnako ako o vyhľadovaní rolníkov na Ukrajine, nikomu nehovoril, bola udalosť, akej sme my, vracajúci sa československí exväzni, ale ešte vlastne stále väzni, boli svedkami v Bielorusku.

Zase robím skok v čase a hovorím o decembri 1953, keď sme sa sice v nákladných vozňoch s vojakmi, čo neboli ani tak eskortou ako sprievodom a poľhou kuchyňou, vracali do vlasti.

Mordovský tábor Pottma - Riazaň - Moskva - Homel' - Čop, to bola naša trasa. Raz popoludní sme zastali v bieloruskej dedine. Stanica bola pomerne veľká, asi to bol nejaký železničný uzol. Jej názov si už nepamätám. Naše vagóny odpojili, zrejme sme mali čakať, kým nás pripoja k inému nákladnému vlaku. Sedeli sme, nudili sa, prechádzali po stanici. Neviem, ako sa o nás dozvedeli domáci obyvatelia, lebo stanica sa nachádzala od dediny trochu bočom, v záľave snehu sme videli len strechy dedinských domcov.

Onedlho však k našim vagónom podišlo asi dvadsať-tridsať ľudí, väčšinou žien,

niektoré s detmi na rukách. Asi si mysleli, že sme nejaká presúvajúca sa jednotka (hoci v uniformách bola len eskorta). Ncpredpokladali, že by sa väzni mohli tak voľne prechádzať po stanici či sedieť v otvorených vagónoch a hompálať nohami.

Zúfalo nás prosili o jedlo. Nemáme čo dať detom, vykrikovali niektoré ženy. Boli sme šokovaní. To, že poľhohospodárska výroba je v takom zúfalom stave, som si nevedel predstaviť ani v tábore. Bolo populudnie, väčšinu dennej dávky chleba sme už zjedli, ale to, čo nám - asi sto štyridsiatim ľuďom - ostalo, sme im rozdali. Scéna bola nepríjemná aj vojakom, usilovali sa dedinčanov poslat preč. Keď dostali chlieb, ktorý nám zvyšil, odišli. A hoci som šiel spať hladný, väčšmi ako hlad ma trápil súcit s ľuďmi, s ktorými som sa stretol v takej situácii. Mal som za sebou tábor, jeho hrôzy a útrapy, hlad a ústrky, ale nikdy by som si nebol pomysiel, že aj ľudia na slobode, napokon ľudia produkujúci chlieb, by mohli v decembri 1953 hladovať.

Ak som niečo v tábore nemal rád, boli to výročia a sviatky. Výročia (napríklad narodeniny, výročie uväznenia) sa dali poľahky absolvovať, bola to vec individuálna a človek sa jednoducho musel nútiť na to nemyšliť. Celkom znesiteľne sa dala prekonátať Veľká noc. Bola jar, alebo sa aspoň bližila, a ja som sa veľmi neusiloval zistovať, na ktoré dni veľkonočné sviatky padajú - niekedy mi to pripomenuli Litovci, ktorí Veľku noc oslavovali.

Zato Vianoce boli mukou. Pred tarchou tohto dátumu sa nedalo nikam skryť. Nedal sa vyškrtnúť z pamäti deň, keď sa pri štetrovečernom stole schádzala rodina, rozdávali sa darčeky, vládne pohoda.

Ostatné dni som spomienky potláčal, dovolil som si len zriedka, veľmi zriedka chvíľe, keď som si vytiahol fotografie matky, brata, sestier, ďalších príbuzných, prebehol listy, ktorých text som poznal naspmäť. Bola to prirodzená reakcia. Človek sa v tábore nemohol denne hrúžiť do spomienok, narušilo by to jeho duševnú rovnováhu, vedomú citovú "hybernáciu", tahalo by ho to späť k tomu, s čím - ako som bol vtedy presvedčený - som sa musel navždy rozlúčiť. Nechcel som často rojiť o tom, k čomu nebolo návratu a čo som si zavše pripravil, keď som si v duchu nôtil tú moju pesničku: "... cesta zarúbaná k frajerôčke mojej ..." Pravdaže, o frajerôčku nešlo, pri slováčkach piesne som si predstavoval domov, príbuzných,

podstatná tu bola tá zarúbaná cesta.

Ak sa silou vôle dalo dosiahnuť, že človek sa nevhlboval nadmerne do spomienok, Vianoce sa z citového zázemia, zo spomienkovej "zásobárne" nedali vymazať a odstrániť.

A tak som si na Vianoce dovolil luxus smútku, aj súz, na ktoré sa životom dokmásaný väzeň zmôže. Azda aj preto, pre spomienky na tie osamotené Vianoce (vtedy som sa nemohol a nechcel pridať k skupinkám Litovcov, Lotyšov a Estóncov, ktorí si pripomínali Vianoce spoločne, ani k iným izolovaným cudzincom) nemám tieto sviatky rád dodnes.

Prispôsobím sa, oslavujem, dávam a prijíjam darčeky, mám radosť z jedličky (teda smreka), sviečok, z prckavapenia obdarovaných - hraného či ozajstného - ale ja sa vtedy prenášam - strašný paradox a nelogikosť náture! - do táborevých, najmä abežských Vianoc, do múk vydelenosti, osamotenosti, beznádeje, umocňovanej mrazom a závejmi snehu, tými tradičnými atribútmi Vianoc, ktoré boli na severe vždy naporúdzci.

Ale jeden nevianočný sviatok, sviatok, ktorý tak či onak oslávi každý väzeň, som si predsa len pripomenal: mne pripadol ten sviatok na 26. október 1952. Iní si ho skromne oslavili inokedy.

Ak rátam čas od podpisania zatykača, tak na ten deň pripadla polovica môjho odpykaného trestu. To znamená, že mi zvyšuje "len" sedem a pol roka. V tej predchádzajúcej polovici bolo s výnimkou Šežamu a s časťou aj Urdomy len málo pekných dní a hodín.

Polovica trestu, ku ktorej sa väzeň dopracuje, je pre neho deň významný, je to nadobudnutie novej perspektívy. Dovtedy človek kráčal do kopca, ako sa predel medzi prvou a druhou polovicou trestu nazýva, odteraz len dolu kopcom a vidí búdučnosť akosi inak, modifikované. Aj vtedy, keďže ten vybájený, slnkom slobody prežiarený deň slobody ešte za sedemapolročnou horou.

Od toho medzinjačka som sa pomaly začínať zaujímať o perspektívy chozarscťou. Naša stavebná skupina nemala veľké možnosti - to "veľké" berte s rezervou, už som naznačil, kolko sa dalo za mesiac zarobiť. Keby nás nasadzovali aj na dôležité práce, dalo by sa zarobiť maximálne nejakých tridsať-štyridsať starých rubľov mesačne, teda asi toľko korún. No a s päťsto korunami za rok si človek život na slobode - posteľ, šaty, riad - nezabezpečí. Keby som v tej svojej brigáde pracoval ako včelička, po výše siedmich rokoch by som mohol nahonobiť sotva niečo nad tritisíč korún...

A tak som začal koketovať s myšlienkou, že aj napriek všetkým nevýhodám, o ktorých som dačo vedel a oveľa viac nevedel, by som mal ísť pracovať do uholhých baní.

Sever nie je len kraj tundry a nekonečných priestorov, ale aj oblasť pomerne rozvinutého uhoľného priemyslu. Do Vorkuty ma to netahalo, najmä po rečiach o smrteľne nebezpečných fújavičiach, ktorých obetou sa stávali aj väzni v "bezpečnom", ohradenom tábore. Navyše Vorkuta patrila pod inú hlavnú taborovú správu a väzeň jednoducho nemal právo žiadať preloženie. Keby také právo bolo, dávno by som bol požiadal o preloženie do blízkeho, na dohľad vzdialeného tábora, kde - ako som vedel - bol môj rímsko-vrútocký krajan, páter Javorek.

Pravda, do bane som sa zasa až tak nehrnul. Chcel som si predsa len vyjasniť, aké je to, či je odmena za prácu skutočne dosť veľká, či sa mi vyplatí zapriahnuť sa do takej ľažkej káry. Fyzicky som sa na prácu cítil, mal som dvadsaťšest rokov, ale dozista boli aj negatívne momenty. Práca v podzemí, nebezpečenstvo závalov, o ktorých som počul... Vyžadovalo si to rozvahu, zváženie všetkých pre a proti. Neskôr som sa dozvedel, že zavše sa v bani odtrhla aj kabína, v ktorej sa do hlbín spúšťali baníci. Navyše som sa nechcel rozísť so známymi, s ktorými som si rozumel, a tak som váhal. Prešli Vianoce 1952, jedny z tých smutných Vianoc, o ktorých som hovoril, a ja som sa ešte nevedel rozhodnúť. Mám sa pýtať do Inty, alebo nie? Stojí za to zarobiť viac peňazí, keďže tu riziko?

V starom abezskej tábore som bol aj v čase, keď umrel Stalin. Asi päť-šest dní po tejto udalosti však prišla z Inty do tábora v Abeze náborová komisia. Tvorili ju civilní zamestnanci i väzni. Oznámili nám jej príchod a ponúkli možnosť prihlásiť sa na prácu do bane.

Nedalo mi, pobral som sa do miestnosti, kde komisia zasadala. V diskusii som si nevybral za partnerov civilov, vedel som, že tí nebudú takí otvorení ako väzni. Zároveň som však vedel, že aj spomedzi väzňov vybrali za agitátorov takých, čo nebudú záujemcov o prácu v bani v nijakom prípade odrádzat.

Ako áno, ako nie, dal som sa nahovoriť. Nielen pre reči o zárobku, ktorý bol pätkrát vyšší ako pri stavebných prácach. Možno k môjmu rozhodnutiu prispela nádej, že ak budem mať štasticie, nájdem v novom tábore nejakého slovenského či českého krajanu. A potom, povedal som si: človek potrebuje zmienu.

Asi okolo pätnásť marca nás (nebol som sám, čo sa dal nahovoriť na banícku prácu) odvezli dobre znáymu väzenským vagónom do Inty.

Prišli sme do zóny, ubytovali nás v bane a v najbližších dňoch sa malo rozhodúť, do akej banskej pracovnej skupiny nás zaradia. Zatiaľ nás vzali do bane, aby sme sa zoznámili s prostredím. Spustili nás do hĺbky - netrúšam si povedať, kolko to bolo metrov - a ukázali nám budúce praco-

visko. Tma, pretínaná zriedkavými lampami a baníckymi lampášmi, vlhko, na pohľad pevná výdrevá. Musel by som klamať, keby som povedal, že prostredie, v ktorom si mám v pote tváre zarábať peniaze na budúci slobodný život, ma nadchlo. Ale povedal som si: máš, čo si chcel, sám si sa sem pýtal, tak rob, pripravuj si budúci "blahobyt" kde si v Krasnojarsku.

Všetko sa však zvratio. Osud. Fátum. Kismet. Keď sme sa po vysáraní osprchovali, vrátili sa do baraku (mali sme ešte absolvovať nickolkodňový banícky rýchlokurz), prišiel nejaký mladík so šachovou doskou. (Ako dobre! Vďaka šachu som strávil veľa príjemných chvíľ, neraz mi v taborovom živote aj pomohol.)

- Hrá z vás niekto šachy?

- Ja, - ozval som sa z prične.

- Podí, dáme si partiú.

Dali sme si jednu, dve, tri. Môj partner - počas hry mi povedal, že je Ukrajinec, jeden z mnohých a mnohých vojnových zajatcov a zároveň sa v hrubých črtách dozvedel o mojom osude - videl, že som v šachu dobrý a začal sa o mňa zaujímať. Povedal mi, že pracuje v učtárni. Nemohol som mu nepovedať o svojej vyššej dvojročnej účtovníckej práci.

Vytvorili sa predpoklady pre sympatie (navyše Mykola bol len asi o štyri-päť rokov starší odo mňa) a šachové partie sa skončili tým, že Mykola povedal:

- Do nijakej bane nepôjdeš. To by bola hlúpost. Pokúsim sa zariadiť veci tak, aby si pomáhal v učtárni.

Chcel veci urýchliť, a preto vybavil cez svojich známych, zrejme v tábore dosť vplyvných, aby ma pre istotu hneď zo skupiny budúcich baníkov vyčlenili a prestahovali do iného baraku. Nech sa nemocem medzi ostatnými, čo sem prišli z Abeza.

Nemôžem povedať, že by ma takýto deusexmachinový zvrat v mojom osude zarmút il a že by som proti činom a plánom rázneho Mykolu protestoval. Veľmi ochotne som sa zrickol aj imaginárnych a iluzórnych baníckych zárobkov. Zmieril som sa s tým, že si tie peniaze zarobím neskôr, keď už do záverečného väzenského "zvonenia" bude chýbať menej rokov.

Mykolu, ktorý bol v Inte staroušadliskom, som sa opýtal, či tu nie sú nejakí Slováci či Česi. Vedel súčasť, že v tábore nejakí cudzinci sú, ale ako vravel, nebol tam nik z Československa.

Tak prešlo niekoľko dní. Do učtárne som sa zatial nedostal, Mykola ma však upokojoval, že všetko bude v poriadku, najprv musia moji kolegovia z Abeza poabsolvovaní kurzu nastúpiť do bane.

Hrali sme šachy, partiú po partií, občas som mu dal vyhrať, ale robil som to taktne, nenápadne, nechcel som si nového priateľa rozhnevať, stratit jeho priazeň, za ktorú som mu bol vďačný. Jedného dňa, bolo to

už koncom marca alebo začiatkom apríla, prišiel za mnou celý vzrušený.

- Spytoval si sa na cudzincov. Dnes odišli asi desiatu s eskortou do tábora č.1, tu v Inte. Pokiaľ viem, boli tam nejakí Nemci, Maďari, jeden Francúz a jeden Turk. Prečo si sa medzi nich nedostal aj ty? Aj ty si predsa cudzinc!

Musím povedať, že niekoľko dní predtým som sa v novinách dočítal o amnestii, vyhlásenej po Stalinovej smrti. Text amnestie, úverejnený v Pravde, som si prečítať veľmi pozorne, ale o cudzincoch tam nebolo ani slovo. Napokon, ani domáci politickí väzni z amnestie veľký prospech nemali. Odpúšťali sa tresty len tým politickým väzňom, ktorí neboli odsúdení na trest vyšší ako päť rokov, a tých bolo v táborech ako Šafranu. Amnestiu dostali do daru kriminálnici.

Správa o cudzincoch a ich preložení, ktorú som sa dozvedel od Mykolu, ma veľmi vzrušila. Neopájal som sa sice plány nádejami (bol som politický väzeň, tvrdosť som si pamätal dátum 26. apríl 1960), ale nazdával som sa, že sa prijalo nejaké nepublikované a utajované rozhodnutie, že sa zriadia tábory pre cudzincov.

Aj tá perspektíva bola už pre mňa vitaná. Možnosť, že sa stretнем s krajanmi, že tam budú i ľudia, s ktorými sa budem môcť zdokonalovať v jazykoch, bola lákavá. Navyše som dúsal, že životné podmienky v tomto cudzineckom tábore budú lepšie ako v strohých politických táborech sprísnenejho režimu.

Na druhý deň poobede som si ľahol a po noci, plnej tých nádejne šialených predstáv o táborech pre cudzincov, noci, v ktorej som spal málo, ma zmohol spánok.

Prebudil ma Mykola.

- Vstávaj. Mal si pravdu. Máš íst' hned do kancelárie. Pošlú ťa do prvého tábora.

Natešene som vyskočil (až neskôr som si uvedomil, že môj odchod bude pre neho smutný, lebo stratí šachového partnera a dobrého účtovníckeho pomocníka, ale kto by sa v takej chvíli nezdržal radosti) a bežal som, kam kázal Mykola.

Malo to rýchly priebeh. Nepochytre som sa rozlúčil s Mykolom, prakticky jediným - okrem niekoľkých z Abeza, ktorí však boli na školení v bani - koho som v treťom tábore v Inte poznal, zbalil si veci do uzlska (nijako ich nepríbúdalo, moje poklady boli skromné a predovšetkým duchovné) a ponáhľal som sa na vrátnicu.

Pamäťam sa, ako som v sprievode troch ozbrojených vojakov - jeden kráčal predo mnou, dvaja za mnou - pochodoval po meste. Srdce mi vzrušené klepotalo. Pravdaže, nie preto, že ma sprevádzali traja mlčanliví a nie akurát vľúdní eskortujúci.

POKRAČOVANIE NASLEDUJE

Z PLENÁRNEHO ZASADANIA ÚV KSSČaS

V súdile ÚV v Krakove sa 20.VI. t.r. konalo zasadanie ústredného výboru našej Spoločnosti, ktoré viedol predseda ÚV Eugen Mišinec. Bolo venované o.i. zhodnoteniu činnosti KSSČaS v období od posledného zasadania ÚV a pracovnému programu do konca tohto roka.

Účastníci zasadania si vypočuli správu tajomníka ÚV Ľudomíra Molitorisa, v ktorej sa o.i. hovorilo, že v uvedenom období sa uskutočnili 4 zasadania predsedníctva ÚV, ako aj všetky plánované podujatia (prehliadky, súťaže), na ktoré boli priznané dotácie. Bola tiež postavená tlačiareň (ajs pristavbou), ktorá nielenže tlačí Život od 4. čísla t.r., ale v poslednom období začala už poskytovať tlačiarenské služby. V súvislosti s obmedzením dotácií zhoršila sa situácia v kultúrnej činnosti Spoločnosti (klesol počet súborov a div. krúžkov), k čomu prispieva i miestna samospráva zavádzaním daní za prenájom miestností na klubovne (na Orave), čo vôbec ohrozuje ďalšiu existenciu týchto kultúrnych stánkov. Správa tiež zhodnotila výsledky stretnutí delegácií Spoločnosti s vládnymi a politickými predstaviteľmi na Slovensku a v Poľsku, ako aj situáciu v oblasti výučby slovenčiny na školách, odbavovania slovenských bohoslužieb a ďalšie problémy.

Členovia ÚV sa zároveň oboznámili so správou o realizácii rozpočtu Spoločnosti v minulom roku a schválili program kultúrnych podujatí do konca tohto roka, ako aj najdôležitejších úloh, ktoré čakajú našu organizáciu v najbližšom období.

V súvislosti s blížiacimi sa parlamentnými voľbami sa účastníci zasadania uznesli, že treba dôkladne posúdiť šance našich kandidátov alebo hľadať iné možnosti (koalícia s inými menšinami alebo politickými stranami), ktoré by nám zaručovali zastúpenie v Sejme a až na tomto základe by neskôr predsedníctvo ÚV rozhodovalo na našej účasti vo volbách.

HOVORCA OBČIANSKÝCH PRÁV

S MENŠINAMI

POKRAČOVANIE ZO STR.1

"Existencia menšín - povedal - a harmonické spolunažívanie občanov rôznej národnosti si vyžaduje toleranciu toho najvyššieho stupňa. Naša demokracia je ešte mladá a robí, žiaľ, chyby. Avšak právo je právom a musí platiť pre každého."

Počas diskusie predstavitelia jednotlivých menšín predstavili hovorcovi občianskych práv svoje najdôležitejšie problémy a konkrétn

Končí sa volebné obdobie našej Spoločnosti, preto členovia ÚV venovali veľa miesta otázkam príprav na IX. zjazd KSSČaS, v tom i predbežnému zjazdovému kalendáru. Rozhodli, že zjazd (dvojdňový) sa má uskutočniť do konca januára 1994 v Krakove. V súvislosti s tým volebnú kampaň v miestnych skupinách treba zavŕšiť do konca októbra a obvodné schôdze do 20. novembra t.r. Nakolko počas výstavby hnedouholnej bane Bečhatov zanikla česká obec Kucov a tým aj MS v tejto obci, ÚV rozhodol zrušiť obvod KSSČaS v Zelove (ktorý podľa stanov môžu tvoriť najmenej 3 MS) a volby v Husinci a Kucove uskutočniť podľa podobných zásad ako v ostatných miestnych skupinách. ÚV schválil zároveň zásady volebného poriadku pre MS a OV a rozhodol, že obvodné výbory majú čo najskôr určiť presný kalendár schôdží v MS, aby sa volebná kampaň mohla skončiť v stanovenom čase.

Počas diskusie členovia ÚV prerokovali i rad bežných organizačných otázok, týkajúcich sa o.i. štúdií našej mládeže na Slovensku, slovenských bohoslužieb, výučby slovenčiny, účelnosti výdavkov na ÚV, návštevy predsedu Matice slovenskej na Spiši a Orave a pod.

J.Š.

PARÁDA ORAVSKÝCH DYCHOVIEK

V nedel'u 13. júna sa v Jablonke uskutočnil štvrtý ročník prehliadky dychových hudieb na Orave. Zúčastnili sa jej tentoraz len štyri oravské dychové kapely - z Veľkej Lipnice, Dolnej Zubrice, Malej Lipnice a Jablonky, ako aj orchester z Wilamowic pri Osvienčime.

Slávnosť začala spoločným nástupom zúčastnených dychoviek na jablonskom námestí a ich pochodom do miestneho amfiteátru, kde sa konali súťažné vystúpenia. Treba podotknúť, že sa na prehliadku dobre pripravili a predvádzali nielen tradičné valčíky, polky a pochody, ale aj náročnejšie skladby. Nie div, že diváci, ktorých sa pri peknom počasi zhrubaždil dosť veľký počet, odmenili súťažiacich vrelym potleskom.

Na prehliadke sa zúčastnila aj dychová hudba Miestnej skupiny KSSČaS z Dolnej Zubrice pod vedením Jána Sofavu. Napriek absencii niekoľkých členov, ktorí sú práve na vojenčine, dolnozubrická kapela sa ukázala z dobrej stránky, hrala pekne, s citom a získala si dlhotrvajúci aplauz. Prehliadku ukončil spoločný koncert, na ktorom všetky dychov-

Vyhľadávajú krajanská dychovka z Dolnej Zubrice

príklady narušovania ich práv, ktoré vyžadujú intervenciu. Napr. Ukrajinci hovorili o potrebe definitívneho vyriešenia otázky presídlovacej akcie Visla, Bielorúsi o vrátení kláštora v Suprašli, Rómovia o tažkostach so získaním odškodného pre obete pogromu v Mławie, Židia o antisemitizme, ďalší o nacionalistických plagátoch a heslach namierených proti menšinám atď.

Prof. T. Zieliński sa oboznámil aj s problémami našej menšiny. Zvlášť ho zaujal - ako prípad pre intervenciu - diskriminačný postup gminy Jablonka voči predsedovi našej Spoločnosti, ktorý bol prinútensky vzdáťa funkcie riaditeľa gminného kultúrneho strediska len preto, že je Slovák, ako aj neopodstatnené zrušenie polovice učiteľského uvádzku v nultej triede slovenskej školy v Novej Belej.

Na záver stretnutia hovorca občianskych práv prof. T. Zieliński prisľúbil, že sa bude zaoberať všetkými prihlásenými problémami. Dúfajme, že budú vyriešené.

J.Š.

ky zahrali spolu dve oravské piesne Orava, Orava, na Orave lava a Na Orave dobre, na Orave zdravo..., zavŕšené búrlivými ováciami zhromaždeného publiku. Každá dostala za účasť na prehliadke a peknú hru pamätný diplom a finančnú odmenu.

Cieľom tohto pekného podujatia je poskytnúť možnosť všetkým oravským dychovým kapelám predviesť svoje umenie širšej verejnosti, prípadne vymeniť si skúsenosti s inými hudobníkmi. Na všetky predošlé prehliadky organizátori pozývali aj dychovky zo Slovenska. Tento rok, žiaľ, nikoľ nepozvali, čo je na škodu podujatiu, keďže hostujúce slovenské dychovky pritahovali publikum. Bol to zároveň prejav dnes tak veľmi žiaducej pohraničnej kultúrnej výmeny so Slovenskom. Dúfajme, že budúci ročník prehliadky sa bez hudby zo Slovenska už nezaobíde.

G.K.M.

EŠTE RAZ O BOHOSLUŽBÁCH

Som jednoduchý človek, snažím sa pozorne dívať okolo seba a nestranne, objektívne posudzovať veci a udalosti, s ktorými sa stretávam. A jednako často nenachádzam odpoveďa nemôžem pochopiť, prečo sa niečo deje tak a nie ináč, prečo sa problémy - podľa mňa riešiteľné - neriesia, aby sme na ne čím skôr zabudli, ale naopak - kopja sa ďalej.

V novinách, televízii, rozhlase a neviem kde ešte sa nahlas trúbi, že máme demokraciu, že národnostné menšiny majú také práva, aké nikdy nemali, že môžeme celým priehrtím čerpať slobodu a ja to nijakovsky nemôžem viďet. Veďako aj môžem? Keď nás pred vyše sedemdesiatimi rokmi odtrhli od domoviny, nemôžeme sa podnes doprosiť, aby sme sa v našich kostoloch na Spiši a Orave mohli bez problémov zúčastňovať slovenských bohoslužieb. V niekoľkých obciach, po intervencii zo strany Slovenska, boli sice zavedené, ale neúplne, bez slovenských kázni, nehovoriac o vyučovaní náboženstva v tomto jazyku. Najhoršie je to, že v národnostných otázkach sa ľudia voči sebe znepriatelia, že susedia, ktorí donedávna vždy spolu dobre vychádzali a pomáhali si, teraz na seba krivo zazerajú, ako v tom latiniskom prísloví: *Homo hominis lipus* (človek človeku vlkom).

Je pritom smutné, že nikoho to neznepokojuje, že duchovní sa nesnažia urovnávať sporu a nevysvetľujú veriacim, že v súlade s cirkevnými zákonmi každý má právo chváliť Boha vo svojom jazyku, že nikomu nemôžeme nanucovať iný jazyk modlitieb a spevov. Veďaj Pán Ježiš povedal učenikom: Chodte a učte všetky národy... Napokon taký je vývin v súčasnom svete, v každom štáte vidíme hnutia o zachovanie národnej identity.

Dôležité je len to, aby sa to uskutočňovalo pokojnou cestou. Veď dobre riešenie sa vždy musí nájsť.

Keďkrajanskí veriaci chodili na biskupský úrad žiadat slovenské bohoslužby, stretávali sa aj s argumentom, že v Poľsku nict kňazov ovládajúcich slovenčinu. Nezhodovalo sa to s pravdou. Veď slovenské lyceum absolvovali stovky krajanských študentov, z ktorých viacerí vyštudovali teologiu. Sám poznám aspoň dvadsaťtich, ktorí ovládali slovenčinu, lenže boli poslaní vykonávať pastoračnú činnosť mimo územia Spiša a Oravy. A predsa stačilo ich dať na našu farnosť. Bolo však aj iné riešenie: zaviesť aspoň na jednom zo seminárov výučbu slovenčiny, aby časť bohoslovcov mohla potom odbavovať bohoslužby v tomto jazyku. Veď o existencii slovenskej menšiny na Spiši a Orave biskupský úrad vedel oddávna.

Je všeobecne známe, že z Poľska išlo do sveta hľať Božie slovo desiatky, ba možno aj stovky misionárov, ktorých sa vzdeláva v rôznych jazykoch. Na slovenčinu sa však ako si "zabudlo", hoci bola potrebná tu, v Poľsku. Poviem ešte viac. Dnes v rámci výpomoci na Slovensku pracujú desiatky poľských kňazov, ktorí odbavujú bohoslužby, ba aj kážu peknou slovenčinou. Sám som jedného počul a bol som očarený. A nevedel som na druhej strane pochopiť, ako som to v úvode povedal, prečo sa to nedá urobiť tak aj u nás? Prečo do niektorých obcí treba dovážať kňaza ovládajúcho slovenčinu zo vzdialeného Nového Targu namiesto toho, aby pôsobil priamo na mieste? Veď to hodne stojí a sú to premárené peniaze. *"Keď chcete mať slovenské omše, tak si platte, kúria na to nemá prostriedky."* No a platíme, hoci by nebolo treba. Teda za výše pol storočia kúria pre nás len toľko urobila, že dala láskave povolenie. A kde sú slovenské modlitebné knižky, spevníky, katechizmy, Biblie a iné náboženské príručky a publikácie? Nevydali ani jednu. Kde je slovenská výučba náboženstva a iné veci, ktoré nám patria? Mám taký dojem, že aj to málo, čo sme dosiahli, je také vynútené a neprišlo z dobrej vôle a pochopenia.

Práve pochopenie a ozajstná tolerancia je základnou podmienkou svorného spolunažívania a bratskej lásky, ktoré sú práve v dnešných časoch tak veľmi potrebné, na čo sa napokon odvoláva aj cirkev. Hovoril o tom pred niekoľkými rokmi aj pápež Ján Pavol II. v známom posolstve O úcte k menšinám, ktoré však vo väčšine kostolov na Spiši a Orave nebolo čítané. Asi to nebola náhoda, hoci práve toto posolstvo mohlo významne prispieť k pochopeniu otázky národnostných menšín a ich práv z hľadiska, tým viac, že o tom hovoril pápež poľského pôvodu.

Úsilia menšín vo svete o zachovanie národnej identity to je neodvratný proces,

ktorý sa nedá zastaviť. Mala by to pochopiť aj Metropolitná kúria v Krakove! A.B.

SEMINÁR O MENŠINÁCH VO VARŠAVE

Postavenie národnostných menšín a vôbec riešenie ľudských práv je v štátoch strednej a východnej Európy stále aktuálne a zároveň problematické. Súvisí to s rozpadom totalitného systému v týchto štátoch a ich prechodom k demokratickým európskym systémom. Často však cesta k plnej demokracii je klzák a plná prekážok, čo vidíme najmä v príklade krvavých udalostí v bývalej Juhoslávii. Týmto témam sú venované rôzne medzinárodné stretnutia, konferencie a semináre. Patril k nim aj seminár zorganizovaný koncom mája vo Varšave, ktorý sa konal pod záštitou KBSE. Bol venovaný postaveniu národnostných menšín a etnických skupín v štáte. Zúčastnilo sa ho 246 delegátov zo 41 európskych štátov a zo zámoria, v tom predstavitelia Rady Európy a Európskej banky pre rozvoj, a 40 mimovládnych organizácií. Našu národnostnú menšinu Slovákov a Čechov v Poľsku zastupovali predseda ÚV KSSČaS Eugen Mišinec a redaktor Života Jozef Pivarčík.

Seminár otvoril veľvyslanec Luchino Cortese - riaditeľ Kancelárie demokratických inštitúcií a ľudských práv KBSE, ktorá má sídlo vo Varšave. Vo svojom príhovore podčiarkol, že riešenie problémov národnostných menšín a etnických skupín je jednou z najzávažnejších otázok dnešnej Európy a súčasne významným činiteľom jej bezpečnosti a stability. Podnetným príspevkom bolo vystúpenie Vysokého komisára KBSE pre otázky národnostných menšín Maxa van der Stoela z Haagu. Formuloval dve myšlienky, podľa ktorých by sa mali menšiny a štát riadiť vo vzájomných vzťahoch. Po prvé: ochranu národnostných menšín a etnických skupín možno riešiť len spolu s realizáciou ľudských práv. Po druhé: národnostné menšiny musia byť lojalne voči štátu, v ktorom žijú. Len vtedy príslušný štát im môže zaručiť právnu ochranu a bezpečnosť. Preto lojalita a demokracia sú so sebou úzko spojené a žiaduce - zdôraznil Max van der Stoel. Zároveň vystríhal pred využívaním národnostnej otázky pre politické a populisticke ciele.

Počas štyroch dní varšavského seminára KBSE pracovali dve osobitné pracovné skupiny, ktoré sa zamýšľali o i. nad vytvorením priaznivých právnych podmienok pre účasť menšín na politickom dianí v štáte. Veľa sa hovorilo aj o ochrane menšín v oblasti ich kultúry, osvety a materinského jazyka.

Niektoľ účastníci seminára poukazovali na riešenie problematiky menších v ich štátach. Tak napríklad estónska delegátka hovorila o tom, že menšiny v Estónsku sa považujú za rovnocenných partnerov. Podľa nej je to výhodné najmä pri hospodárskych a iných stykoch. Národnostné menšiny sú akoby veľvyslancami daného štátu v susedných krajinách. Zase dánsky delegát upozornil na ústavu Dánskeho kráľovstva, podľa ktorej všetci obyvatelia majú rovné práva. Poukázal pritom na situáciu dánskych Nemcov, ktorí štát nenanucuje žiadne direktívy, ani ich nenutí k volbe národnosti. Zo všetkých návrhov, ktoré odzneli na seminári, by sa podľa mňa dal vytvoriť naozaj veľmi dobrý systém ochrany národnostných menších.

Na seminári bola vytvorená osobitná pracovná skupina, zaoberajúca sa ochranou rómskej národnosti. Rómovia žijú roztrúsení po celom svete a nikde nemajú svoj štát, ktorý by im zaistieval ochranu. V súčasnosti, ako zdôraznil Vysoký komisár pre otázky národnostných menších, sú vystavení najväčšej diskriminácii.

Varšavský seminár KBSE sice nepriniesol konkrétné rozhodnutia v riešení situácie národnostných menších v jednotlivých štátach ale - ako zdôrazňovali viacerí delegáti - pomohol prelomiť bariéru vzájomnej nedôvery a konfrontácie a súčasne priniesol aktuálne poznatky o situácii národnostných menších v Európe. Takéto medzinárodné semináre a stretnutia sú veľmi potrebné. Môžu totiž prispieť k riešeniu konfliktných situácií, o ktorých v súčasnom svete nie sú nádze. Nasledujúce stretnutie by sa malo uskutočniť v polovici septembra tacticke vo Varšave.

JOZEF PIVOVARČÍK

ZJAZD UKRAJINCOV

V Dome priateľstva vo Varšave sa začiatkom júna konal II. zjazd Zväzu Ukrajincov v Poľsku za účasti 120 delegátov zastupujúcich 7500 členov najväčšej z 20 organizácií tejto národnostnej menšiny v Poľsku. Popri nich sa zjazdových rokovaní zúčastnili viacerí poľští poslanci Sejmu s Jackom Kuroňom, Krzysztofom Królem, Alexandrom Małachowskym a Jackom Kurczewským, námestník ministra kultúry a umenia Michał Jagiełło, predstavitelia ukrajinského veľvyslanectva v Poľsku, zástupcovia iných národnostných organizácií a ďalší hostia.

Počas dvojdňových rokovaní delegáti hodnotili situáciu ukrajinskej menšiny a jej najväčšej organizácie a hľadali riešenie najdôležitejších problémov, s ktorými sa menšina musí boroti. Ako vysvetlo, mnoho z nich sa zhoduje s našimi problémami. K najdôležitejším - o čom delegáti otvorené ho-

vorili - patrí nedostatok finančných prostriedkov, čo spôsobuje, že nie sú v stave udržať všetkých 27 stredísk ukrajinskej kultúry, ktoré majú veľký význam pre zachovanie národnej identity. Navrhovali vrátiť sa k takým istym zasadám, ako pri dotovaní normálnych inštitúcií a kultúrnych podujatií. Veľa miesta venovali presídleneckej akcii Visla a dožadovali sa čo najrýchlejšieho urovnania jej následkov, ako aj vrátenia všetkých chrámov a iného majetku, odňatého Ukrajincom v prvých rokoch po vojne.

V oblasti školstva sa delegáti dožadovali zrovnoprávnenia ukrajinských škôl, odstránenia všetkých prekážok pri zavádzaní výučby materinského jazyka a jej finančného zabezpečenia, čo je veľmi dôležité najmä v súvislosti s postupným prechodom škôl pod správu gmin.

Vzťahy Poľska s Ukrajinou neboli donedávna najlepšie. Preto Zväz Ukrajincov v Poľsku sa bude usilovať o zblíženie oboch štátov. Treba však rozhodne zabrániť tomu, aby menšiny boli rukojemníkmi kvality medzištátnych vzťahov - zdôrazňovali viacerí delegáti. Už je najvyšší čas zabudnúť na minulosť a dívať sa do budúcnosti.

V hodnotení zjazdu nový volebný poriadok neumožňuje roztrúsenej ukrajinskej menšine - aj keď sa ju odhaduje na vyše 300 tis. osôb - zastúpenie v Sejme. Preto pôjde do volieb v koalícii s politickými stranami, v tom s Demokratickou úniou a Liberálno-demokratickým kongresom, ktoré priamo na zjazde navrhli ukrajinským kandidátom niekoľko miest na svojich volebných listinách.

Zjazd schválil uznesenie o smere ďalšieho rozvoja Zväzu a niekoľko iných dokumentov, v tom protestný list ministrovi vnútra proti výpovediam funkcionárov Úradu ochrany štátu, že národnostné menšiny znamenajú ohrozenie pre Poľsko. Obrátil sa tiež osobitnými listami na poľský episkopát prímasa Poľska o vrátenie monastiera v Sušanskom a gréckokatolíckych kostolov v obciach obývaných ukrajinskou menšinou.

Za predsedu Zväzu Ukrajincov v Poľsku bol opäťovne zvolený 46-ročný veterinár Józef Rejt.

J.Š.

SPRÁVA O NEDECKEJ PRIEHRADE

Výstavba nedeckej hydroelektrárne na Dunajci sa od začiatku stretávala s rôznymi problémami a prekážkami. V súčasnosti, aj keď sa v stavbe horúčkovo pokračuje, vzniká zároveň nová ucelená odborná správa o jej racionálnosti. Prípravu správy finančuje EHS zo špeciálneho fondu Phare. Pracujú na nej štyri anglické a jedná poľská firma. Bude stáť približne 410 tisíc dolárov a má byť hotová do

konca septembra tohto roka. Bude zahrňovať 11 bodov týkajúcich sa o.i. hospodárenia odpadmi, poľnohospodárstva (prípadné zmeny v pestovaní a chove), zlepšenia kvality vôd, výstavby čistiarní odpadových vôd, stratégie rozvoja turistiky a najmä ochrany prírodného prostredia.

Najväčším problémom zavŕšenia výstavby hydroelektrárne v Nedeci je výstavba čistiarní na všetkých prítokoch Dunajca. Spočiatku sa hovorilo o desiatkach čistiarní, teraz ich počet značne obmedzili. Zatiaľ sú v prevádzke len dve, v Mizernej a Czorsztyne. V tomto roku mali byť odovzdané do prevádzky ďalšie tri - v Kluszkowciach, Fridmane (s kapacitou 600 m³ za deň) a Dębne. Zároveň na základe dohody medzi gminami, v Tribši sa má budovať spoločná čistiareň pre Białku, Tribš a Bukowinu Tatzańsku. Pre ďalších sedem, medziiným v Nedeci a Czarnom Dunajci, chýbajú projekty.

V riešení problému odpadových vôd si zatiaľ najlepšie poradila gmina Nowy Targ. Nadviazala totiž spoluprácu so švédskou firmou Scandiaconsults Internacional, ktorá sa zaviazala vybudovať v tomto meste technologicky najmodernejšiu čistiareň. Mala by byť odovzданá v polovici budúceho roka. Jej výstavba bude stáť miestnu samosprávu bagateľ... 187 miliónov zlatých, z čoho vyše 70% bude hrať Oblastné riaditeľstvo vodného hospodárstva.

Poznamenajme, že podľa informácií Ministerstva ochrany životného prostredia, konečný termín odovzdania hydroelektrárne v Nedeci, čiže rok 1995, bude dodržaný. (jp)

ODIŠLI OD NÁS

Dňa 17. júna 1993 počas automobilovej nehody vo Vyšných Lapšoch tragicky zahynula 52-ročná krajanka

MÁRIA ŠOLTÝSOVÁ

rod. Pavlicová

Zosnulá bola dlhoročnou aktívnu členkou našej Spoločnosti a čitatelkou Života. Odišla od nás vzorná krajanka, dobrá matka a babička. Čest jej pamiatke!

MS KSSČaS

vo Vyšných Lapšoch

Dňa 21. júna 1993 umrela v Novej Belej vo veku 80 rokov krajanka

HELENA ŠČUREKOVÁ

Zosnulá bola aktívnu členkou našej Spoločnosti od jej založenia a dlhoročnou čitatelkou a propagátorkou Života. Odišla od nás vzorná krajanka, dobrá manželka, matka, babička a prababička. Čest jej pamiatke!

MS KSSČaS

vo Novej Belej

AUGUST V ZÁHRADKE

Koncom mesiaca sa seje cibuľu na prezimovanie vo volnej pôde. Možno ju potom zberať mesiac skôr ako cibuľu vysievanú na jar. Kto pestuje viac zeleniny, môže tiež zasiať zimný šalát, redkovku, ako aj špenát, ktorý sa zberá na jeseň. Priesady šálátu alebo kalerábu, zasiaté v minulom mesiaci, možno teraz zasadíť do pareniska alebo fóliovníka, ktorý si každý môže lacno pripraviť. Vďaka tomu môžeme mať čerstvú zeleninu prakticky do neskorej jesene. Je to zároveň čas vyberania cibule z jarnej sejby, ktorú nechávame 7-10 dní schnúť, čistíme ju od zvyškov korienkov a zaschnutie v hore, aby pri uložení zbytočne nezvyšovali vlhkosť. Po očistení cibuľu ukladáme v tenkých vrstvách na vetranom, vzdušnom mieste. Podobne pripravujeme cesnak.

V auguste sa začínajú ohýbať konáre pod vähou úrody ovocia. Ak chceme predísť ich polámaniu, musíme ich podopriť vhodnými podperami. Ovocné stromy sú teraz v druhej rastovej fáze, prúdi miazga a je najlepší čas na očkovanie. Podpínky treba týždeň pred očkováním dobre zavlažiť. Najlepšie je očkovať do T rezu. Jednotlivé ovocné druhy sa očkuje podľa prúdenia miazgy podpínok: najprv slivky, potom marhule, jablone, čerešne a vlašské orechy. Každú väčšiu ranu po reze treba zahlaďiť nožom a zatrieť voskom alebo latexovou farbou. Na stromoch sa v tom

čase zároveň odstraňuje kolmo rastúce letorasty, vyrodené drevo a otvára sa koruny. Je to tiež obdobie pre posledné postreky stromov proti prípadným chorobám.

Koncom augusta je najvhodnejšie obdobie na strihanie živých plotov a najmä na presazovanie ihličnatých stromkov. Aby sa prijali, musia mať dobre zachovaný koreňový balík. Po zasadení, o čom mnohí nevedia, treba polievať nielen zem, ale aj stromček. Z okrasných krov sa v auguste očkuje ruže na takzvané spiace očko. Aby podpínky mal dostatok miazgy, aspoň týždeň pred očkováním ho treba výdatne polievať. Aby ružiam vyzrello do zimy drevo, treba ich prihnojiť síranom draselným.

Je práve žatva a sliepkov už znášajú oveľa menej. Začína sa preperovanie, ktoré trvá niekedy dosť dlho, najmä ak sliepkov boli slabokrásené. Pri preperovaní treba sliepkov kŕmiť ako v znáške, lebo na nové perie potrebujú veľa živín, hlavne bielkovín. Je to tiež obdobie, kedy možno opäť podškibať husi. Po podškibaní treba ich výdatnejšie kŕmiť zrnom, najlepšie ovsom. Chovné priestory hydiny treba často čistiť a dezinfikovať, a to za neprítomnosti hydiny. V tom čase by sa mali využívať všetky možnosti na pasenie hydiny, pričom treba dávať pozor, aby sa nepásala na plochách ošetrových jedovatými prípravkami. Hoci sa u nás pestuje málo raži, upozorňujeme, že na strníská po raži sa nemá púštať mladú hydinu, keďže čerstvé zrno môže škodiť. Škodlivé sú vôbec všetky druhy zrna, keď začali plesnivieť. A ešte jedna poznámka pre tých, ktorých zaujíma rentabilita chovu a robia si záZNAMY o znáške: v

auguste nosnosť sliepkov dosahuje približne 9%, kačic 5% a moriek 4% k celoročnej znáške.

Ešte niekoľko pripomienok pre chovateľov včiel. V auguste je príroda na kvitnúce rastlinstvo pomerne chudobná, čo ovplyvňuje život včielstva. Napr. nedostatok potravy v prírode nútí lietavky, aby hľadali zdroje nektáru v sade. Sledičky sa usilujú vniknúť i do úľov slabších včielstiev a odtiaľ priniesť nektár. Preto treba pracovať veľmi opatrnne, nerozlievať pri podávaní včelám cukrový roztok a zbytočne úle neotvárať. Ak k rabovke dôjde, treba ju radikálne tlmit, lebo môže zapríčiniť straty vo včelstvach.

V auguste sa začína nový včelársky rok. Je to mesiac prípravy včielstva na zimu. Za najdôležitejšie práce treba považovať zaistenie početne silnej, telesne zdatnej a zdravej generácie včiel na zimu a urobiť jesennú prehliadku včielstiev. Podstatná časť včiel, ktoré budú v úľoch zimovať, by sa mala vyliahnúť vajíčok nakladených v auguste. Preto včelstvá treba nútiť, aby čo najintenzívnejšie plodili. Koncom mesiaca treba zrušiť medníky a zúžiť plodisko. Podľa rozlohy plodu a hmotnosti včielstva musíme odhadnúť, kolko plástov mu máme ponechať na zimu. Zvyšok voľného priestoru plodiska oddeliť priehradkou, vyplníme utepľovacím materiálom a plodisko prikryjeme igelitom. Položíme naň mriežku, nasadíme medník s vytocenými plástami, aby ich včely vysušili. Nakoniec zmenšíme letáčový otvor, aby si včelstvo mohlo samo uchrániť vchod do úľa pred sledičkami, no a vypočítame si, kolko medových zásob bude mať na zimu potrebovať.

AKÝ BUDE ROK ?

Našich rolníkov bude snáď zaujímať, ako vláda predvída tohoročnú poľnohospodársku produkciu. Podľa Kancelárie pre otázky vidieka, poľnohospodárstva a potravinárskeho hospodárstva pri Ústrednom plánovacom úrade rastlinná výroba má byť v tomto roku vyššia o 8% ako v lani, kedy bola o 21% nižšia ako v r. 1991.

Odhaduje sa, že celková úroda obilních dosiahne 23 mil ton (rast o 15,2%), repky olejnej 670 tis. ton (pokles o 11,6%), zemiakov 28,5 mil ton (rast o 22%), cukrovej repy 11,5 mil ton (rast o 4,1%). Naproti tomu horšie vyzerajú prognózy týkajúce sa živočíšnej výroby. Na koniec roka stav dobytka má klesnúť o 5% (v porovnaní s min. rokom) a ošípaných dokonca až o 20%. Ináč povedané, hodnota celkovej živočíšnej výroby má byť - v porovnaní s minulým rokom - nižšia o 12%. V súvislosti s tým možno predpokladať, že už v tomto roku v obchodnej výmene potravinami a poľnohospodárskymi produktami zaznamenáme pasívne saldo. Prispieje k tomu nepochybne i zastavenie vývozu mäsa a jatočného dobytka do EII.

Podľa najnovších výpočtov, zásoby zrna v skladoch (pri doterajšom dovoze 1 mil ton) dosahujú sotva 400 tis. ton. Situáciu zhoršuje i

fakt, že nízka úroda repky olejnej už tretí rok nastačí kryť potreby priemyslu na výrobu jedlých olejov, že v niektorých oblastiach začína chýbať mlieko a mäsové závody pocitujú nedostatok jatočného dobytka, pri súčasnej nadmernej ponuke ošípaných. To všetko poukazuje na to, že v druhom polroku s veľkou pravdepodobnosťou môžeme očakávať hľadajúci rast cien živočíšnych produktov, najmä ošípaných. Ceny obilních hned

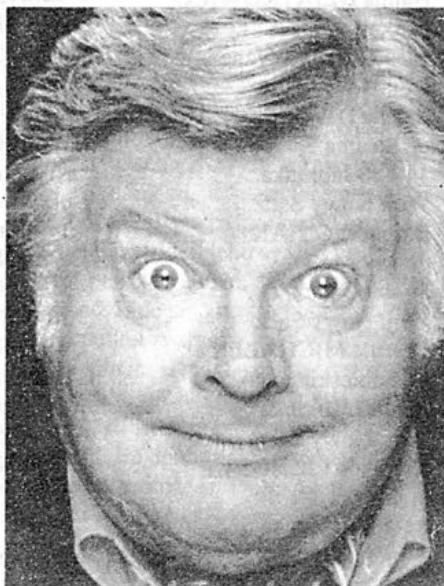
po žatve by mali zostať na doterajšej úrovni. Rýchlemu rastu cien potravín bude iste predchádzať klesajúci dopyt, spôsobený rastom cien za energiu, nájomné a služby, ako aj všeobecným rastom cien po zavedení daní od pridaných hodnot (VAT). Preto možno predpokladať, že tempo rastu maloobchodných cien potravín bude pravdepodobne nižšie ako cien priemyselných výrobkov a služieb.

NAŠA FOTOHÁDANKA

Naša snímka predstavuje známeho anglického herca a estrádnego umelca. Pre niko-ho hádam nebude ľahko uhádnuť, o koho ide, keď uvedieme, že televízia niekoľkokrát v týždni uvádzala jeho zábavný program, ktorý sa teší veľkej obľube divákov. Napište nám jeho meno a pošlite do redakcie. Pre autorov správnych odpovedí vyžrebujeme knižné odmeny.

* * *

V Živote č. 6/93 sme uverejnili snímku speváka Stana Borysa. Knihy vyžrebovali: Dora Krišiková z Vyšných Lášov, Marta Žiembová z Veľkej Lipnice, Jozef Lukáš z Krempach, Mária Naczk z Fridmana.

KRAJČÍR A OBUVNÍK

Žil raz krajčír, ktorý dlhoval peniaze všetkým ľuďom v dedine. Zarábal veľmi málo, lebo ľudia tu boli veru biedni a málko si dal šír šaty. Veritelia však nechceli čakať. Keď si už nevedel rady, povedal svojej žene:

- Nemôžem zaplatiť, čo dlhujem, nuž najlepšie bude, keď sa urobím mŕtvy; tak ma nepošlú do väzenia.

Ako povedal, tak urobil. Jeho žena vyšla pred dvere a spustila veľký nárck. Pribehli susedia. Uverili, že krajčír zomrel, dali sa utešovať ženu a tvrdili, že jej odpúšťajú všetky mužove dlžoby.

V tej dedine býval aj obuvník, takisto veľmi chudobný a okrem toho s drevenou nohou, ktorému krajčír dlhoval jeden reál. Nemohol sa zmieriť so stratou peniaza. Tušil vo veci figer, preto si zaumienil, že v noci bude pri mŕtvom bdieť.

Na noc preniesli krajčírovo mŕtvolu do kostola. V obci bolo zvykom ponechať mŕtvych v kostole až do pohrebu. Keď všetci odišli, obuvník zostal, aby bdel pri mŕtvom.

Bližilo sa k polnoci, keď do kostola vošli zbojníci. Obuvník od strachu napoly mŕtvu sa skryl kdekoľvek v tmavom kúte.

Zbojníci si prišli rozdeliť peniaze, ktoré nakradli v okolitých obciach. Kapitán rozdelil peniaze na štyri časti, hoci zbojníci boli len traja. Nuž jeden zo zbojníkov sa ho opýtal:

- Pre koho je tá štvrtá čiastka?

Kapitán odpovedal:

- Čiastka navyše je pre toho, kto sa odváži dar facku mŕtvemu, čo leží vystrety v truhle.

- To teda neurobím, - povedal jeden zbojník.

Chvíľu bolo ticho, ktoré prerušil najmenší zo zbojníkov.

- Ja mu dám nielen facku, ale hoci aj dve, ak dostanem ešte ďalšiu časť. Pristúpil k truhle, už sa chystal vylepiť mŕtvemu zauchu. Ale v tej chvíľi sa krajčír zdvihol a zvolal:

- Všetci mŕtvii, príde mi na pomoc!

Chudák obuvník, ktorý bol učupený v kúte, viac mŕtvy ako živý, skrškol:

- Už ideme!

Zbojníci sa naľakali, dali sa do behu a nechali tam peniaze.

Obuvník a krajčír si peniaze podeliili a už sa strojili odísť, keď si obuvník spomenul na reál, ktorý mu bol krajčír dlžen. Nuž sa ozval:

- Ale môj reál? Predsa vieš, že mi dlhuješ reál. Daj mi ho!

Rozbehnutí zbojníci sa po chvíľi zastavili. Kapitán povedal:

- Sme to ale hrdinovia, naľakat'sa mŕtvych. Kto sa chce tam vrátiť a pozrieť, ako sa to skončilo? Najodvážnejší zamieril do kostola. Skôr, než sa však odvážil vstúpiť, načúval pri bráne. Počul obuvníka, ktorý neprestával kričať:

- Daj mi môj reál! Daj mi môj reál!

Prestrašený zbojník pustil sa do behu a celý sa chvejúc povedal svojim druhom:

- Utekajme, utekajme! Kostol je plný mŕtvych. Delia si peniaze a je ich tolko, že sa im neuchádzza ani reál na jedného. Jeden sa neprestáva dožadovať svojho. Veru sa nedám roztrhať pre jeden reál.

A rozbchli sa ozlomkrky, ani nestihli obrátiť hlavu! Obuvník a krajčír zostali bohatí po celý život a krajčír mohol zaplatiť svoje dlhy susedom.

Kastílska poviedka

CHCÚ SI DOPISOVAŤ

Na našu redakciu sa obrátili študenti I.B. triedy Všeobecno-vzdelávacieho lýcea v Jablonke, aby sme v Živote uverejnili ich adresy. Chceli by si dopisovať so svojimi rovsníkmi zo Slovenska a súčasne zdokonalovať si znalosti slovenčiny. Všetci majú po 16 rokov.

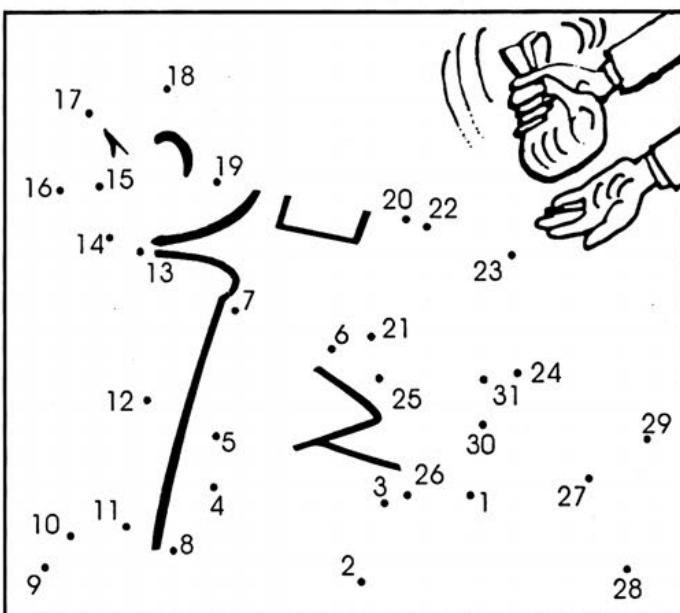
Halina DZIATKOWIEC
Harkabuz 9
34-472 Raba Wyżna
woj: Nowy Sącz
Sabina DWORSZCZAK
ul. Stroma 2
34-480 Jabłonka
Woj: Nowy Sącz
Barbara JONIAK
Orawka 113
34-480 Jabłonka
Woj: Nowy Sącz
Urszula MICHAŁEK
ul. Sobieskiego 46/6
34-480 Jabłonka
Woj: Nowy Sącz
Krystyna LICHOSYT
ul. Spiska 1
34-480 Jabłonka
Woj: Nowy Sącz

Darek MURZYN
Liceum Ogólnokształcące w Jabłonce
kl. II.B.
34-480 Jabłonka
Woj: Nowy Sącz
Monika LICHOSYT
ul. Spiska 1
34-480 Jabłonka
Woj: Nowy Sącz
Agnieszka KRACIK
34-745 Spytkowice 54
Woj: Nowy Sącz
Daniel KOMOROWSKI
34-472 Raba Wyżna 381
Woj: Nowy Sącz
Alina OSKWAREK
ul. Wojska Polskiego 10
34-480 Jabłonka
Woj: Nowy Sącz
Krystyna PANIAK
ul. Wąska 4
34-480 Jabłonka
Woj: Nowy Sącz
Marta FRÓG
34-745 Spytkowice 711
Woj: Nowy Sącz
Dariusz RAPACZ
Harkabuz 38
34-472 Raba Wyżna
Woj: Nowy Sącz
Sławomir SIEMIENIEC
34-745 Spytkowice 128
Woj: Nowy Sącz

SPOJOVÁČKA

Milé deti, určite ste zvedavé, pred kym stojí tento mesiac peňazí. Hádajte, či pred nejakým zvieratom, alebo pred človekom či niečím iným. Ak neuhádnete, dozviete sa, kto je na obrázku, keď pospájate jednotlivé čísla od 1 do 31. Želáme vám príjemnú zábavu!

Zo správnych odpovedí júnového čísla časopisu sme vyžrebovali dvoch výhercov: Vojtecha Heldáka z Čiernej Hory od Jurgova a Martu Kubásekovú z Kacvínna.

PAVOL ŠTEFÁNIK

RAK A STRAKA

Stalo sa to tak,
že sa stratil rak
jedného dňa z potoka.
Hľadali ho do roka.

O chlapcov prst pod vlnami
zachytíl sa klepetami.
Stalo sa to tak,
možno naopak.

Potok sa stratil rakovi,
keď zistil, že je za krovím.
Bolo to presne tak,
vedľie zočol naopak.

Hľadali ho mŕnec
chlapci pri Komárne.
Hľadali ho v jarku
kdesi pri Kežmarku.

A kto našiel raka?
Bystrozraká STRAKA
kdesi za krovím.
A na konci bánske
je to všetkým jasné.
Nie však rakovi.

VESELO SO ŽIVOTOM

Prišla k nám na návštěvu babka z dediny. Keď vyšla na desiate poschodie, ledva lapala dych.

- Babi, a prečo si nešla výťahom? - opýtala sa jej mama.

- Ale včer som chcela, ale tam bolo napísané, že je pre tri osoby a ja som bola sama.

- Janička, môžeš si vziať za hrst orechov.

- Daj mi ich radšej sám, otecko, ty máš väčšiu ruku.

- Toto je môj mladší brat Oleg. Už chodí do školy a dobré sa učí.

- A vy máte v triede aj lenivých žiakov?
- Áno, prosím. Sme tam traja.

- Prečo si včera neboli v škole?

- Lebo som bol u lekára s boľavým zubom...

- A už tă prestal boliet?
- Neviem. Ostal u Zubára.

MÁRIA RÁZUSOVÁ-MARTÁKOVÁ LETNÉ RÁNO

Vstalo ráno, vstalo hore -
hop! treba mu sfarbiť zore,
vzbudiť vtáčky, trávu, kvet,
rosou umyť celý svet!

Naostatok lúč si skrylo,
Janka v nose pošteklilo:
Či sa ešte spať patrí?
Hore chlapče,
Raz! dva! tri!

MLADÍ DOPISOVATELIA PÍŠU

Píšem vám v mene môjho mladšieho bračeka Jaceka, ktorý vymaľoval obrázok slávneho káčera Donalda a chce sa zúčastniť Vašej súťaže. Ja sa volám Vojtech, ale v škole ma volajú krátko - Vojto. Chcem vám povedať, že sa mi veľmi páčia nové, farbené čísla Života. Vždy ich očakávam netrpezlivo. Sú jednoducho super!!!

Jacek a Vojtech Kašprákovci

Dakujeme našim mladým čitatelom z Jablonky za pekný list. Dúfame, že sa nám ozvú aj iní. Vaše listy radi uverejníme. Samozrejme súrodencom Kašprákovcom posielame slovenskú knihu.

REDAKCIÁ

KEĎ SA SLOVÁK PREČ DO SVETA UBERAL

Adagio-rubato

1. Ked' sa Slovák preč do sveta u-be - ral,
na Machnáči pri Trenčíne zavo - lal,
zavolal on na tom vršku po dva - krát:
s Bohom,o-tec, s Bohom,ma-ti, sestra, brat.

Povedz, že mi ty Machnáču vysoký,
či ta uzriem o dva a či tri roky,
či mi budú ešte živá moja mat',
či sa budem s mojou milou stretnať.

JAK GOTHAMSKÝ SOUSED PRODÁVAL SÝR

Městečko Gotham bylo odjakživa známé tím, že v něm žili samí chýtráci. Jednou se jeden z nich vypravil do blízkého města na jarmark prodat pár bochníku sýra. Bochníčky naskládal do nůžce a šel. Když vylezl na kopec nad městem, zakopl o kámen a jeden bochníček mu z nůžce vypadl. Než ho stačil sebrat, už se bochníček kutálel z kopce dolů. "Vida," řekl si soused, "tak ty umíš běžet na jarmark sám?" Hned vyndal z nůžce ostatní bochníčky a pouštěl je po svahu. "A na náměstí na mě nezapomeňte počkat!" volal za nimi. Bochníčky se kutálely ostošest a soused si za nimi spokojeně vykračoval. Když ale přišel na náměstí, kde se jarmark konal, bochníčky tam nebyly. Soused chodil po jarmarku, vyhlížel, ale marně. Začal se vyptávat lidí, jestli neviděli jeho sýrové bochníčky. "A jak by se sem měly dostat?" ptali se všichni. "Přece samy, znají cestu líp než já," odpovídaly sousedy. Lidé jen kroutili hlavami a tukali si na čelo. Navečer náš soused potkal známého, také z Gothamu, a všechno mu pověděl. "To je přece jasné," povídá ten známý. "Bochníčky se kutálely moc rychle, takže se na náměstí nemohly zastavit a běžely pořád dál. Naštěstí jsem právě kupil na jarmarku rychlého koně. Na něm je můžete ještě dohonit." Soused tedy nasedl na koně a rozjel se za bochníčky. A protože se s nimi dosud nevrátil, honí je na tom vypužčeném koni asi dodnes.

PAVOL ČERNÝ

MAJSTER VOLANTU

Futbal a automobilizmus - tak odlišné športy, že by sme pre ne tažko našli spoločného menovateľa. Je však taká krajina - Brazília, o ktorej sa hovorí, že jej v oboch odvetviach vyvstajú hviezdy ako huby po daždi. Futbalové hviezdy by sa ani nedalo spočítať, zato majstrov formuly 1 má Brazília len a až troch, avšak takých, ktorí už vyše 10 rokov neohrozene vládnu na pretekoch najrýchlejších vozidiel. Najprv bol Emerson Fittipaldi - dvojnásobný majster sveta, potom Nelson Piquet - trojnásobný a teraz je Ayrton SENNA, taktiež trojnásobný majster, ktorý tento rok úspešne bojuje o štvrtý titul.

Ayrton Senna da Silva sa narodil v r. 1960 v rodine priemyselníka, ktorý sa pochopiteľne postaral o to, aby synovi nič nechýbal. Mal teda čo chcel: najlepšie školy, vyberanú spoločnosť, pekné dievčatá, rýchle automobily. Otec chcel sice vychovať syna na právnika, ale ten dal prednosť automobilizmu. Začínal, ako každý nádejny motorista, na motokáraoch, potom prestúpil na vozidlá formuly 2000 a formuly 3000. Vtedy sa otec pokúsil o zúfalý krok: aby mal syna advokáta - oženil ho. S pekným dievčatom z dobrého rodu. Manželský zväzok však pretrval len päť mesiacov. 23-ročný Ayrton vrazil nemal čas

mysliť na manželstvo, keď ho práve čakal postup do formuly 1.

Uchytial sa v priemernom tíme Tolemana, ktorý práve potreboval vodiča, najradšej mladého, schopného, lebo takému netreba veľa platiť. Ayrton vďaka priam nadľudskému úsiliu získal počas sezóny 13 bodov a obsadil 9. miesto. "Takého potrebujeme", povedali si vedúci Lotusu a už v nasledujúcej sezóne jazdil za tento tím. Bol v ňom 3 roky a dvakrát obsadil štvrté a raz tretie miesto.

V roku 1988 sa začalo najväčšie dobrodružstvo jeho života, keď dostal ponuku z McLarena, v tom čase najlepšieho tímu. Vtedy sa stretol s Alainom Prostom, velikánom tohto športu. Nikdy neboli príatelia, ale teraz, keď mali byť kolegami v tíme, ich vzťah sa prerodil v zjavné nepriateľstvo. Stretili sa totiž dve individuality, príliš veľké, aby mohli so sebou vydržať a dokonca spolupracovať. Nie div, že dochádzalo k paradoxným situáciám. V tíme nastala deľba. Každý z nich mal svojich mechanikov, osobitný stolík na obed, osobitné miesto na odpočinok. Na pretekoch bolo podobne. Namiesto spolupráce v prospech McLarena - súperili. Prekážali si, nikto nechcel ustúpiť a tak neraz sa stalo, že preteky neukončili. Častejšie však v tomto súperení vyhral Senna. Trikrát získal majstrovský titul, kým Alain Prost len raz. Mali rovnaké vozidlá, ale Brazíčan bol lepším vodičom.

Takýto stav nemohol trvať dlho a tak v r. 1991 Prost z tímu odišiel a po ročnej prestávke vyštartoval za tím Williamsa. Tento rok opäť súperia a sú opäť najlepší. Zatiaľ nepatrne vede Prost, ale kto vyhrá, dozvieme sa až na konci sezóny. Priomeňme: obaja získali už po tri tituly. Málokto vie, že keď Senna začína štartovať vo formule 1, verejne prisľubil, že 10% zarobených peňazí bude odovzdávať na dobročinné ciele. Slovo dodržal. Hovoria o ňom, že ináč nevie, ale vraj o jeho bezpečnosť dbá Pán Boh, preto sa mu nemôže nič stať. Nech je akokoľvek, Senna jazdí ďalej a jazdí znamenite, lebo väčšieho talentu za volantom formuly 1 ešte asi nebolo. (jš)

HVIEZDY SVETOVEJ ESTRÁDY

BELGICKÝ ROCK

Naša cesta po svetových hudobných scénach nás priviedla tentoraz do Belgicka, ktoré donedávna nebolo v oblasti mládežníckej hudby príliš známe. Jazyková bariéra (flámstina a francúzština) v tejto krajine nedovoluje sólistom a skupinám dosiahnuť celoštátnu popularitu a širší prienik za hranice. Vo flámsky hovoriacej časti majú už viaceročnú prioritu speváci typu Bennyho Neymanna (na snímke) či Barta Kaella. Francúzsky hovoriace obyvateľstvo je zase pod značným vplyvom susedného Francúzska. Všeobecnej popularite sa tu teší mladá speváčka, víťazka eurovíznej súťaže Sandra Kimová. Popri nej sa do popredia dostali skupiny Von Ton Pon a najmä Vaya Con Dios. S nahrávkami *Just Friend Of Mine* a *Puerto Rico* získali pred pár rokmi vo Francúzsku dve malé zlaté platne, čo patrí k najväčším zahraničným úspechom belgickej populárnej hudby.

Kdesi koncom minulého desaťročia

došlo k prudkému rozvoju belgickej populárnej hudby. K slovu sa dostala nová vlna, ktorá priniesla už viac prekvapení. Nie je to rock, ale jeho vetvy. Ide o technopop, ktorý tlač nazvala novým druhom hudby. Hlavnú úlohu v nej zohrávajú špecialisti pri mixážnych stoloch a diskdžokejovia, ktorých demo nahrávky získavalí čoraz väčšiu popularitu. Prvým celostátnym hitom sa stala nahrávka formácie Erotic Dissidents s názvom *Move Your Body And Feel The Beat*. Potom ju vystriedala skladba *Sound Of C....* ktorá čoskoro prenikla i do krajín Benelu.

Dalšími z príkopníkov bola skupina Code 61, ktorá svojimi úspešnými nahrávkami *Drop The Deal a Stand By* sa stala akoby vzorom belgicky poňatého electro-hip-hopu. Avšak skutočnou senzáciou na začiatku 90. rokov sa stala formácia Front 242, ktorá predstavila výsledky svojho experimentovania syntezátorovou a komputerovou technikou na debutovom albume *Front By Front*. Bol to skvelý electrobeat, ktorý svojou hutnosťou, orginalitou a pestrofarebnosťou získal označenie hypnotická hudba. Jej

zvuk prirovnávajú k skupine Joy Division, ibaže je modernejší. Odborný časopis Sounds označil hudbu tejto skupiny za najlepšiu a najperspektívnejšiu hudobnú odpoveď na neustále atakovanie európskych diskoték americkými komerčnými popovkami. Je dôkazom, že aj belgická populárna hudba je životaschopná a zaujímavá a dokáže konkurovať anglickej, ako aj americkej. (jš)

V ČOM NA DOVOLENKU?

Krátke nohavice súce nie sú výkrikom poslednej módy, ale sú neodmysliteľnou súčasťou nášho letného oblečenia. Udržujú si svoju pozíciu v módre už niekoľko rokov. Mení sa len ich dĺžka a šírka. Ako sme už spomenuli v minulom čísle, tohtoročná sezóna je poznačená 70. rokmi, teda aj krátke nohavice - šortky, sú ušité z pestrých látok. Sú o niečo kratšie a môžu si ich obliecť dievčatá s peknými štíhlymi nohami. Ale aby "väčšina" z nás nebola ukrátená, predstavujeme vám nohavice pod kolená, ktoré sú vhodné aj pre zrelší vek.

Veľmi vďačným doplnkom sú háckované a pletené svetre, ktoré ako sa zdá tohto leta vedú prím. Aby nám však nebolo teplo, sú robené ažúrovým vzorom. Ak na dovolenkou využijete posledné augustové horúce dni, veľmi vhodným oblečením pre vás bude komplet zo šiat a krátkych nohavíc. Doporučujeme vám sýtu oranžovú farbu, pri ktorej vyunikne pekne opálená pokožka.

Ked už hovoríme o dovolenke, ďalším nevyhnutným oblečením sú plavky. Nemusíme sa však v nich iba kúpať. Podľa najnovšieho trendu môžu byť súčasťou oblečenia. Najmodernejšie sú plavky celé, spredu siahajúce až ku krku, ako to vidieť na našom obrázku. A zo zadu? Nebezpečne vystrihnuté. V takomto úbore sa veľmi neopálime. Ale veď to už vôbec nie je moderné a ani zdravé. Na pláži teraz nosíme široké klobúky, plecia si prikrývame priesvitným šálom a namiesto nudného "krvopotného" opaľovania sa nadchýname prírodou alebo zabávame pod veľkými slnečníkmi.

VLASTA JUCHNIEWICZOVÁ

WĘTERYNARZ

ZARAZA STADNICZA KONI

Zaraza stadnicza jest przewlekłą chorobą zaraźliwą koni, którą powodują pasożyty zwane świdrowcami. Konie zarażają się podczas stanowienia, a czasem wskutek uklucia przez owady, które poprzednio kłyły chorego konia, albo podczas oprządzania, na przykład czyszczenia szczotką zabrudzoną wydzielinami - kałem, moczem chorego zwierzęcia. Choroba zaczyna się w ciągu miesiąca od chwili zakażenia i trwa dugo - miesiąc a nawet dwa. W przebiegu choroby odróżniają się trzy okresy.

1. okres zapalenia błony śluzowej pochwy i sromu,
2. okres obrzęków talarowatych,
3. okres porażenia nerwów i wychudzenie zwierzęcia.

U klaczy w pierwszym okresie choroby obrzękają wargi sromowe. Jednocześnie pojawia się mętny, ciągnący się żółtawej barwy śluzowo-ropony wyciek ze szpary sromowej. Klacz staje się niespokojna. Po pewnym czasie na skórze odbytu występują trwałe białe plamy różnego kształtu i wielkości. U ogierów zaraza stadnicza powoduje obrzęk i pod-

rażnienie napletka i jąder oraz wzmożony po-pęd płciowy. W drugim okresie choroby, na skórze lędzwi, piersi i szyi, czasem na przedpiersiu i podbrzuszu zjawiają się nagle okrągłe obrzęki przypominające dawne talary - nazwano je więc obrzękami talarowatymi. Obrzęki te trwają około doby, znikają nagle, potem znów pokazują się. W trzecim okresie choroby, zwierzęta bardzo chudną, mimo że mają dobry apetyt. Następuje porażenie nerwów. Najczęściej opada jedno ucho i powicka i występuje kulawizna. Gdy porażony jest cały zad - zwierzę nie może podnieść się, długo i ciężko choruje, wreszcie pada z wyniszczenia i odleżyn. Zaraza stadnicza zwalczana jest z urzędu. O każdym przypadku zachowania należy powiadomić lecznicę. Jednocześnie chore zwierzęta odosabnia się i nie wyprowadza poza gospodarstwo. Konie chorych na zarazę stadniczą i podejrzanych o nią nie wolno dopuszczać do stanowienia. Zarazie stadniczy zapobiega się przez niedopuszczenie do rozplodu zwierząt chorych.

SCHORZENIE RACIC U OWIEC

Brak należytego pielęgnowania racic, na przykład nie obcinanie narastającego rogu, wbicie się drzazgi czy kawałka szkła lub innych ostrzych przedmiotów w podeszwę a tak-

że pędzenie owiec na pastwisko po drogach kamienistych, pasienie na ścierniskach może spowodować schorzenie racic i wystąpienie kulawizny. Kulawizna częściej powstaje u jagniąt, u których miękki róg raciczek łatwiej ulega uszkodzeniu. Zwierzę kuleje, racica jest gorąca i dotykanie jej sprawia zwierzęciu ból. Zapalenie może się przenieść na ściółkę w szparze międzyracicznej. Skóra w tym miejscu staje się wilgotna i ropieje. Kulejące owce stawia się w pomieszczeniu aż do wyzdrowienia i stara się usunąć przyczynę schorzenia - obciąć przerośnięty róg racic lub usunąć ostry przedmiot tkwiący w podeszwie racicy. Następnie chorą racicę trzeba wymoczyć co najmniej przez 15 minut w ciepłej wodzie z dodatkiem kreoliny lub lizolu (1 szklanka na 10 litrów wody) a potem posmarować racicę dziegiem. Staranne pielęgnowanie racic jest właściwym sposobem zapobiegania.

ZAKAŹNE ZAPALENIE WYMIENIA U OWIEC

Jest to choroba bardzo zaraźliwa, powodująca nieraz bardzo duże straty wśród owiec. Występuje najczęściej w 3-4 tygodnie po porodzie. Schorzeniu ulega przeważnie jedna połówka wymienia. Przyczyną jest wniknięcie zarazków do ran i otarć na skórze wymienia. W chorobie owce tracą apetyt, nie prze-

ZUZKA VARÍ

ČO NA OBED?

KELOVÁ POLIEVKA. Rozpočet: 1/2 menší kelovej hlávky, 2 menšie zemiaky, 1 strúčik prelisovaného cesnaku, 1,5 l vody, 50 g hladkej múky, olej, soľ.

Do vody dáme variť zemiaky pokrájané na malé kocky a pokrájaný kel. Pridáme rascu a soľ. Medzičím si z oleja a múky pripravíme svetlú záprážku, do ktorej pridáme cesnak a zalejeme ju trochou studenej vody. Keď je zelenina mäkká, pridáme k nej záprážku, premiešame a necháme prejsť varom. Môžeme pridať na kolieska pokrájaný párok. Polievku dochutíme soľou a čiernym korením.

PRÍRODNÉ REZNE V PIKANTNOM OBALE. Rozpočet: 4 plátky karé. **Nálev** - 1 vajíčko, 3 lyžice oleja, 1 lyžička horčice, 1 lyžica kečupu, 1 lyžica sójovej omáčky (môže byť aj polievkové korení), 1 lyžička maizeny, 2 strúčky prelisovaného cesnaku, 1 lyžička curry korenia, trocha mletej červenej papriky, čierne korení.

Všetky prísady zmiešame a do vytvorennej marinády vložíme jemne naklepané rezne. Necháme v chladničke prikryté do druhého dňa. Potom rezne narychlo opečíme z obidvoch strán a dochutíme s dusenou ryžou alebo hranolkami.

PLNENÉ MLADÉ TEKVICE. Rozpočet:

2 mladé nevelké tekvice, 400 g mletého bravčového mäsa, 100 g ryže, 1 menšia cibuľa, soľ, štipka curry korenia, bazalka, 1 lyžica oleja.

Ryžu uvaríme v slanej vode a necháme vychladnúť. Na oleji speníme nadrobno pokrájanú cibuľu, pridám mäso, soľ a koreniny. Za stáleho miešania opečíme. Necháme trochu vychladnúť a zmiešame s ryžou.

Tekvice umyjeme, ošúpeme, prekrojíme po dĺžke na polovicu a lyžičkou vyberieme semená. Polovice naplníme mäsom a vložíme do pekáča. Pokvapkáme olejom, podlejeme trochou vody a v rúre zapečíme. Mäkké tekvice podávame s paradajkovou omáčkou a varenými zemiakmi.

PARADAJKOVÁ OMÁČKA. Rozpočet: 1 lyžica múky, olej, 3 strúčky prelisovaného cesnaku, 2 lyžice paradajkového pretlaku, 1 lyžica kyslej smotany, soľ.

Z múky a oleja pripravíme svetlú záprážku, pridáme cesnak a zalejeme 1/2 l vody. Pridáme paradajkový pretlak, soľ a varíme do zhustnutia. Nakoniec zjemníme smotanou.

ŠALÁT ZO ZELENEJ FAZULKY. Rozpočet: 1/2 kg mladej zelenej fazulky, 1 menšia cibuľa, 1 lyžica oleja, soľ, citrónová šťava, trochu mletého čierneho korenia.

Fazulku očistíme, opláchneme a dáme variť do horúcej slanej vody. Keď je dopoly mäkká, vodu zlejeme a necháme ju vychladnúť. Potom fazulku pokrájame na

malé kúsky (najviac 1 cm), pridáme nadrobno pokrájanú cibuľu, soľ, citrónovú šťavu a olej. Dobre premiešame a dochutíme štipkou korenia. Podávame samostatne s maslovým chlebom alebo ako prílohu k mäsu.

PLNĚNÉ BEDLY (KANIE). Rozpočet: Klobouky bedel, 100 g uzeného bůčku nebo slaniny, zbytky vařeného masa nebo uzeniny, čerstvá zelenina (paprika, rajčata, ředkvíčka, kedluben, pórek), zbytek těstovin, rýže či brambory, nejméně dvě vejce, 1/8 l smetany, tvrdý sýr na strouhaní, sardelová pasta, zelená nať (pažitka, celer, petrželka, kopr), pepř, kmín, zázvor, česnek, máslo, cibule.

Na pánev dáme štípec másla, jemně rozsekanou cibuli, přidáme zbytky vařeného masa nebo uzeniny nakrájené nadrobno a uzený bůček či slaninu. Přidáme nasekanou čerstvou zeleninu, stáhneme plamen a kořeníme pepřem, rozmletým kmínem, zázvorem, rozeřleným česnekem a trohou sardelové pasty. Nakonec přidáme zelenou nať. Pánev přiklopíme poklicí a zhasneme plamen. Ke směsi lze přidat rovněž vejce.

Vymažeme pekáč máslem a pokládáme na dno těstoviny, rýži či Brambory nakrájené na plátky. Dáme zapéci zprudka asi na 5 minut, směsi naplníme vyčištěné klobouky hub a skládáme je těsně vedle sebe do rozeřízatého pekáčku. Dáme do horké trouby. Mezičím rozšeňeme do pěny smetanu s vejci (nejméně dvěma) a nalijeme do rozpaleného pekáčku, který vložíme zpět do trouby. Když šlehaná hmota správně naskočí, posypeme

żuwają, i nie dopuszczają jagniąt do ssania. Oddech dorosłych owiec jest przyśpieszony, a temperatura podwyższona. Wymię jest 3-4 krotnie powiększone, gorące, twardze, bolesne wskutek czego chore owce chodząc, szeroko rozstawiają tylnie nogi. Skóra na wymieniu jest napięta i zaczerwieniona. Po 2-3 dniach na wymieniu powstają czerwono-sine plamy, a mleko z chorej połówki wymienia jest gorące i zawiera domieszkę krwi. Równocześnie obrzęka krocze, podbrzusze. Wymię staje się wkrótce niebolesne, zimne i miękkie. Zazwyczaj po 5 dniach choroby owca pada, czasem jednak chorą część wymienia obumiera i odpada, rana goi się i zwierzę powraca do zdrowia. Jeżeli zarazki z chorego zwierzęcia dostaną się za pośrednictwem krwi do płuc albo wraz z wyssanym mlekiem do organizmu jagnięcia wywołują zapalenie płuc, co często kończy się śmiercią. Owce o chorym wymieniu trzeba umieścić w oddzielnym pomieszczeniu i natychmiast wezwać lekarza. Do czasu przybycia lekarza wymię należy często zdjąć i robić okłady z zimnej wody. Jagnięta oddziela się od chorych matek i karwi mlekiem krowim lub od zdrowych owiec. Pomieszczenie po chorych owcach należy odkańczyć roztworem sody żrącej. W zapobieganiu zwraca się uwagę, aby owce miały czyste pomieszczenie oraz robi częste przeglądy eliminujące sztuki podejrzane o zakażenie.

strohaným sýrem a zapékáme ještě asi 3 minuty. Sýr se musí rozlít a na okrajích zružovět. Na talíři posypeme sekanou zelenou natí. Podáváme se saláty nebo kompoty.

MÚČNIKY

JABLKOVÝ TRIHANECK. Rozpočet: 5 dl mlieka, štipka soli, 2 vajcia, 80 g práškového cukru, 180 g hrubej múky, jablká, mast'alebo tuk na pečenie.

V mlieku rozmiešáme sol', vajcia, cukor, múku a dobre vypracujeme. Na plechu rozpálime tuk, rozotrieme naň vypracované cesto, posypeme ho ocistenými, na malé kocky pokrájanými jablkami a vložíme do vyhriatej rúry piečť. Nedopčený z rúry vyberieme, potrhnáme vidličkou, vložíme späť do rúry a dopečieme. Upečený trihanec podávame posypaný práškovým a vanilínovým cukrom. Takisto môžeme pripraviť aj trihanec s akýmkolvek iným ovocím (marhule, broskyne a pod.).

RADÍME GAZDINÁM

Vajcové bielky na šľahanie snehu majú mať izbovú teplotu, t.j. okolo 20 ° C. Potom sa tvorí bohatá, hustá pena. Bielky nemajú byť vopred vychladené.

Vajcové bielky z celkom čerstvých vajec pri šľhaní snehu hrudkovatcú. Preto keď pena zhustne, pridáme trochu cukru a šľaháme ďalej.

PRAWNIK

WYŻSZE ODSZKODOWANIA

W minionym miesiącu wzrosły stawki jednorazowych odszkodowań przysługujących z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych. Pracownik, który doznał stałego lub długotrwałego uszczerbku na zdrowiu wskutek wypadku przy pracy lub choroby zawodowej, otrzyma 858 tys. zł za każdy procent tego uszczerbku, ale nie mniej niż 3 mln 222 tys. zł. Taka sama stawka odszkodowania (też za każdy procent) obowiązuje w razie zwiększenia się uszczerbku na zdrowiu. Zwiększone odszkodowanie związane z zaliczeniem wskutek takich zdarzeń do I grupy inwalidów wynosi teraz będzie 15 mln 968 tys. zł.

Rosną też jednorazowe odszkodowania przysługujące rodzinom pozostawionym przez pracowników zmarłych wskutek wypadku przy pracy lub choroby zawodowej. Odszkodowanie wynosi 79 mln 695 tys. zł, gdy uprawniony do niego jest tylko małżonek lub dziecko zmarłego, i zwiększa się o 15 mln 968 tys. na drugiego i każdego następnego uprawnionego. Jeśli prawo do niego mają inni członkowie rodziny niż małżonek i dzieci zmarłego (np. wnuki), wynosi ono 39 mln 972 tys. zł, a zwiększa się o 15 mln 968 tys. na drugiego i każdego następnego członka rodziny.

Inni członkowie rodziny zmarłego pracownika lub rencisty uprawnieni do odszkodowania równocześnie z małżonkiem lub dziećmi zmarłego mogą obecnie liczyć na 15 mln 968 tys. zł. Taka kwota przysługuje każdemu z nich, niezależnie od tego, co należy się małżonkowi lub dzieciom.

Stawki jednorazowych odszkodowań są podwyższane co kwartał w ostatnim jego miesiącu o procent, o jaki wzrasta przeciętnie wynagrodzenie w gospodarce społecznej w poprzednim kwartale.

GAŚNICA W SAMOCHODZIE

Od 1 lipca b.r. każdy samochód powinien być wyposażony w gaśnicę. Zgodnie z rozporządzeniem ministra transportu i gospodarki morskiej z 1 lutego b.r. gaśnica umieszczona być musi w łatwo dostępnym miejscu. Najporęczniej umieścić ją pod fotelkiem kierowcy albo w schowku na desce rozdzielczej, by móc szybko, w razie potrzeby, po nią sięgnąć. W rozporządzeniu nie ma mowy o typie gaśnicy, o środku gaszącym ogień, jakim

ma być wypełniona, ani też wreszcie o jej wadze i rozmiarach. Na pytanie, jaką gaśnicą może być w samochodach stosowaną, na policji odpowiedzieli nam - każda.

ZASIŁEK DLA BEZROBOTNYCH PÓŁETATOWCÓW

Pracownik zatrudniony na pół etatu ma takie same uprawnienia do zasiłku dla bezrobotnych, jak pracujący na pełnym etacie. Przy ustalaniu tych uprawnień należy brać pod uwagę wyłącznie wymagany okres pozostawiania w stosunku pracy lub w stosunku służbowym. Jest nowa interpretacja art. 20 ust. 1 pkt. 2 ustawy o zatrudnieniu przyjęta przez Ministerstwo Pracy i Spraw Socjalnych w związku z interwencją rzecznika praw obywatelskich oraz pogarszającą się sytuacją na rynku pracy.

We wcześniej ministerstwo uznawało, że do zasiłku dla bezrobotnych uprawnia wyłącznie "stosunek pracy w pełnym wymiarze czasu pracy w okresie co najmniej 180 dni w okresie 12 miesięcy po przedzajęcych okres zarejestrowania".

Taką wykładnię zakwestionował rzecznik praw obywatelskich, twierdząc, iż w ustawie o zatrudnieniu i bezrobociu nie ma rozróżnienia na pracę w wymiarze pełnym i niepełnym. W odpowiedzi przesłanej rzecznikowi, wice minister pracy i spraw socjalnych, Michał Boni, poinformował, że kierownicy urzędów pracy zostali już powiadomieni o zmianie w interpretacji uprawnień do zasiłku dla bezrobotnych.

OPŁATY W SPRAWACH CYWILNYCH

Niedawno zmieniła się wysokość opłat kancelaryjnych w sprawach cywilnych. Opłaty wynoszą:

- za klauzulę wykonalności, stwierdzenie prawomocności, odpisy, zaświadczenie, wyciągi oraz inne dokumenty wydane na wniosek na podstawie akt - 30.000 zł za każdą stronę dokumentu. Tyle samo za przesłanie z urzędu instytucji państwowej (społecznej) odpisu lub wyciągu wyroku z klauzulą wykonalności, zasadzającego w postępowaniu karnym odszkodowanie pieniężne. Stawka podwójna, jeżeli pismo sporządzone jest w języku obcym lub zawiera tabelę.
- za odpis orzeczenia z uzasadnieniem na żądanie w sprawach rozpoznanych w pierwszej instancji przez sąd rejonowy - 100.000 zł, w innych sprawach - 200.000 zł.
- za uwierzytelnienie odpisu statutu w postępowaniu rejestratory - 100.000 zł.
- od podania strony o złożenie rewizji nadzwyczajnej - 500.000 zł.

HVIEZDY O NÁS

PANNA (24.8.-23.9.)

V poslední době se značně zlepšila tvoje nálada a sebejistota. Díváš se optimističtěji do budoucnosti. Přílišná jistota a přebytek dobré nálady však také může škodit. Nezapomínej, že se musíš také vážně zamyslet nad tím, co dál, jinak můžeš přehlédnout velkou šanci, možná že rozhodující o tvé situaci v nejbližších letech.

VÁHY (24.09.-23.10.)

Tvoje úsilí přinesec očekávané výsledky, ale celá věc se bude vyvijet dost pomalu. Nesmíš na nic posíhat, ale nezbytná bude tvoje velká důslednost. Nedej se ničím svést z vybrané cesty, a dočkáš se úspěchů. Bude tě to stát hodně nervů a tvůj zdravotní i psychický stav nebude nejlepší, ale na odpočinek musíš ještě trochu počkat.

ŠTÍR (24.10.-22.11.)

Dlouho jsi netrpělivě čekal na ten okamžik. Přinesec ti bezpochyby mnoho radošti a satisfakce, ale neraduj se předčasně. Nahromadí se před tebou všechny potřeby a problémy, které nemohou čekat na vyřešení. Na štěstí jsi připraven jim čelit. Nebojíš se komplikací a nedáš se odradit počátečními těžkostmi. Jen tak dál!

STŘELEC (23.11.-21.12.)

Každý věk má své povinnosti a práva, na to nesmíš zapomínat. Mladý by měl vyslechnout rady zkušené starší osoby, a starší lidé potřebují pomoc mladších, jejichž pružnost a svěží mysl dokáží vyřešit mnoho problémů.

Patříš-li k těm starším, nezapomínej, že už ti dávno není dvacet, a že musíš síly rozkládat opatrnejí než kdysi.

KOZOROŽEC (22.12.-20.1.)

Přijde doba příznivých setkání a rozhovorů, které ti nejen pomohou mnohé vyřídit, ale způsobí ti rovněž skutečnou radost a přincsu mnohá překvapení, a to příjemná. Přítel na tebe nezapomínají - budeš mít příležitost se o tom přesvědčit při nejbližší příležitosti. Oplácej jim srdečností za srdečnost, spolehlivý přítel je v životě velmi důležitý.

VODNÁŘ (21.1.-18.2.)

Zapomněl jsi v návalu povinností na osobu, s níž tě již dlouhou dobu pojilo upřímné přátelství. Nejvyšší čas, abys si uvědomil, že jednáš nesprávně. Té osobě působíš zklamání, a tobě samotnému se tvé jednání v budoucnosti může vymstít. Ještě máš čas, abys se pokusil minulé přátelství zachránit.

RYBY (19.2.-20.3.)

Čekají vás horší podmínky - nedorozumění v rodině, odcizení a pocit nejistoty, který mohou ještě prohloubit těžkosti v práci a ztráta peněz v důsledku zhoršeného zdraví nebo přísné důvěřnosti, které využijí nepočitiví společníci. Snaž se trpělivostí a srdečností přesvědčit partnera, že stojí za to zachovat dobrý vzájemný vztah.

BERAN (21.3.-20.4.)

Měsíc ti přinese více zlého než dobrého. Zklamání, ztráta nebo nehoda tě přinutí změnit dřívější plány. Musíš počítat i se zdravotními potížemi, které se naštěstí dobře skončí. Není to vhodné období na cestování a návštěvy. Koncem měsíce se situace změní k lepšímu natolik, že se budeš moci pokusit

alespoň částečně získat zpět to, co jsi ztratil.

BÝK (21.4.-20.5.)

V prvních dnech měsíce můžeš mít ještě drobné těžkosti a různé nepředvídané překážky, ale ty brzy zmizí. V příznivých dnech se zlepší vztahy v rodině a mezi příbuznými. Některé osoby výhodně nakoupí nebo investují svoje peníze. Bude to rovněž dobré období pro cestování, obchodní setkání a společenský život.

BLÍŽENCI (25.5.-21.6.)

Prožijec významné období, v němž se budou střídat příznivé a nepříznivé události. Kterých bude víc, do značné míry záleží na tobě, na tvé iniciativě a energii. Neznamená to ovšem, že všechno půjde hladce. Napjaté nervy způsobí nespavost a různé nepříjemné příznaky, ale neobávej se - to všechno je přechodné, s vyřešením problému zdravotní potíže zmizí.

RAK (22.6.-22.7.)

Nemůžeš si stěžovat, že nemáš úspěchy, a to jak v práci, tak i v osobním životě. Neočekávaná výhodná transakce ti přinese vysoký zisk a osobní satisfakci. Rodinné zážemí ti dává teplo a pocit bezpečnosti, který tak potřebuješ ve svém aktivním a dost uspchaném životě. Dopřej si krátkou dovolenou - ani ten nejsilnější organismus nemůže vydržet bez odpočinku.

LEV (23.7.-23.8.)

Neočekávej, že tě někdo bude chválit, i když čas bude pro tebe příznivý a prožiješ nejednu šťastnou chvíli a radost z úspěchu. Mnozí tě však budou pomlouvat a závidět ti to, čeho jsi dosáhl. Snaž se neposlouchat klevetníky a spolehlí se na staré, osvědčené přátele.

NÁŠ TEST

AKÍ STE PARTNERI?

Otzásky pre ženu

1. Staráte sa o úpravu svojho zovňajšku aj doma?
2. Máte pochopenie pre záľuby svojho partnera a nechávate mu na čas a priestor?
3. Viete, kedy je váš partner unavený a necháte ho odpočívať podľa jeho potreby?
4. Rešpektujete jeho priateľov a neobmedzuje ho v styku s nimi?
5. Zaujímate sa o jeho prácu?
6. Viete, čo vášho partnera najviac poteší?
7. Ste citlivá k sexuálnym potrebám svojho partnera a dokážete ich uspokojiť?
8. Dávate v spoločnosti najavo, že ho máte ráda a záleží vám na ňom?
9. V rozhovoroch so svojimi priateľkami sa o ňom vyjadrujete väčšinou kladne?
10. Aspoň občas pripravíte partnerovi jeho obľúbené jedlá?

11. Prejavíte radosť jeho návrhu na spoločné strávenie popoludnia, vikendu buď dovolenky?

12. Vyjadriťte partnerovi ocenenie jeho pomoci v domácnosti, pri drobných opravách a údržbe bytu (domu)?

13. Dokážete s ním hovoriť o vašom spoločnom probléme a prijať jeho návrh riešenia, keďže je lepší ako váš?

14. Obliekate sa aspoň niekedy tak, ako sa mu to páčí?

15. Keď príde (výnimočne) neskoro domov, dokážete prijať jeho vysvetlenie a nevyvoláte hádku?

Otzásky pre mužov

1. Darujete svojej partnerke kvety, aj keď nemá narodeniny alebo sviatok?
2. Všimnete si jej nové oblečenie, účes, nalíčenie a pochválite ju?
3. Drobné opravy a údržbu bytu (domu) robíte sám, bez upozornenia partnerky?
4. Darček pre ňu k narodeninám, sviatku, Vianociam, výročiu vyberiete sám a prekvapíte ju?
5. Vymyslite program na spoločné popoludnie, vikend, dovolenku a navrhnete to partnerke?
6. Viete, kedy je unavená, a doprajete jej odpočinok podľa jej potreby?

"Ale tatinku, vždyť jsi sám říkal, že mám svého přítele přivést domů, abys ho poznal!"

- Príde babka do poistovne a vraví:

- Môj muž je mŕtvy. Tu je poistka, ktorú podpísal. Prosím si peniaze.

- Veď to nie je poistka na život, ale proti požiaru!

- No práve! On totiž zhorel.

* * *

Žena obväzuje manželovi hlavu, ktorú mu pri hádke pred chvíľou rozbiela tažkou väzou, a utešuje ho:

- Vidiš, vidiš, a teraz mi poviedz, ale úprimne, čo by si si počal bezo mňa?

* * *

- Cože, dneska nesniesla žádná slepice vejce, dědo?

- Inu, nediv se, babičko, vždyť je volná sobota.

Príde do obchodu zákazník a ani za svet si nevie vybrať darček pre svoju manželku. Naostatok sa sytuje predavačky:

- Keby ste boli mojou ženou, čo by ste si želali?
- Iného manžela!

* * *

Komorník hlásí Angličance, majiteľce zámku:

- Myladý, zloděj je v knihovnč.
- Ano? A co čte?

* * *

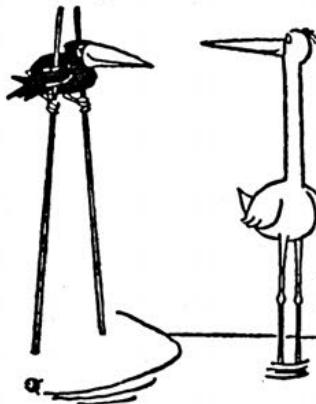
Na bankete v elegantnom anglickom dome sa dvaja gentlemanni predstavujú:

- Blackston, priemyselník: uhlie a koks...
- Dummingd, riaditeľ väzenia: voda a chlieb..

* * *

Rozhovor na koncertě.

- To je Chopin?
- Špatně ho vidím. Počkej až se otočí, tak ti řeknu.

7. Dávate v spoločnosti najavo, že ju máte radi a záleží vám na nej?

8. Máte pochopenie pre jej záľuby a nechávate jej na ne čas a priestor?

9. Rešpektujete priateľov svojej partnerky a neobmedzujete ju v styku s nimi?

10. Pomáhatcej v domácich práčach?

11. Dávate jej najavo, že vám chutilo jedlo, ktoré pripravila?

12. Dokážete s ňou hovoriť o vašom spoločnom problémec a priať jej riešenie, keď je lepšie ako vaše?

13. Ste citlivý k jej sexuálnym potrebám a dokážete ich uspokojit?

14. Pamäťate sa, kedy a ako ste sa zoznámili?

15. Viete, čo vašu partnerku najviac potieší

VÝSLEDKY TESTU

Za každú kladnú odpoveď si pripočítajte jeden bod. Keď získate 13-15 bodov, tak ste budete super muž (super žena), alebo ste neodpovedali pravdivo. Pri skóre 10-12 bodov ste sa kvalifikovali ako nadpriemerne dobrí partneri. 7-9 bodov signalizuje lepší priemer a 4-6 bodov horší priemer kvality vášho partnerstva. Keď ste však dosiahli len 1-3 body, mali by ste sa nad sebou a svojím partnerským vzťahom vážne zamyslieť a prípadne vyhľadať odbornú pomoc.

MENO VEŠTÍ

MÁRIA: najčastejšie tmavovlácka alebo hnedovlácka, strednej postavy, niekedy dokonca vysokej. Máva modré, modrošedé alebo čierne oči a súmernú, štíhlú až plnoštíhlú postavu. Povahu má zložitú a je individualistka. Početné dobré povahové vlastnosti sú v neustálom zápasení s podobným množstvom záporných črt. Pochádza najčastejšie z viacčlennej rodiny, v ktorej sú dve alebo tri deti. Je veľmi inteligentná, odvážna, rozhodná, ale aj koketná. Hovorí sa o nej, že je rodená diplomatka: ľahko si podrobí rodičov, vychovávateľky v škôlke a učiteľov v škole. Nickolkokrát v živote sa zamiluje, avšak štásanie v lásku nemá. Základnú a strednú školu absolvuje obyčajne bez väčších tažkostí, s dobrým a nezriedka s veľmi dobrým prospečom. S úspechom môže študovať pedagogiku, dejepis, prípadne psychológiu. Môže byť tiež znamenitou herečkou. Už ako dieťa hráva v školských predstaveniach, podobne je na strednej škole. Je z nej veľmi dobrá organizátorka, znamenitá vedúca, svedomitá, solídna, presná, dochvílna. Teší sa značnej autorite.

Mária sa vydáva obyčajne za inteligentného a obratného muža, na ktorého kariéru bude mať potom značný vplyv. Riadi sa iba vlastným úsudkom, čo nie je pre ňu vždy prospiešné. Vo svojich predsačzatiach je však neoblonmá a ani väčšie neúspechy ju nedokážu odraziť. Nieckedy trpí na srdcové choroby a neurózy. Najštásnejšie obdobie v jej živote je vo veku 28 až 35 rokov. Jej obľúbeným kvetom je ruža a farbou všetky odlišne modrej. Nemaťuje sa a neznáša výstredný spôsob oblikania. Je spravidla dobrú gazdinou, manželkou a matkou. Navonok malokedy býva celkom úprimná, tým viac, že je povahove nedôverčivá. Má rada hudbu, operetu, zbožňuje tanec, divadlo a kino, rada si prečíta dobrú knihu. Mária nie je dictatom štásia a preto pomerne neskoro získa a zariadi si byt, kúpi auto atď. Jej domov je čistučký a útulný. Miluje svoje deti - má ich obyčajne dve - a ako matka je plná pochopenia a jemnociu. K iným ľuďom je chladne zdvorilá, zavše ironická, berie ich s odstupom. Keďže je romantická, často do konca života spomína na svoju prvu lásku.

(jš)

SNÁŘ

Věříte snům? Ne? Ani my nevěříme, ale co to škodí podívat se občas do snáře? Je to přece jen zábava, a co když se vám dobrý sen vyplní? Tedy, zdálo se vám o:

Fíkovníku - budeš zostřen.

Fíkovem listu - něco někomu dodačně promínes.

Floku dřevčeném - je tu třeba trpělivosti a vytrvalosti.

Flétně: slyšeli ji - tvá očekávání budou zklamána: hráti na ní - zažijes milostné utrpení.

Fotografovi - spekulují na tvoji ještětnost.

Fotografi - shledání.

Fotografování: sebe samého - klamce sám sebe; svých blízkých - dobrá budoucnost; sám něco fotografovat - jsi velmi přesný.

Foukání do ohně - oheň; do ruky - obdarujec někoho; na plechový nástroj - přátelství.

Foukání větru - zloba, nepřízeň.

Fraku - budeš velkým páncem.

Galošich - špatné časy očekávávej.

Generálovi - vysoká čest, uznaní.

Gramaticce - budeš mít mnoho námahy.

Gramofonu hrajícím - chraň se před našepťávači;

koupili ho - učiníš se směšným.

Granátových jablcích: zralá trhati - přízeň vysokých osob; nezralých - nešťastí a pomluvy; jísti je - jsi obdivován.

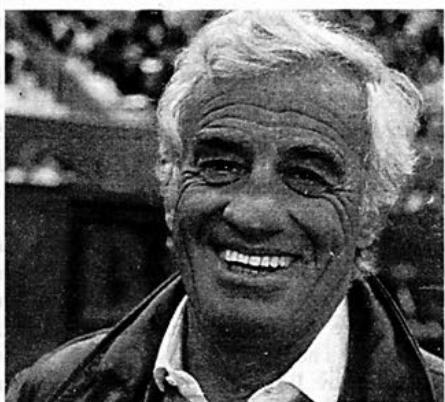
Granátech (kamenech) - štěstí.

Gumovém pláště - přijdeš do nebezpečí.

Gymnaziu - dosáhneš něčeho v životě.

Hladovi velikém - budeš podveden; malém - rozmíšky; šlápnouti na něj - máš falešné přátele; s několika hlavami - budeš vystaven zlým pokusům; zabíti ho - učiníš neškodným nějakého nepřítel; polapiti ho - ztrata pečci; mnoho hadů viděti - krátká nevolnost.

OKRÚHLE VÝROČIE - 60 rokov oslavil nedávno známy francúzsky herec Jean-Paul Belmondo. Vďaka svojim 80 filmom je obľúbený nielen u Francúzov, ale na celom svete. Vo Francúzsku dôkladne vypočítali, že Belmonda si počas jeho kariéry na obrazovkách a scéne pozrelo až 102 miliónov 371 tisíc divákov!

Belmondo je synom známeho sochára a ako mladý chlapec sa tiež chcel venovať sochárstvu. Niekoľko rokov sa učil, ale jedného dňa rozobil svoju sochu o stenu so slovami "nemám talent". Potom sa už k sochárstvu nikdy nevrátil. Chcel byť aj profesionálnym boxerom. Nestal sa ním, ale box trénuje denne 1 hodinu a vôbec športu vďaka svojmu vynikajúcu fyzickému zdatnosti. Nakoniec sa rozhodol, že sa stane hercom. Otec ho predstavil istému známemu divadelnému kritikovi, ktorý keď si ho vypočul, vyhlásil: "nemá talent!". Bebe, ako ho volajú Francúzi, sa zatáľ. Skúšal si svoje sily v putovných divadlech, potom sa dostal na Konzervatórium, parížsku divadelnú školu, ktorú ukončil s vyznamenaním. V roku 1956 ho objavili ako filmového herca. Ukázal sa vo filme Godarda "Na konci s dychom" a odvtedy sa tento neznámy darebák stal obľúbeným hercom francúzskych režisérov "novej vlny".

"Objímal som najkrajšie ženy sveta: Catherine Deneuvevou, Ginu Lollobrigidu, Claudiu Cardinalcovu. Už by som ani nemusel viac hrať" - to sú slová, ktoré so šclmovským úsmevom Belmondo nedávno vyrieckol. Hrá však ďalej a udržuje si vynikajúcu formu. V posledných rokoch sa vrátil k svojej "prvej láske" - k divadlu a získal si slávu za rolu Cyrana de Bergerac.

Jean-Paul Belmondo si veľmi váži svoj rodinný život. Žije ešte jeho 91-ročná matka a okrem nej si veľmi blízky kontakt udržuje tiež so svojimi dospelými detmi - Patriciou, Florenciou, Paulem a vnukmi. Na fotografii: Belmondo - šestdesiatnik

* * *

KRÁSNA, už 52-ročná Devi Sukarnová, vdova po exprezidentovi Indonézie, sedí vo väzení! Vôbec nie však z politických dôvodov. Stalo sa to v známom meste Apsen v Colorade, kde Američania pestujú zimné športy. Na bankete, ktorého sa zúčastnila aj

Barbara Streisandová a Georg Hamilton, sa po určitej chvíli ukázala Minnie Osmenaová, dcéra bývalého senátora. Krásna, efektne oblečená a tiež Indonézanka. Bývalá prvá dáma k nej pristúpila a po krátkom rozhovore z celej sily udrela Minnie Osmenaovú po tvári krištáľovým pohárikom! Neobišlo sa bez zašívania, kde krásna obet dostala 37 stichov a čaká ju ešte plastická operácia. Pani Sukarnová bola odsúdená na 60 dní väzenia, kde sa však o ňu starajú s veľkou úctou a trpia všetky jej vrtochy. Na fotografii: Devi Sukarnová

* * *

REKORDNÝ ZÁVOJ. Corinne, rodená Duvalová, pochádza z mestečka Brive le Gaillarde na juhu Francúzska. Rozhodla sa dostať do Guinnessovej knihy rekordov a tak, keď sa 12. marca t.r. vydávala, jej závoj meral 277 metrov. Tiahol sa cez celú ulicu vedúcu do kostola. Aby sa tam neviesta dostala bez prekážok, jej závoj držalo skoro 500 ľudí z mestečka, starí aj mladí, ženy aj muži. Uštie tohto superzávoja trvalo 250 hodín.

* * *

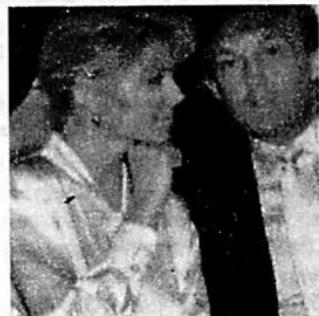
TOREADORKA - drobná, nevysoká - miera iba 160 cm a na svojom konte má už 150 býkov zabitych na aréne! 21-ročná Cristina Sanchezová je v Španielsku v súčasnosti jediná, ale už veľmi známa žena - toreadorka. Jej otec Antonio je pikador, to znamená jeden z troch účastníkov corridy, ktorých úlohou je dráždenie býkov tým, že im do krku vrážajú malé oštepy s farebnými stužkami. Už ako dievča mala Cristina radšej zápasenie s býkom než hru s bábikami a ako 17-ročná sa zapísala do jednej z najlepších škôl pre toreadorov, kde bola najlepšia z ročníka! Jej debut na aréne prijala španielska tlač s veľkým nadšením.

Samořejme aj v Španielsku sa začínajú ozývať hly proti tejto tradičnej ale krvavej zábave. Množia sa tiež otázky: ako je to možné, že krásne, mladé a citlivé dievča sa vyžíva v zabíjaní zvierat? "No a čo" - odpovedá Cristina, - "vedť tieto zvieratá sa predsa chovajú na to, aby bojovali a zahynuli na aréne..."

* * *

AMERICKÝ FINANČNÍ MAGNÁT DONALD TRUMP se zrejmě znova chytí do pasti. Před třemi léty, když se rozváděl se svou českou ženou Ivanou (a byl to jeden z nejproslulejších rozvodů na světě, svoboda

stála Trumpa několik miliónů dolarů), se začekl, že už se nikdy žádné ženě nedovolí zavést k oltáři. Ta příseha se týkala i půvabné slečny Marly Maplesové, která byla už tehdy jeho přítelkyní. Marla se rozhodla, že počká - nedbala na jeho přísahy ani na četné přítelkyně. A teď použila nejstaršího způsobu, jak přinutit muže k sňatku - otěhotněla.

Američtí milovníci klípků jsou přesvědčeni, že za šest měsíců, než se dítě narodí, Marla už bude paní Trumpovou. Na snímku: Trump a Marla Maplesová

* * *

EDDIE MURPHY, proslulý americký černý komik, jeden z nejlépe placených filmových herců v USA, se nedávno oženil. Tvrdí, že to byla jediná rozumná a promyšlená věc, jakou v životě udělal.

Eddie se před svatbou rozmýšlel dost dlouho. Nicole Mitchellová, šťastná novomanželka, s ním žije už od roku 1988 a má s ním dvě děti: čtyřletou Briu a čtyřměsíčního Milesa. Bria byla na svatbě svých rodičů družičkou. Na slavnosti se sešlo přes pět set osob, celá hollywoodská smetánka. Pak Eddie a Nicole s deseti nejbližšími přáteli odjeli na jeden z pohádkových karibských ostrovů. Ostrůvek, zvaný Necker, patří miliardáři Richardovi

Bransonovi. Svojení s pevninou má jen soukromou lodí nebo vrtulníkem. Ostrov je přepychově zařízen: má překrásnou pláž, bazén s umělými mořskými vlnami a vzornou obsluhu po celý den a noc. Na snímku: Eddie Murphy s manželkou

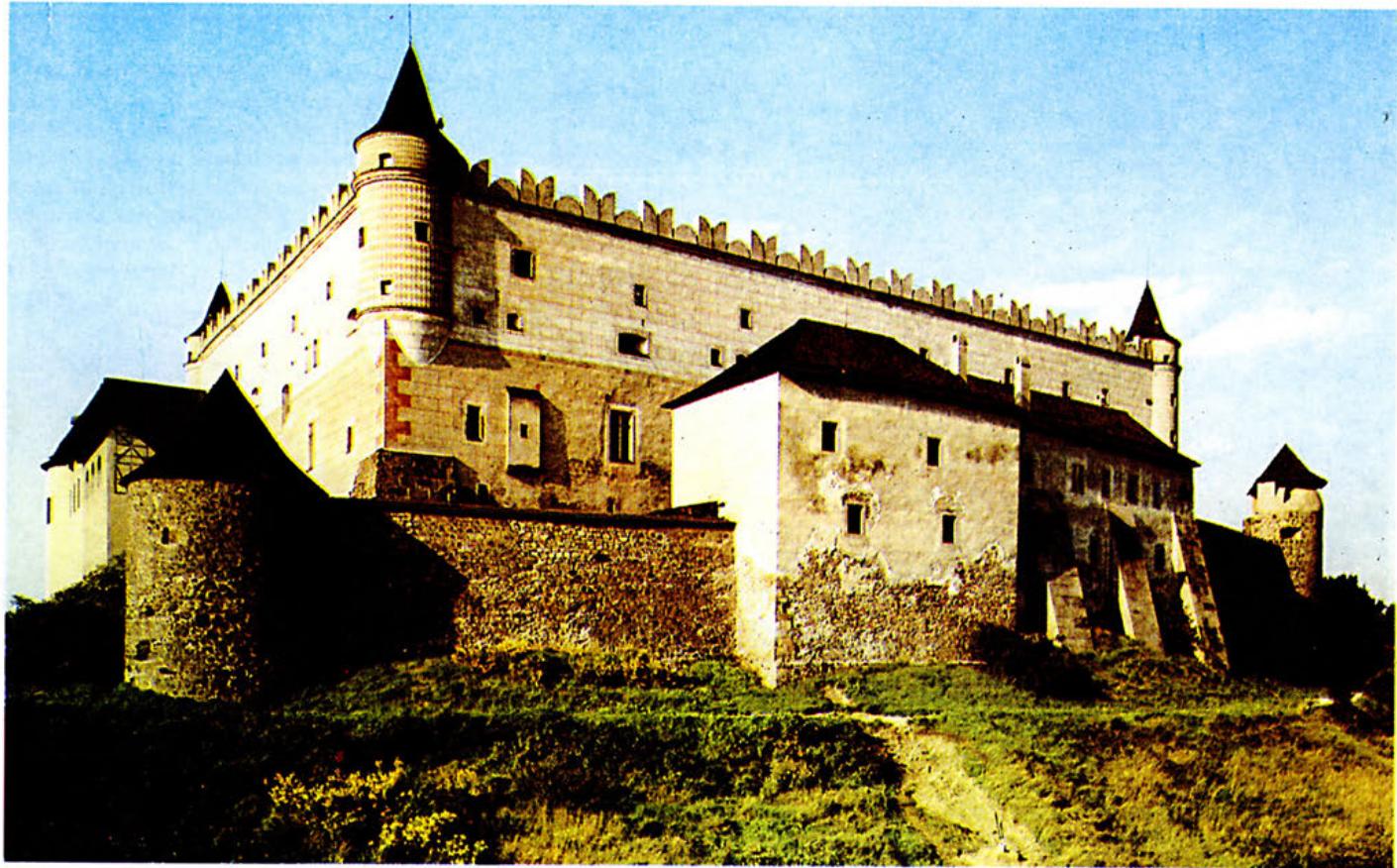
Zajímavý skalní hrad Sloup u Nového Boru

Zámek Lipnice nad Sázavou

ČESKÉ HRADY A ZÁMKY

Hrad Karlštejn

Zvolenský zámok

DRUKARNIA

WYKONUJE NAJWYŻSZEJ JAKOŚCI, SZYBKO
I PO UMIARKOWANYCH CENACH

FOLDERY, KATALOGI, PROSPEKTY, PLAKATY,
OPAKOWANIA, SKRYPTY, ETYKIETY, NAKLEJKI,
BIULETYNY, DRUKI AKCYDENSOWE, ULOTKI
i inne

GWARANTUJEMY KOMPLEKSOWĄ OBSŁUGĘ:
od PROJEKTU, poprzez OBRÓBKĘ KOMPUTEROWĄ,
aż do INTROLIGATORKI

ZAMÓWIENIA PRZYJMUJE
BIURO Zarządu Głównego TSKCiS
31 150 Kraków, ul. Św. Filipa 7/4
tel/fax 34 11 27